

INTERNATIONAL

■ **Ontwapeningsvoorstellen**

■ **Madrid**

■ **Algerije**

◆ **Dossier: Sovjetunie**

verschijnt tweemaandelijks
34ste jaargang - 202 - november-december 1991
Afdruktentoor Gent 10
Vrede, Knokkestraat 44, 9000 Gent

vrede

Tijdschrift -
6 nummers per jaar
"Vrede"
Studie- en informatiecentrum voor
vredes- en
ontwikkelingsproblematiek v.z.w.

REDACTIE-BEHEER PUBLICITEIT:

Knokkestraat 44 - 9000 Gent
Prk. 000-0956015-80
Vrede v.z.w. - 9000 Gent -
Tel. (091) 21 18 39

LEESGELD:

110 Fr. los nummer
600 Fr. per jaar
700 Fr. instellingen met factuur
800 Fr. Nederland

STEUNABONNEMENT: 1.000 Fr.

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER:

Michel Vanderborght
Beukendreef 15.
9401 POLLARE - NINOVE

MEDEWERKERS:

Ludo Abicht, Hugo Benoy, Hendrik Braem,
Martin Braem, Urbain Camerlynck, Toor
Colpaert, Willy Couneaux, Eric De Bleec-
kere, Carine De Bruin, William De Bruyne,
Albert Deconinck, Robert De Gendt, Dr. Jef
Deloof, Danny Demely, Gerry De Mol,
Chantal De Smet, Erik Dupont, Noël Gijbels,
Tom Heremans, Ignaas Lindemans, Jan Ol-
sen, Peter Rombaut, Ward Ruysinck, Guus
Snijkers, Kathleen Steer, Freddy Tack, Mi-
chel Tanret, Jan Van Calsteren, Jozef Van
Dromme, Johan Van Hoecke, Linde Van-
nestle, Jan Verwest, Bart Vonck, Mich Van
Opstal, Walter Weydts, Walter Zinzen.

EINDREDAKTIE:

Lucien Bollaert, Anoré De Smet, Jan Olsen,
Georges Spriet, Victor Stuyck, René Van
Nerum.

REDAKTIESECRETARIS:

Lucien Bollaert.

HOOFDREDAKTEUR:

André De Smet.

ABONNEMENTENDIENST:

Lofly Verwest.

Overname van artikels en tekeningen is
slechts toegelaten mits bronvermelding en
toezending van een presentexemplaar.

"Vrede" wil de spreekbuis zijn van al diege-
nen die door degelijke informatie of voor-
stellen - een bijdrage willen brengen tot de
internationale ontspanning.

De redactie doet dan ook een beroep op de
medewerking van al diegenen die hier toe
kunnen bijdragen.

De ondertekende artikels beantwoorden
dan ook niet noodzakelijkerwijze aan het
standpunt van de redactie.

OFFSET DRUK:

"Nevelland", B.W.,
9840 Nevele (Landegem).

Doe het nog vandaag!

Met dit nummer eindigt voor het overgrote deel van onze lezers het jaarabonnement voor 1991. In een persoonlijk schrijven hebben we hierop reeds uw aandacht gevestigd met de vraag per kerende het abonnementsgeld voor 1992 (600 fr.) te willen overschrijven. We danken de lezers die intussen reeds het nodige hebben gedaan. Indien dit niet het geval zou zijn dan vragen we u vriendelijk dringend het nodige te willen doen. Het zal u ook wel bekend zijn dat VREDE, redactie en administratie, hoofdzakelijk het werk is van vrijwillige en onbezoldigde medewerkers. U zult ons geld en tijd doen winnen door het leesgeld per kerende op de prk. 000-0956015-85 van VREDE vzw, 9000 Gent te willen overschrijven.
Hartelijk dank bij voorbaat!

INHOUD

EDITORIAAL	Vredesbetoging uitgesteld wegens onverwacht succes	3
UITKIJK	Madrid: Het uur van de waarheid	4
EUROPA	Naar een Europese veiligheidspolitiek? De Joegoslavische chaos	5 7
BEWAPENING & ONTWAPENING	Hoe ontwapenend zijn de ontwapeningsvoorstellen?	6
AFRIKA	Algerije: Islamisme na het socialisme? Zaire: Koloniale stuip trekkingen	8 29
LATIJS-AMERIKA	Haïti: Een volk dat gelooft in de vrijheid, de liefde en de democratie	11
AZIË	V.S. moet basis opdoeken	12
OPVOEDEN TOT VREDE	Wie leest die blijft (deel II)	13
VERKIEZINGEN	Democratie is méér dan alleen verkiezingen	14
EERLIJKHEIDSHALVE		16-25
DOSSIER	Sovjetunie: Een dood spoor? Via een staatsgreep naar de RKSB	17 18
INTERVIEW	Praten met mevrouw Dudicq-Buch (deel 2)	26
IDEOLOGIEËN	Ter herdenking van een honderdjarige	30
TERUGBLIJK	"Allo Roberto, Franklin komt"	33
MENSENRECHTEN	Abraham Sarfety vrij	34
VREDESINITIATIEVEN - VREDEFONDS		35-36
KRUISWOORDDRAADSEL - 25 JAAR GELEDEN IN VREDE		37
VOOR DE VUIST	De kinderen van Latijns-Amerika, de Vrije Wereld van Uncle Sam	39

Medewerkers:

Georges Spriet - André De Smet - Victor Stuyck - Tom Heremans - Dirk Beke - Jan Van Calsteren - Albert Deconinck - Rudolf Böhm - Lucien Bollaert - Jan Olsen - Martine Bal - Guus Snijkers - René Van Nerum - Leo Oostvogels.

Vredesbetoging uitgesteld wegens onverwacht succes

Toen vier of vijf maanden geleden in VAKA gedebatteerd werd over het organiseren van een betoging werd van verschillende zijden (o.a. door Vrede) gewaarschuwd de oproep niet alleen aan de nieuwe raketten op te hangen. De brede NAVO-strategie moest worden afgewezen, om op die wijze het bondgenootschap zelf te verwerpen.

Dat kwam uiteindelijk met zoveel woorden in het platform, de ordewoorden en de vier hoofdslogans: geen nieuwe raketten, geen snelle-interventie-eenheden, Europa kernwapenvrij, ontwapenen om te ontwikkelen.

En toen lanceerde Bush eind september z'n ontwapeningsplannen.

Hij gooide een aantal kernraketten (die toch onbruikbaar waren geworden, je kan toch niet meer Praag of Warschau gaan bestoken?) op de schroothoop. Hij deed ook de verdere ontwikkeling stoppen van de SFAM-programma's: short range attack missile (aanvalsraket voor korte afstand).

De nieuwe raketten die gepland waren om in Kleine Brogel onder vliegtuigen geïnstalleerd te worden (TASM) vielen onder deze programma's.

Daarop stelde VAKA-OCV zich de vraag of er nog wel betoogd kon worden. Want zou er nog voldoende volk komen opdagen? En zou bijgevolg de vredesbeweging haar politiek gewicht niet verliezen?

Het moet gezegd dat het gros van de geraadpleegde komitees de stuurgroep de raad gaven de mobilisatie te stoppen. Evenals de meerderheid van de organisaties die zich uitspraken. Dus de betoging naar af.

De mening leeft dat hierdoor de vredesbeweging haar politieke rijpheid heeft getoond, en op termijn dus terrein heeft gewonnen. Is dat inderdaad zo?

Bij diegenen die de vredesbeweging beschouwen als een club van professionele agitators en betogers moet dat waarschijnlijk wel op die manier zijn overgekomen.

Maar is de vredesidee en de zoektocht naar haar verwezenlijking hiernee vooruit geholpen? Heeft de vredesbeweging gescoord met het uitstel?

Ik meen dat er reden is om te vrezen dat de algemene sfeer in de westerse maatschappij, met name dat de grote militaire dreigingen voorbij zijn en dat ontwapening nu wel van zelf zal komen, door het afblazen van de betoging nog versterkt werd. Het was door dit klimaat dat de mobilisatie voor de betoging niet zo makkelijk was als voorheen. Er was veel tijd nodig om alles uit te leggen, om in deze verwarde tijden een en ander op een rijtje te zetten. Over het zinloze van nieuwe kernraketten

was er een brede overeenstemming in de socio-politieke wereld. De strategie van de NAVO, het bondgenootschap zelf, de aard van de Europese defensie daarentegen zijn punten die nog onvoldoende ingang hebben gevonden.

Het uitstellen van de betoging vertraagt de verspreiding van de standpunten die de vredesbeweging wil uitdragen. Het versnelt het afglijden naar verdere onduidelijkheid en verwarring.

Het uitstellen toont aan dat menigeen denkt dat, op dit moment, de NAVO-strategie of het bondgenootschap als dusdanig geen betoging waard zijn of geen mobilisatiekracht inhouden.

Nochtans zijn NAVO en WEU sleutelelementen in de militaire aanpak van onze veiligheid. Precies het domein waar we veranderingen voorstaan. Precies het domein waar volgens ons nog behoorlijk veel werk te leveren valt: Europa is niet kernwapenvrij, de nucleaire ontwikkeling gaat verder, de snelle-interventie-eenheden worden gevormd, het bondgenootschap blijft democratisch even oncontroleerbaar, het Warschouwpact is ontbonden, de vijand wordt in alle toespraken in het zuiden gevonden....

Het lanceren van een breed maatschappelijk debat over welke bedreigingen er zijn voor Europa en hoe we ons daartegenover op moeten stellen wordt geremd en dus bemoeilijkt. De druk om deze discussie te starten is weggefallen. Enerzijds door het afblazen van de mobilisatie, anderzijds door

zich niet 'getoond' te hebben.

Alleen partijcenaaks en militaire plannenmakers bezetten nu nog dit terrein. De partijprogrammamakers zijn wat blij dat ze worden gerust gelaten over dit onderwerp.

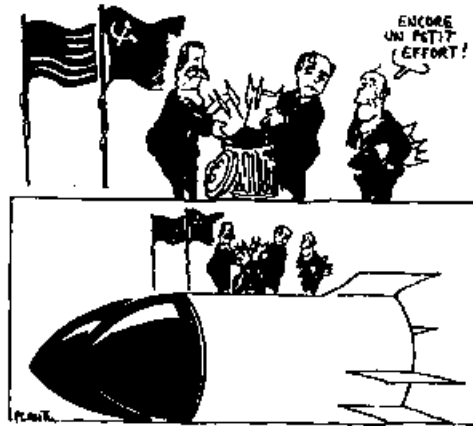
Als de vredesbeweging zwijgt wie zal er dan nog spreken?

Een betoging is een uitstekend middel om stellingen onder het brede publiek te brengen, en tegelijkertijd een bepaalde graad van druk uit te oefenen op de beleidsmakers. Met het uitstellen van de betoging stelde de vredesbeweging zich m.i. (voortopig?) aan de zijlijn.

De nood aan een zo breed mogelijke vredesbeweging blijft groot. Klarheid van standpunten eveneens met daarbij de wil om druk uit te oefenen op de bewindslui. Binnen VAKA-OCV is men het eens dat absolute waakzaamheid geboden blijft. Via een algemene bijeenkomst op 16 mei 1992 wil men de discussie rond de veiligheid in Europa uitdiepen en verderzetten. Brede geleidingen van de maatschappij zullen worden uitgenodigd hieraan deel te nemen.

Er zal hard moeten gewerkt worden. Dit is meteen een oproep, beste lezer, om u niet onbetuigd te laten.

Georges Spriet

Nog een kleine inspanning!

Madrid: Het uur van de waarheid?

Voor de eerste maal sinds vierentwintig jaar zitten Israëli's en Palestijnen tegenover elkaar aan de onderhandelingstafel. Drie oorlogen (1956-1973 en 1982) waarbij beide partijen rechtstreeks betrokken waren en wederzijdse terroristische acties hebben intussen aan honderdduizenden mensen (in overgrote meerderheid Palestijnen) het leven gekost en evenveel Palestijnen in de diepste ellende gestort. Acht pendelreizen van de V.S.-Minister van Buitenlandse Zaken James Baker, de druk vanwege de V.S. met het uitstellen van de waarborg van een lening van 10 miljard noodzakelijk voor de opvang van Russische Joden, de erkenning van Israël door de Sovjetunie en ... eens te meer nieuwe toegevingen van de PLO hebben deze konferentie mogelijk gemaakt.

De gewijzigde internationale toestand: o.m. de ineenstorting van de Oosteuropese socialistische landen, de massale immigratie van Sovjet-joden naar Israël en het verloop van de Golfoorlog en de Intifada hebben een nieuwe situatie geschapen waarmede alle in de regio betrokken partijen, willen of niet, dienen rekening te houden.

Want er staat niet alleen het Israëlisch-Palestijns probleem, ook al is dit het belangrijkste en meest doorslaggevende, aan de dagorde. Men zal het ook over de waterverdeling, betere verhoudingen tussen de buurlanden, handelsbetrekkingen en ontwapening hebben. Het feit dat zoals pas bekend is gemaakt door de International Herald Tribune, Israël over 300 nucleaire wapens zou beschikken, is noch voor de regio, noch voor de ganse wereld een geruststellende faktor.

De harde en dreigende opstelling van de regering Shamir met betrekking tot de deelname en de samenstelling van de Palestijnse delegatie, de voortzetting van haar nederzettingenpolitiek in de bezette gebieden (zelfs tijdens het bezoek van James Baker) de halsstarrige verklaringen dat Jeruzalem, de Golanhoogvlakte, Cisjordanie en Gaza integraal deel uitmaken van Israël tonen aan dat de onderhandelingen lang en complex zullen zijn.

De ruil van land voor vrede, die zonder twijfel de enige eerlijke oplossing is, wordt door de regering Shamir kordaat afgewezen. Een zeer belangrijk deel van de Israëlische bevolking aanvaardt dit vandaag als het enige alternatief. Ook de 50.000 betogers die op initiatief van de beweging "Vrede nu" aan de vooravond van de Konferentie door de straten van Tel Aviv betoogden, hebben dit geëist.

Voor de plenaire zittingen van de Konferentie van Madrid waaraan de Ministers van Buitenlandse Zaken als delegatieleden en woordvoerders deelnamen, heeft Premier Shamir het nodig geoordeeld persoonlijk die taak op zich te nemen.

Hierbij vond hij het zelf nodig zijn Minister van Buitenlandse Zaken Levy, die meestal een soepelder houding inneemt, aan de kant te zetten om zich te omringen door zijn meest fanatieke medewerkers.

Intussen hebben de extreme opstelling en de terroristische acties van sommige Palestijnse groepen, o.m. de fundamentalistische HAMAS en de niet minder terroristische bombardementen van de Israëlische regering in Libanon niet kunnen verhinderen dat de plenaire zittingen zonder noemenswaardige incidenten verlopen zijn.

Hierbij was zeker geen sprake van een dialoog maar de betrokken partijen hebben naar elkaar geluisterd en zijn niet van de onderhandelingstafel weggelopen.

De Volkskrant

JOS COLLIGNON

Shamir bleef eens te meer bij zijn harde opstelling waarbij hij ledere territoriale aard van het Israëlisch-Palestijns konflikt ontkent.

Daartegenover wees de Palestijnse woordvoerder Haider Abdul Shafi er op in een overgangsstadium een interregeling te kunnen aanvaarden op voorwaarde dat, dank zij internationale bescherming, dit geen permanente status wordt.

Eerlijke onderhandelingen, de stopzetting van de bouw van nieuwe nederzettingen, landconfiskatie en de bescherming van burgers in bezet gebied, zouden in dit perspectief belangrijke vertrouwenswekkende maatregelen kunnen zijn.

De bilaterale onderhandelingen zullen uitwijzen of Israël belangstelling heeft voor dit gematigd standpunt.

Wat er ook van zij de eerbiediging van de V.N.-resoluties 242 (1967) en 338 (1973) kan niet langer door Israël als waardeeloos op zij geschoven worden.

Hiermede geen rekening houden zou, na de Golfoorlog, de bevestiging zijn van een door de Verenigde Staten en de V.N. gevoerde politiek van twee maten en twee gewichten.

Een internationale Konferentie op initiatief van de V.N., onder de auspiciën van de vijf permanente leden van de Veiligheidsraad en met deelname van alle betrokken partijen uit de regio zou, na de mislukking van de huidige onderhandelingen, het enig alternatief blijven.

Het ligt voor de hand dat de besprekingen lang en moeilijk zullen zijn.

Maar het wordt tevens het uur van de waarheid, het moment dat alle betrokken partijen en in niet mindere mate de Verenigde Staten kleur zullen moeten bekennen voor wat een duurzame vrede in het Nabije Oosten betreft.

Een regio waar vrede, ontwapening en wederzijdse veiligheid van kapitaal belang zijn voor de ganse mensheid.

André De Smet

P.S.: Uit de laatste in Israël gehouden opiniepeiling blijkt dat 60,3 % van de bevolking zich uitspreekt voor de stopzetting van de bouw van nederzettingen tijdens de onderhandelingen en 39,7 % tegen, 43,9 % is voor territoriale concessies in ruil van vrede maar 51,1 % weigert deze. 32,5 % gelooft dat de onderhandelingen resultaten zullen opleveren maar 57,5 % niet.

Naar een Europese veiligheidspolitiek?

Het spreekt vanzelf dat de vredesbeweging geen buitenlandse politiek kan uitwerken. Dat zouden de politici op poten moeten zetten. Men moet daarbij wel oog hebben voor de mogelijkheden van het ogenblik en die liggen (nog) niet zo gunstig. Voor het geval Joegoslavië, en voor gelijkaardige problemen die zich nog kunnen voordoen, stult men steeds opnieuw op de vaak kunstmatige samenstelling van de soevereine staten en hun als onaantastbaar verklaarde grenzen. Wegens die beperkingen zou men geen antwoord kunnen geven aan de rechtmatige eisen van vrijheid en vooral vrede die zouden uitgaan van de bevolkingen. De mensen werden regelmatig „gestraft” omdat in een gewapend conflict hun regering aan de verkeerde kant stond. Dit pikt de internationale samenleving niet langer al hebben vele politici met een mentaliteit van gisteren dit nog niet begrepen. (1)

De bevoegdheid waarover de veiligheidsraad van de V.N. beschikte om een beslissing te nemen voor Joegoslavië is zuiver theoretisch gebleken omdat de belangen van de mogendheden met vetorecht nog maar eens tegengesteld waren. Men kan wel even dromen over een EG die tenminste in ons werelddeel actief zou opkomen voor de bescherming van een moeizaam verworven beschaving, burgeroorlogen die chaotisch verlopen zou doen stoppen en notoire rebellerende vechtgassen voor een internationaal tribunaal zou brengen. Vanzelfsprekend moet men duidelijk maken wat kan en wat niet kan en hier eindigt voorlopig de droom.

De EG moet zichzelf in principe kunnen opwerpen tot het niveau van een supranationaal en onbetwist gezagsorgaan. Er zijn wel enkele voorafgaande voorwaarden die van politieke en niet van militaire aard zijn. (2)

Om te beginnen moet Europa over een echte regering beschikken die stoelt op een meerderheid in het Europees Parlement. Vervolgens moeten de deelnemende staten eenheden van hun strijdkrachten ter beschikking stellen van een politiemacht die door de samenstelling van het commando duidelijk moet afwijken van een zekere bonapartistische traditie. De opperbevelhebber moet loyaal zijn tegenover de EG en mag in geen geval de

politiek van zijn nationale regering voortrekken.

Men kan verwachten dat de politieke instanties van de EG zich zullen kunnen onttrekken aan het lage niveau van overtrokken en hersengespoelde besluitvorming die de Golfoorlog kenmerkte, en alleen in stand kon worden gehouden door een bijna debiele berichtgeving en gemnipuleerde censuur.

Het subtiel onderscheid tussen peace keeping en peace making zou alleszins aan belang inboeten vooral wanneer het erop aankomt basiselementen van de beschaving veilig te stellen en de bevolkingen te beschermen tegen rebellerende vechtgassen.

Men moet ons niet rond de oren willen slaan met gevleugelde nonsens en ons doen geloven dat Europa militair een worm is. Wij zijn het meest gemilitariseerde werelddeel. (3) De problemen zijn vooral van politieke aard en zij worden in stand gehouden door sommige onvoorwaardelijke atlantisten die via de NAVO de positie van leading country van de VS ook voor de zuiver Europese aangelegenheden willen handhaven. (4) Radikaal gewijzigde toestanden zijn perfect mogelijk hoewel hun realisatie natuurlijk niet voor morgen is.

De idee van een nieuwe niet-militaire orde groeit in Europa en in de Verenigde Staten zoals elders in de wereld. Alleen op die plaatsen waar het nationalistisch extremisme voorlopig nog hoogtij viert zal men spijtig genoeg moeten wachten tot het puin is geruimd zoals in Duitsland na wereldoorlog II. Wij zullen de Joegoslaven waarschijnlijk alleen kunnen helpen met humanitaire hulp tenzij de hoogstnodige mentaliteitswijziging in een stroomversnelling komt. Hoop is er alleen voor de toekomst.

Als voorzitter van de EG heeft Nederland een voorstel geformuleerd waardoor de wetgevende macht van het Europees Parlement „fors” (sic) wordt uitgebreid. Dit voorstel komt echter teveel tegemoet aan de nationalistische en militaire reflexen van de Britten en de Fransen. Inzake het buitenlands beleid wil men niet verder gaan dan voor bijvoorbeeld het binnenlands beleid. Er is slechts sprake van een

EG-defensiebeleid op lange termijn dat complementair is met de NAVO en de Westeuropese unie. Men blijft dus bij de duivel te biecht gaan.

Victor Stuyck
26/10/91

Voetnoten

- (1) Men kan de grenzen natuurlijk niet wijzigen van vandaag op morgen, zeker niet met geweld, ook geen supranationaal geweld. West-Europa is Rusland niet en bij ons is de aangelegenheid eigenlijk nog niet bespreekbaar.
- (2) De WEU werd opgericht als dienstmaagd van de NAVO en blijft voor voorlopig ongeschikt omdat de onvoorwaardelijke atlantici nog de dienst uitmaken.
- (3) Snelle interventie-eenheden zijn eigenlijk totaal overbodig. Volgens de modaliteiten van de goeie oude sluipende besluitvorming zijn zij reeds in oprichting want het past in het kraam van de „leading country” dat ons voor de kosten wil doen opdraaien en vervolgens de vruchten plukken.
- (4) Met de VS zal best te praten zijn nadat Europa zich aan de ondergeschikte positie heeft onttrokken en hun pionnen heeft bedankt. Amerikaanse politici zijn verwonderd dat wij zo laks zijn. Het komt hen voorlopig wel goed uit.

Dubbele wenskaart - vier kleuren -
25 fr. (incl. omslag)

Hoe ontwapenend zijn de ontwapeningsvoorstellen?

27 september kondigde Bush een drastische inkrimping van het nucleair arsenaal aan. Artillerie-obussen, de meerkoppige interkontinentale raketten die op de grond staan geïnstalleerd, het beëindigen van de permanente alarmtoestand van bepaalde luchtmachteskadrons, het stopzetten van bepaalde ontwikkelingsprogramma's behoren bij de voornaamste maatregelen.

Een week later antwoordt Gorbatsjov met nog radicalere verminderingen, schort alle atoomproeven op en stelt een gemeenschappelijke verklaring voor van alle nucleaire machten om niet als eerste de atombom te gebruiken.

De wereld reageert entoesiast. De vredesbeweging is tevreden. Uiteraard. We zijn altijd tevreden als men naar een lagere bewapeningsgraad gaat op deze aardbol.

Maar,

juist er is een "maar".

In de eigen verklaringen van Bush wordt het achtergrondkader van deze maatregelen geschetst. En daar is minder reden tot tevredenheid te vinden.

Bush verklaart deze inkrimpingen door het feit dat er geen veralgemeende konfrontatie meer te verwachten valt in de wereld. "Wel moeten we tegen de achtergrond van de regionale spanningen en conflicten, van de spreiding van de massa-vernielingswapens en van territoriale ambities van machtshongerige tyrannen een sterke militaire macht behouden om onze nationale belangen te verdedigen en onze bondgenoten te helpen. Daarvoor moeten we een coherent plan ontwikkelen met een beduidend kleiner maar volledig slagkrachtig leger. Modernisering van onze strategische bommenwerpers en van het strategisch defensie-initiatief blijven dus van cruciaal belang. We behouden een efficiënte nucleaire macht in Europa. Er komt geen verdere verlaging van het militaire budget door deze maatregelen. Het vredesdividend is niet in geld uit te drukken maar in meer veiligheid". Aldus Bush.

Schroot

Daarenboven wordt alleen maar vernietigd wat echt niet meer bruikbaar is. De nieuwe Zweedse eerste minister Carl Bildt meende dat een groot deel van het afgebouwde arsenaal zowel technisch als tactisch voorbijgestreefd is. Een aantal andere wapentuigen worden "gestoc-

keerd". Verscheidene maatregelen zijn slechts voorstellen.

De legeronderdelen waar de V.S. het sterkst is, zoals meerkoppige interkontinentale raketten op (duik)boten, komen niet ter discussie. De V.S. blijven atoomproeven ondernemen. De B-2 Stealth-bommenwerpers en het SDI-programma (sterrenkrijg) blijven onaangeroerd.

De NAVO heeft deze ontwapenings-

aanval volgen. Daarom de drang naar ontwikkeling van nieuwe wapens.

Nucleaire ladingen worden door de Verenigde Staten gebruikt als ontstekingsmechanismes voor laser-wapens of ander straalwapens die in de ruimte zijn gestationeerd. Hierin schuilt ook gedeeltelijk het verder belang van de atoomproeven, die hoofdzakelijk gericht zijn op miniaturisering. Dergelijke straalwapens hebben geen lange-termijn-gevolgen op bijvoorbeeld genetisch vlak. Ze worden dus aanvaardbaarder geacht dan atoomwapens. Vandaar ook dat de Verenigde Staten nog niet zijn ingegaan op het voorstel om het verdrag over de anti-raketensystemen (ABM) van tijdens de SALT-gesprekken te hernieuwen.

ideeën overgenomen, alleen heeft men nog altijd niet het spoor verlaten om als eerste atoomwapens in te zetten, heeft men niet uitdrukkelijk gezegd dat men de TASM of een gelijkaardig (kern)wapen afwijst. Frankrijk en Engeland blijven respectievelijk de Hades en de Trident verder ontwikkelen.

Naar nieuwe wapens

Er is echter meer. Veel militaire experts onderstrepen dat atoomwapens hun efficiëntie verliezen. Het is immers militair onmogelijk alle nucleaire wapens van de tegenstrever te vernietigen, en er zal dus altijd een tegen-

Werkelijke stabiele vrede

De uitspraak rond het vredesdividend is ook veelbetekenend.

Er komt geen nieuwe verlaging van het budget met deze maatregelen. De modernisering van het atoomprogramma gaat door, evenals de Stealth en het SDI. Deze ontwapening zal dus geen invloed hebben op bestaande spannings- en conflicthaarden, of zal niet naar grotere

economische zekerheid leiden. Er wordt geen geld vrijgemaakt voor sociale verbeteringen. Nochtans sleutelelementen voor een stabiele vrede.

Deze ontwapening wijzigt ook niks aan de internationale krachtverhoudingen. De V.S. en de U.S.S.R. blijven militaire supermachten. Het feit dat nog andere landen atoomwapens bezitten is een onstabiele factor voor de wereldvrede, volgens president Bush. De eigen wapens blijken niet.

Z'n slotzin is ook niet mis te verstaan: "Amerika moet weer het leiderschap op zich nemen, zoals het altijd heeft gedaan. Zoals alleen Amerika het kan. En dat zullen we doen."

De Joegoslavische chaos

In Joegoslavië woedt de burgeroorlog in alle hevigheid verder. Er vielen al meer dan 1000 slachtoffers. Steeds meer lijken oude vetes tussen Serviërs en Kroaten de kop op te steken. Ondertussen heeft de EG, met Duitsland op kop, Servië als schuldige partij aangeduid. De vraag is of men met zo'n opstelling wel kan bemiddelen in het conflict.

De EG kan zich als bemiddelaar niet veroorloven kant te kiezen. Lord Carrington mag in Den Haag nog zo z'n best doen, als een aantal lidstaten openlijk of verdoen eisen tegen Servië, kunnen de onderhandelingen niet sfagen. Integendeel. Het pleiten binnen de EG voor erkenning van de onafhankelijkheid van Kroatië wakker het konflikt nog aan: Kroatië voelt zich gesteerd en Servië voelt zich bedreigd. Zeker als Duitsland ook gaat lobbyen voor erkenning van het onafhankelijke Kroatië.

De notie van een Europese vredesmacht wordt kennelijk minder aantrekkelijk. Men is bang voor een internationalisering van het conflict. Daarbij lijkt ook Kroatië niet meer zo gebrand op de komst van die vredesmacht: men vreest dat het federale leger zich uitgedaagd zou voelen en een massale aanval zou uitvoeren. Dat een vredesmacht geen goed idee zou zijn blijkt ook uit wat de Europese waarnemers overkomt. Ze worden bijna letterlijk meegesleurd in het conflict. Niet alleen worden ze beschoten (volgens de berichtgeving door Kroatische schutters), enkele van hen werden er door de Kroatische overheid van beschuldigd mee verantwoordelijk te zijn voor de „moord op het Kroatische volk“.

Duitsland

De houding van Duitsland werkt flink op de heupen van sommige andere lidstaten. Het is in elk geval duidelijk waar Duitsland naartoe wil met de erkenning van Kroatië. Eens deze deelrepubliek een onafhankelijke staat is, kan de burgeroorlog niet langer als een binnenlandse aangelegenheid beschouwd worden, en dan zijn de mogelijkheden onbeperkt. Dan kan men tussenkomen via de Veiligheidsraad, of als het moet via de KVSE, als Kroatië toestemming geeft.

Duitsland speelt zijn „Cavalier seul“ rol met overtuiging. Het eist van Roemenië dat de oliepijpleiding die door dit land naar Servië loopt, wordt afgesneden. Roemenië heeft laten weten dat Duits-

land met sancties dreigt als hieraan niet wordt voldaan.

Een accent waaraan weinig aandacht wordt besteed is de Euro-centristische kijk op de zaak. In hoeverre kiest men binnen de EG de kant van Kroatië omdat men Kroaten als „(west-)Europeanen“ beschouwt, met een verwante cultuur en dezelfde godsdienst (katholicisme). In een Panorama-uitzending enkele maanden terug hoorden we een (racistische) Kroaat uitroepen dat hij met die Servische „Turken“ niks te maken wilde hebben. De Servische cultuur past inderdaad minder goed in het Westeuropese erfgoed.

Het verleden weegt

De recente geschiedenis van Joegoslavië, meer bepaald WO II, maakt de tegenstellingen tussen Serven en Kroaten alleen maar bitsiger. Het opnieuw opflakkeren van het Kroatische nationalisme herinnert aan de 500.000 Serviërs die tussen '40 en '45 door de fascistische Ustazi's werden vermoord. Het feit dat Tudjman toen hij aan de macht kwam de Serviërs in zijn republiek door een reeks weinig taktvolle maatregelen tot nationale minderheid degradeerde, voedt die herinneringen.

Het gaat nog verder. Het verleden wordt op een wel erg provocatieve manier opgerakeld door de „Zwarthemden“ van het Kroatische „Zwarte legioen“, een speciale eenheid van het Kroatische ministerie van Binnenlandse Zaken. De naam verwijst naar een eenheid die in WO II in dienst van het fascistische bewind Servische royalisten en communisten bestreed. Nu wordt het legioen bevolkt door wat men gerust „een stelletje ongeregeld“ kan noemen. Kroaten uit het vreemdelingenlegioen, Britse, Franse en Duitse Neo-Nazi's...

Het gaat natuurlijk ook niet op de kant van Servië te kiezen omdat de Kroaten recht-nationalisten waren of zijn, en de Serviërs progressieven. Dat klopt trouwens niet. Men kan ook in het geval van Servië het

verleden oprakelen. Tijdens WO II hielden Chetniks (royalistische partizanen) lelijk huis onder de Moslimbevolking van Bosnië-Herzegovina. Tijdens die pogroms werden tienduizenden mensen gedood. Ook nu kan men zich vragen stellen. Milosevic heeft nog enkel de macht in handen omdat hij zeer ostentatief de nationalistische kaart heeft getrokken. En nog botst hij op zeer veel tegenstand. Het nationalisme in Servië krijgt weer royalistische trekjes. Begin oktober kwamen tienduizenden op straat om Alexander Karadjorgjevic te verwelkomen. Alexander is de zoon van Koning Peter, die regeerde toen WO II uitbrak.

Een voorstel

Half oktober kwam de EG, na maanden onderhandelen, zowaar met een voorstel op de proppen. Joegoslavië moet een gemeenschap van los verbonden staten worden. De Servische minderheid in Kroatië moet internationale bescherming krijgen. Enkel bevoegdheden, zoals economie en justitie moeten federaal blijven. Aanvankelijk weigerde Servië resoluut, maar meldde naderhand dat de bezwaren toch konden worden weggewerkt. Men heeft nu toch al een basis voor verdere discussie.

De bemiddelingspoging van Gorbatsjov kwam nogal geforceerd en haastig over. Milosevic en Tudjman komen eind november weer onder zijn toezicht praten, en bereikten voorlopig een bestand. Samen met de inspanningen van de EG brengt dat het totaal op 11 bestanden, die allemaal werden geschonden nog vóór ze werden ondertekend. Een nieuwe traditie lijkt geboren.

Tom Heremans
28/10/91

Algerije: Islamisme na het socialisme?

De moeilijke start van de jonge republiek (1962-1965)

Algerije heeft sinds 1962, het jaar van de onafhankelijkheid, een merkwaardige evolutie meegemaakt. Reeds heel kort na de onafhankelijkheid werd overgegaan tot een eenpartijstelsel onder de leiding van het **Front de Libération Nationale (FLN)**. Aanvankelijk heeft de eerste president **Ahmed Ben Bella** ook een sterk populistisch bewind gevoerd waarbij het "Algerijns socialisme" en de bevrijding van de onderdrukte volkeren centraal stonden. Achtergelaten ondernemingen en grote landbouwbedrijven van Franse kolonisten werden onder "zelfbeheer" geplaatst. Op internationaal vlak kregen vele bevrijdingsbewegingen, o.a. van de Portugese kolonies, intensieve steun.

De moeilijke koloniale erfenis en de zware Algerijnse bevrijdingsoorlog, waarin ongeveer 1 miljoen doden vielen (op een bevolking van ongeveer 13 miljoen), maakten evenwel de opbouw van een eigen staatstructuur heel moeilijk. Ook de interne machtsstrijd tussen de nieuwe Algerijnse leiders woog zwaar op de jonge republiek. Deze strijd resulteerde in een concentratie van politieke, reger- en bestuursfuncties bij president **Ben Bella**. De nationale vergadering - slechts een zwak tegenwicht voor deze machtsconcentratie - werd heel vlug geneutraliseerd door middel van de inroeping, door de president, van bijzondere machten. De moeilijkheden in 1963 in **Kabylie** en het grenskonflikt met Marokko waren daarbij dankbare argumenten.

De enige belangrijke macht die **Ben Bella** niet onder zijn rechtstreekse controle had gekregen was het leger. Het **Armée Nationale Populaire (ANP)** was onder de leiding van de minister van landsverdediging, **Houari Boumedienne**, uitgebouwd tot een moderne en goed georganiseerde strijdkracht. Wanneer de legerleiding haar invloed zag beknootten werd de keuze eenvoudig: zich onderwerpen of zelf de macht grijpen. Het ontbreken van belangrijke goed gestructureerde organisaties, die een greep naar de macht van het leger konden bemoeilijken, zoals vakbond, partij-instanties of volksmilities, maakten voor de militairen de keuze nog gemakkelijker.

Het militair bewind (1965-1976)

Op 19 juni 1965 werd **Ben Bella** afgezet en gevangen genomen. Een „**Revolutieraad**” bestaande uit 26 leden, waarvan 24 leden militairen of ex-militairen waren, verklaarde alle macht uit te oefenen. De woordvoerder kolonel **Boumedienne** werd voorzitter van de revolutieraad; hij nam tevens de functies waar van staats-hoofd en van regeringsleider en hij bleef minister van landsverdediging. Er werd door het nieuwe bewind duidelijk gesteld dat niet zal afgeweken worden van de socialistische opties. **Ben Bella** werd onder meer machtsconcentratie en amateurisme verweten.

Een democratizeringsproces in de betekenis van grotere participatie van de bevolking, werd aldus uitgesteld en dit werd ook openlijk toegegeven. De efficiëntie van het bestuur kwam als algemene optie nog duidelijker op de voorgrond. De democrativering moest, volgens de nieuwe bewindhebbers, langzaam gebeuren en vertrekkend van de basis, concreet is dit van de gemeenten.

Het schuchtere democratizeringsproces vanaf de basis (1976-1988)

In 1967 werd het democratizeringsproces, doch altijd in het kader van een eenheidspartij, dan officieel ingezet met de afkondiging van de gemeentewet. Twee jaar later kwam de wilayawet voor de hervorming van de departementen. In 1971 werd wetgeving op de agrarische revolutie en op de „socialistische ondernemingen” gepubliceerd. Tenslotte werd in 1976 een nieuwe grondwet ingevoerd die, na 11 jaar, Algerije opnieuw een parlement gaf.

De uitvaardiging van een nieuwe grondwet betekende evenwel geen beperking maar integendeel een versterking van de macht van **Boumedienne**. De essentiële macht zowel met betrekking tot de eenheidspartij, de wetgeving en de regering bleef in handen van de president. De president kon ook op verschillende wijzen tussenbeide komen in de werking van de nationale volksvergadering, het nieuwe parlement.

Na het overlijden van **Boumedienne** in december 1978, als gevolg van een ziekte, werd door het partijcongres kolonel **Chadli Bendjedid** aangewezen als opvolger. We stellen daarbij vast dat met het oog op de verwerving en de versteviging van de macht door **Bendjedid** een aantal toegevingen werden gedaan aan oppositie-elementen binnen en ook buiten de partij. Zodra **Bendjedid** evenwel zeker was geworden van zijn macht zette hij stap voor stap zijn voornaamste tegenstrevers uit elke politieke structuur. Daarnaast werd de zelfstandigheid van de partij en ook van de massa-organisaties, zoals de vakbond, opnieuw beperkt.

Toch bemerken we dat onder druk van de omstandigheden het regime na 1980 meer en meer rekening moest houden met de sterkere eisen voor politieke democratisering. De nationale volksvergadering won aan zelfstandigheid tegenover de uitvoerende macht en ook op lokaal vlak verkregen de volksvergaderingen (de gemeenteraden en de departementsraden) meer autonomie.

Begin 1986 werd een „**Nouvelle Charte nationale enriche**” bij referendum goedgekeurd. De onvervreemdbaarheid van de socialistische optie en de rol van de eenheidspartij werden erin duidelijk herbevestigd, maar er werd eveneens een grotere plaats voorbehouden voor de privé-sektor in de landbouw en in de kleine en middelgrote ondernemingen. Het proces van economische liberalisering werd vanaf 1987 nog versneld. Dergelijke drastische hervormingen konden vanzelfsprekend geen onmiddellijke resultaten brengen. Intussen verslechterde de economische situatie zeer snel, onder meer wegens de daling van de aardgas- en petroleumrijzen en de snelle bevolkingsaan groei.

De crisis van oktober 1988 en de politieke ommezwaai

In oktober 1988 braken in verschillende steden de belangrijkste ongeregeerdheden uit sinds de onafhankelijkheid. Als rechtstreeks gevolg van de gebeurtenissen werd begin november 1988 een kleine grondwetsherziening afgekondigd. De nieuwe beschikkingen voorzagen in een eerste minister en een regering die voor-

taan politiek verantwoordelijk zijn tegenover het parlement. Onrechtstreeks volgde daaruit wel dat tussen de president en het parlement een politieke buffer kwam, maar dat aan de voorrechten van de president weinig of niet werd geraakt.

In januari 1989 beslist president Chadli Bendjedid af te stappen van de socialistische doctrine en ook toe te geven aan de eisen voor een meerpartijenstelsel. Hierbij is het toch belangrijk om te vermelden dat deze hervormingen meer dan een half jaar vóór de veranderingen in Oost-Europa worden doorgevoerd. Er komt voor de Algerijnse republiek een volledige hervorming van het regime met de afkondiging van een ook totaal nieuwe grondwet. Meest opvallend is dat de term „socialisme” geheel verdwijnt uit de grondwettekst. Daarnaast worden de traditionele rechten en vrijheden versterkt, zoals persvrijheid en vrijheid van vereniging. In de opsomming hiervan staat, weinig opvallend, ook uitdrukkelijk de vrijheid vermeld om „politieke verenigingen” op te richten. Deze schuchtere bewoordingen betekenen evenwel dat voortaan politieke partijen buiten het FLN kunnen worden erkend.

Nagenoeg alle aanvragen tot oprichting

van politieke groeperingen worden ook goedgekeurd. Algerije is begin 1990 een land met een brede waaier van allerlei politieke partijen. De meeste ervan nemen dan ook deel aan de lokale verkiezingen, de eerste onder een meerpartijenstelsel, van juni 1990.

De kiesoverwinning van de islamitische partij

De uitslag van deze lokale verkiezingen brengt in Algerije en ook in het buitenland een grote schok teweeg. Kort vóór de verkiezingen waren de meeste politieke waarnemers het er wel over eens dat de partij van de islamitische fundamentalisten, of „islamitisten” zoals ze zichzelf graag noemen, het Front Islamique de Salut (FIS), een geduchte tegenstrever zou zijn voor het FLN. Weenigen hadden evenwel zo'n overweldigende overwinning van het FIS verwacht. De meeste steden en wilaya's (departementen) zijn onder een FIS-meerderheid gekomen, zelfs El Tarf, de gemeente van Chadli Bendjedid. Alleen in de streek van de Kabylische Berbers haalde de Berbergezinde en gelaiciseerde partij, de Rassemblement pour la Culture et la Démocratie (RCD) het meestal op het FIS en in het zuiden blijven een aantal gebie-

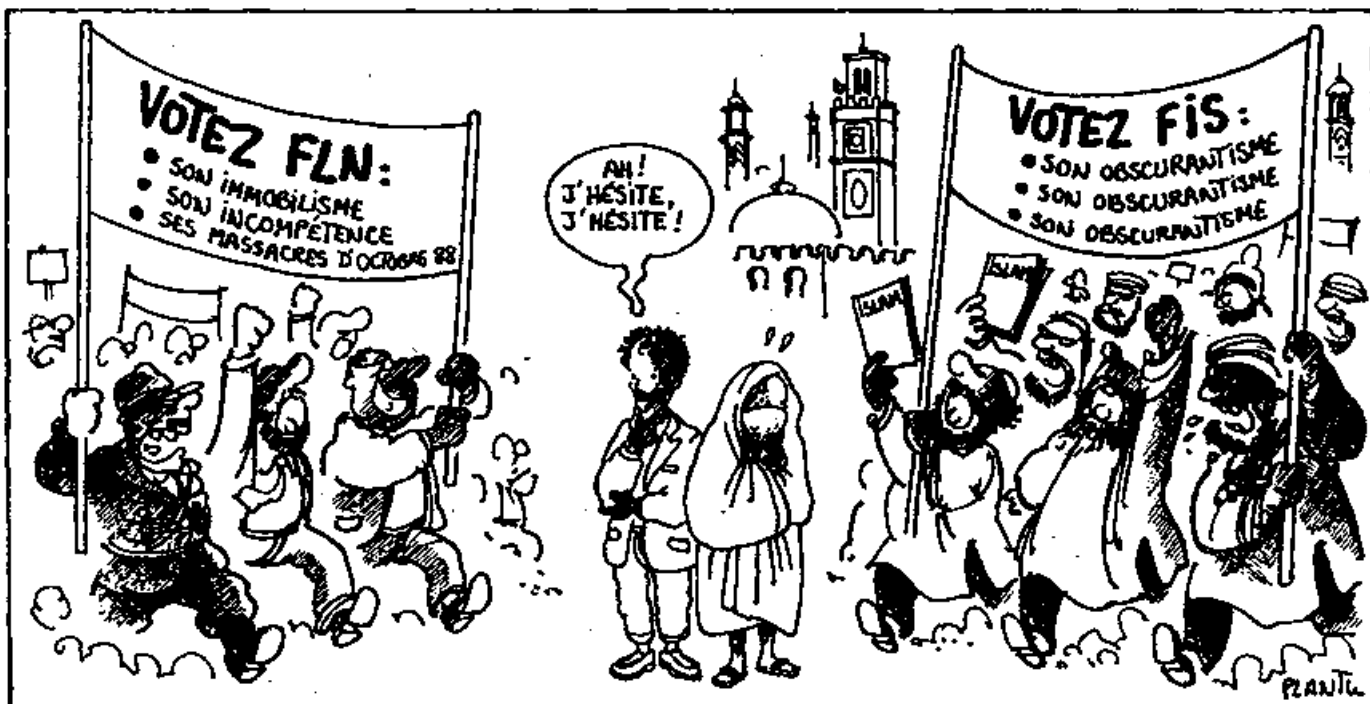
den in handen van het FLN.

Een direkte vraag daarbij is uiteraard hoe het mogelijk is dat na 28 jaar Algerijns socialisme en modernisering een fundamentalistische religieuze partij als grote overwinnaar uit de stembus is gekomen.

De plaats van de islam in de Algerijnse politiek

In Algerije is het religieuze leven altijd sterk verweven geweest met het maatschappelijk gedrag; bepaalde voorschriften, zoals de ramadan worden door iedereen in het openbaar nageleefd. De godsdienst speelde ook tijdens de onafhankelijkheidsstrijd een belangrijke rol als band van onderlinge solidariteit tegenover de Fransen. De islam is na de onafhankelijkheid ononderbroken een belangrijke factor geweest in het openbaar leven en de wetgeving. Alle Algerijnse grondwetten vermelden de islam als staatsgodsdienst. Het familiewetboek, van 1984, blijft inhoudelijk sterk gebaseerd op het traditioneel islamitisch recht. Zo kan de vrouw door de man verstoeten worden en blijft polygamie mogelijk.

Ook de druk van religieuze gemeenschappen en fundamentalistische broe-

derschappen is op het maatschappelijk en politiek leven sinds de onafhankelijkheid altijd sterk aanwezig geweest. Sinds de Iraanse islamitische revolutie hebben eveneens in Algerije fundamentalistische religieuze genootschappen en groeperingen, zoals de moslim-broederschap, een grote heropleving gekend. In principe waren deze organisaties tot 1989 verboden maar wegens hun sterke sociale invloed trad de regering erg omzichtig op. Anderzijds heeft het regime gepoogd de islamitische heropleving in zijn politiek te integreren of tenminste binnen de door de overheid bepaalde banen te houden.

Vanaf de jaren tachtig zien we verscheidene acties, waaronder ook gewapende, van extremistische groepen islamitische fundamentalisten tegen het FLN-bewind. De opheffing van het eenpartijstelsel met de toelating voor de vorming van politieke verenigingen buiten het FLN, begin 1989, heeft dan de islamitische fundamentalisten de mogelijkheid gegeven om zich op een legale wijze te structureren over het gehele land. De voornaamste eis van het FIS is de uitroeping van een Islamitische republiek en de volledige invoering van het islamitisch recht.

Ongetwijfeld hebben een aantal kiezers hun stem uitgebracht op het FIS uit religieuze beweegredenen. Daarbij mag niet vergeten worden dat veel eisen van het FIS zowel sociaal als cultureel dicht aansluiten bij de reële leefwereld van het grootste deel van de bevolking op het platteland en in de volksbuurten van de steden.

Uit gesprekken is evenwel ook gebleken dat velen niet om religieuze redenen voor het FIS gestemd hebben maar wel omdat dit het enige ernstige alternatief leek voor het FLN.; een afstraffing van de FLN-elite wordt verantwoordelijk gesteld voor de mislukking van het ontwikkelingsmodel. Het FIS is ook bijzonder goed gestructureerd en de militanten zijn uiterst actief. Hun sterke aanwezigheid tijdens de verkiezingen in en rond de kieslokalen en de algemene sociale druk hebben zeker ook bijgedragen tot het groot aantal stemmen. Het FIS is eveneens populair door allerlei plaatselijke sociale acties, zoals buurtwerking, hulp aan kansarmen enz. Zo werd na de kiesoverwinning van het FIS in Algiers door jonge FIS-brigades een algemene opkuis van de stad georganiseerd.

De polarisatie tussen het FLN en het FIS

Op politiek vlak komt als direct gevolg van deze verkiezingsoverwinning de eis van het FIS voor vervroegde nationale verkiezingen. Het zittende parlement is immers nog altijd een uitsluitend FLN-volksvergadering.

Er worden vervroegde nationale parlementsverkiezingen beloofd doch de parlementsleden stammen, begin 1991 een nieuwe kieswet die door de wijze van toekenning van zetels en door de nieuwe indeling van de kiesdistricten een zo gunstig mogelijk resultaat moet verzekeren voor hun partij, het FLN. Door twee stembeurten te organiseren waarbij de tweede maal alleen de twee sterkste partijen kunnen deelnemen hoopte het regime ook de stemmen van de vele kleine oppositiepartijen voor het FLN te kunnen winnen als enig alternatief tegenover het FIS.

Inmiddels blijkt de populariteit van het FIS erg gedaald na een jaar lokaal bewind. En dit onder meer door het extremistisch optreden, zoals het sluiten van bierbrouwerijen en sportzalen, het verbod op gemengde stranden en van muziekoptredens, maar ook omdat ook het FIS aan de benarde sociale situatie van de stedelijke bevolking weinig of niets heeft kunnen verbeteren.

De harde kern van het FIS ziet dat zij via verkiezingen volgens de nieuwe kieswet waarschijnlijk niet de macht zullen kunnen veroveren en gaan in juni 1991 over tot harde straatacties, soms gewapend, met als eis een nieuwe kieswet en ook presidentsverkiezingen, dit laatste als waarborg voor een echte verandering van het regime. Het komt tot een ernstige krachtmeting en president **Chadli Bendjedid** roept de noodtoestand uit waardoor hij buitengewone machten verkrijgt. Hij doet een beroep op het leger om de FIS-milities te ontwapenen en de voornaamste leiders, die tot gewapend verzet hadden opgeroepen, aan te houden.

De tussenkomst van het leger blijkt niet alleen voor de verderzetting van het democratiseringsproces maar ook voor de positie van de president **Bendjedid** cruciaal geweest te zijn. **Bendjedid** heeft hiervoor wel enige toegevingen moeten doen. Naast uitstel van de aangekondigde nationale verkiezingen en de belofte

de kieswetgeving opnieuw door het parlement te laten herzien, worden ook vervroegde presidentsverkiezingen aangekondigd. Anderzijds zijn er geen aanwijzingen dat het leger een machtsgreep zou hebben gepleegd. Velen merken zelfs op dat dank zij het optreden van de militairen het democratiseringsproces kan verder gezet worden. In ieder geval is er geen perscensuur en zijn ook geen politieke activiteiten verboden.

De laatste weken draait het debat om een nieuwe herziening van de kieswetgeving. Hierbij is nu een kloof ontstaan tussen de nieuwe regering onder eerste-minister **Ghozali**, die een volledige herziening voorstelt van de kieswet zodat opnieuw de kleinere partijen een kans krijgen, en de leden van het „FLN“ parlement, die uiteraard zo weinig mogelijk willen veranderen aan de voor hen nu gunstige regeling.

Parlementaire democratie?

In ieder geval is het wachten op parlementsverkiezingen, waarvan de eerste ronde moet doorgaan op 26 december, - en presidentsverkiezingen - om te kunnen weten of we in Algerije parlementaire democratie naar westers model krijgen of het bewind in handen komt van een groep islamitische fundamentalisten. Toch mogen we bij die polarisatie tussen FLN en FIS ook de andere politieke krachten niet vergeten die hun sporen verdiend hebben in de onafhankelijkheidstrijd of ook in de vakbond, de vrouwenbeweging enz., en die onder meer door de nieuwe politieke en persvrijheid nu ook sterker aan bod komen.

Een tweede vraag die daar onmiddellijk bij aansluit is dan of de huidige uitbouw van een liberale economie snel zal bijdragen tot betere leefomstandigheden van het grootste deel van de bevolking. Algemeen sociaal ongenoegen wegens de mislukking van het (socialistisch) moderniseringsproces is immers de voornaamste reden geweest voor de grote aanhang van het FIS.

oktober 1991
 Prof. Dr. Dirk Beke
 Werkleider - Seminarie Niet
 Westers Recht (RUG)
 Docent - College voor
 Ontwikkelingslanden (R.U.C.A.)

Haïti: Een volk dat gelooft in de vrijheid, de liefde en de democratie

De nacht van 30 september op 1 oktober is in Haïti de zoveelste schaamteloze staatsgreep aan de gang. Het buurland, de Dominikaanse Republiek, vindt dit moment blijkbaar uitermate geschikt om nogmaals de draak te steken met president Aristide en zijn bewindsploeg. "Een stelletje klungelaars" luidt het en de pers lacht van harte mee.

De algemene verwachting, of is het onze wanhopige illusie, durft vier weken later nog altijd hopen dat het volk het zal halen op de generaals. Aristide is hun president, de "kleine pater" die het aandierf de deuren van het presidentieel paleis wijd open te zetten voor de armen. De man die hun taal spreekt, doordrongen van datzelfde gevoel voor symboliek en mystiek dat het Haïtiaanse volk zo weerbaar maakt. De man ook die in alle stilte de eerste geweldloze revolutie in Latijns-Amerika heeft geleid en daarvoor kon rekenen op het diepe respect van de hele internationale gemeenschap.

Maar hoe kwam het dan dat de VS zolang heeft getalmd om als allerlaatste natie het bewind van Aristide te erkennen? Hoe komt het dat de Dominikaanse Republiek de staatsgreep nog steeds niet rechtstreeks heeft veroordeeld?

Als we een aantal feiten op een rijtje zetten, zouden we wel eens tot de konklusie kunnen komen dat de staatsgreep maandenlang minitieus werd voorbereid door de VS via de Dominikaanse Republiek. Dit land wordt immers al maandenlang onder vuur genomen door tal van internationale organisaties die op alle mogelijke fora de slavemij aanklagen waarvan de Haïtiaanse suikerkappers op de Dominikaanse staatsplantages het slachtoffer zijn. Een erg ingewikkelde en delicate kwestie die al decennia lang, sinds het begin van deze eeuw, aansleept, en waarvoor reeds tal van verontwaardigde rapporten werden geschreven. In april van dit jaar werd de Dominikaanse regering door de Noordamerikaanse mensenrechtenorganisatie America's Watch voor het gerecht gedaagd. Dank zij de persoonlijke tussenkomst van de de VS-ambassadeur in Santo Domingo en de voorspraak van president Bush werd een veroordeling vermeden.

Ironischer nog, twee maanden later mocht de Dominikaanse overheid felicitaties in ontvangst nemen van de Internationale Arbeidsorganisatie in Genève voor het doorzettingsvermogen waarmee het deze netelige kwestie poogt op te lossen. Enkele dagen voordien had president Bafaguer immers een dekreet uitgevaardigd dat bepaalde dat alle Haïtiaanse migranten jonger dan 16 jaar en ouder

dan 60, naar Haïti werden teruggestuurd. Het ging zogezegd enkel om illegalen. Getuigenissen over het verscheuren van officiële verblijfsdocumenten voor de ogen van de gedupeerden, worden als laster afgedaan. Een opmerking dat deze maatregel niet raakt aan de groep van actieve arbeidskrachten tussen 16 en 60 jaar, goed voor 70% van de Dominikaanse economie, wordt als vitterij van de hand gewezen.

Heel deze deportatie had duidelijk tot bedoeling het socio-ekonomisch leven in Haïti, waar 80% van de bevolking werkloos is, verder te ontwrichten. De beloften van steun die Aristide bij zijn ambtsaanvaarding kreeg, waren nog altijd niet verzilverd. Het IMF en de Wereldbank hielden hun beurzen krampachtig dicht. De akkoorden van Lomé, die in december 89 ondertekend werden, wachten nog op de ultieme ratificering door een aantal landen, waaronder België, en konden dus nog niet in werking treden. Noordameri-

kaanse bedrijven sloten hun deuren en werden verwelkomd in de vrijhandelszones aan de overkant van de grens. Haïti was bankroet en ondertussen poogde men voorzichtig om Aristide internationaal af te schilderen als een kleine diktator in spe met een aantal opzichtelijke, totalitaire trekjes.

Tegelijkertijd werd de anti-Haïtiaanse campagne in het buurland crescendo voortgezet. De president, de generaals, de Kerk en andere bewindsvui aldaar lieten zich hierbij niet onbetuigd en leken met elkaar te wedijveren in het zoeken van ingenieuze racistische en anti-Haïtiaanse uitspraken.

Dienst, wederdienst

De Dominikaanse Republiek is stilaan op weg de nieuwe gendarm te worden van de VS in het Caraïbisch gebied: nu Haïti, dan Cuba. Wij zien spoken, zullen sommigen weer beweren. Maar hoe verklaar je

President Aristide wordt in Caracas verwelkomd door de Venezolaanse President Andres

anders dat kort na de staatsgreep de VS troepenversterkingen zond naar z'n militaire basis in Cuba, Guantanamo, zeggend om z'n onderdanen in Port-au-Prince te beschermen?

Het is een publiek geheim dat sinds de val van Duvalier de leden en kopstukken van diens privé-militie, de Tontons Macoutes, steeds vrij hebben kunnen bewegen in de Dominikaanse Republiek. Naphy, Regala en Romain hadden de avond voor de staatsgreep nog een vergadering aan de grens. Daags na de staatsgreep trokken 700 tontons de grens over, terug naar Haïti. Leden van de Tontons hebben ondertussen de Haïtiaanse ambassade in Santo Domingo bedreigd met als bedoeling een open gewapend konflikt tussen de twee landen uit te lokken. De genoemde Tontons zetten hun activiteiten rustig verder onder het beschermend oog van het Dominikaanse leger. Datzelfde leger waardoor

de Haïtiaanse ambassadeur zich bedreigd voelt. Datzelfde leger dat de repressie tegen de solidariteitsbeweging met Haïti in de grensstreek heeft opgevoerd.

Maar de strijd is nog niet gestreden. Haïti was niet voor niets de bakermat van de slavenopstanden, de eerste vrije - en bovendien zwarte - republiek van Latijns-Amerika. In het verzet tegen de militaire putchisten zijn al meer dan 500, volgens sommigen meer dan 2000, doden gevallen. Het Haïtiaanse volk heeft niets meer te verliezen en alles te winnen. Hierbij kan het ook rekenen op het onwrikbare doorzettingsvermogen van zijn president die zich momenteel in onvrijwillige ballingschap in het buitenland bevindt. Af en aan reizend tussen Caracas, Washington, Parijs en Brussel is hij een vinnig pleitbezorger om een gewapende interventie te vermijden en via een algemeen economisch embargo de huidige machts-

hebber op de knieën te dwingen. Het stopzetten van de petroleumtoevoer is hierbij van cruciaal belang. De Dominikaanse Republiek meent echter niet dit produkt van z'n toeleveringslijstje te moeten schrappen...

Aristide omschreef het eiland ooit lyrisch als een vogel met twee vleugels. De ene vleugel loopt al een hele tijd mank, de andere werd kapot geschoten. Maar hij geeft de hoop niet op. „De strijd voor de vrijheid is een moeizame strijd”, zegt hij. „Onze lichamen kunnen misschien sneuvelen, maar onze geest gaat verder. Ik blijf geloven in de vrijheid, de liefde, de democratie”.

Martine Bai

„Een hel op aarde. Haïtiaanse slaven in de Dominikaanse Republiek” is een brochure van Sago i.s.m. het Netwerk Dominico-Haïtiaan. SAGO Lange Lozanastraat 14 - 2018 Antwerpen (03) 237 56 30

Azië

V.S. moet basis opdoeken

Op enkele maanden tijd is het doek gevallen over de Amerikaanse aanwezigheid op de Filippijnen. De uitbarstingen van de Pinatubo-vulkaan hebben ervoor gezorgd dat het Amerikaanse leger de Clark-basis moest ontruimen, en nu heeft de Filippijnse Senaat ervoor gezorgd dat hetzelfde gebeurt met de Subic-marinebasis.

De Filippijnen zijn een Amerikaanse kolonie geweest (de enige officiële, trouwens) van 1898 tot 1946, toen de eilandengroep onafhankelijk werd. De basissen bleven wel behouden, omdat ze de belangrijkste uitvalsbasis van de V.S. in Azië waren. Subic is zelfs de grootste marinebasis die de V.S. hebben buiten hun grondgebied.

De Filippijnse Senaat heeft nu de hernieuwing van het huurcontract voor Subic geweigerd. De Filippijnse grondwet van '87 bepaalt dat voor de handhaving van basissen na '91 een tweederde meerderheid nodig is in die senaat, of een referendum. Geen van beide zijn er gekomen. Nochtans zit aan Subic een mooi prijskaartje vast: meer dan 7 miljard fr. per jaar is de huurprijs. En daar blijft het niet bij. De Amerikaanse minister van Defensie Cheney trachtte de senaat nog tot andere gevoelens te brengen door te dreigen met „een scherpe daling van de Amerikaanse investeringen” op de Filippijnen. Toen dat niet hielp probeerde president Bush de omgekeerde taktiek: hij beloofde 3,5 miljard dollar extra steun als Subic mocht behouden blijven. Dat is evenveel als de jaarlijkse Amerikaanse steun die Israël krijgt. En dan beweren sommige commentatoren nog dat Subic toch geen

strategisch belang meer heeft, na het wegvallen van de oost-west spanningen.

Dreigementen en beloftes hebben niet mogen baten. Toen dat duidelijk werd zijn de V.S. dadelijk beginnen ponsen bij andere landen in de regio. De strategisch meest „geschikte” landen om militair meer voet aan de grond te krijgen zijn Indonesië en Maleisië. Die blijken echter niet erg happig te zijn, omwille van hun „niet-gebonden” status. Singapore, het enige land in de regio, naast de Filippijnen, waar de Amerikaanse militairen regelmatig van de aanwezige basissen gebruik maken, is wel bereid de V.S. meer faciliteiten te geven. Het was trouwens Singapore dat er bij Aquino op aandrang de basissen te behouden, om „stabiliteit in de regio te vrijwaren”. Ook Thailand en Brunei zouden bereid zijn de taak van de Filippijnen gedeeltelijk over te nemen. In elk geval, Amerikaanse militaire woordvoerders hebben al laten weten dat aan de strategische aanwezigheid van de luchtmacht en de marine in wezen niets zal veranderen.

De beslissing om het contract niet te vernieuwen is helemaal niet zo evident. Heel wat progressieve Filippijners hebben er

sinds de onafhankelijkheid voor geijverd, maar velen schrokken terug toen ze de omvang zagen van de financiële anderlating die ermee gepaard zou gaan. Want naast de harde Amerikaanse dollars zijn er ook nog eens de duizenden jobs die zo'n basis creëert. Aan de andere kant biedt het verdwijnen van de Amerikaanse militairen nu vooruitzichten op vrede: de guerrilla heeft laten weten een wapenstilstand te willen tekenen als Subic ontruimd wordt.

Ook Corazón Aquino heeft jaren tegen de basissen gefulmineerd. Nu stond ze op de eerste rij om de Amerikaanse aanwezigheid te verdedigen. Zij is de V.S. natuurlijk heel wat verschuldigd. Ze probeerde een massabetoging te organiseren, waarop ze een miljoen mensen verwachtte. Er kwamen ongeveer tienduizend mensen opdagen. Ze wou een referendum uitschrijven maar slaagde daar niet in. In Olongapo, de stad die van de Subic basis leeft, werd een plaatselijk referendum gehouden, zonder succes. Blijkbaar is de drang naar echte onafhankelijkheid bij de Filippijners dit keer groot genoeg. De Amerikaanse militairen krijgen drie jaar tijd om hun basis te ontruimen.

Tom Heremans

Wie leest die blijft (II) Over jeugd- en kinderliteratuur

Tot voor kort werd het jeugd- en kinderboek nog als het stiefkind in de literatuur behandeld. Het was gewoon geen literatuur; het was zomaar wat schrijvelarij. Bijzaak, enfin...

Die tijd is gelukkig voorbij. Het jeugd- en kinderboek wordt vandaag als een volwaardig stuk literatuur, zij het van een zeer apart genre beschouwd en krijgt de aandacht die het verdient. Er bestaat een Vereniging van Schrijvers voor de Jeugd, die zich inzet voor het - goede - jeugdboek en zijn auteurs. En elk jaar worden er, ter gelegenheid van de Boekenbeurs, enkele jeugdschrijvers gelauwerd. Men is zich ook bewust van de rol die het jeugdboek speelt in de ontplooiing van het kind. Het jeugdboek is immers niet alleen ontspanning; het brengt ook informatie over wat er in de wereld gebeurt en is vooral een middel tot opvoeding. Van kind tot mens.

Een Japans spreekwoord zegt: "De ziel van een kind van drie jaar verandert niet meer tot honderd jaar". De jeugdschrijvers dragen dan ook een grote verantwoordelijkheid en staan voor een zeer moeilijke taak: hoe moeten ze schrijven opdat ze door de jeugdige lezer worden begrepen en aan gevoeld?

Op de dag van het kind, in 1973, zei Sergei Michalkov, Russisch jeugdschrijver daarover: "Wat het jeugd- en kinderboek betreft zijn wij voorstanders van eenvoudige, doch klare en edele principes. Eerst en vooral het humanisme. Bij de jonge lezer de liefde tot de mens ontwikkelen, de haat en het misprijzen voor het geweld, de overtuiging dat de mens een vriend is voor de mens...".

"Door het vooropstellen van eerlijke morele principes leggen de schrijvers, voor de rest van het leven, de grondvesten waarop een edele menselijke Weltanschauung zal worden gebouwd. Een boek is niet alleen een goed raadgever, een vriend, maar ook een strijder. Een strijder tegen de vervalsing en de leugen". Alleen een waarachtig beeld van het leven en zijn complexiteit kan aan de basis liggen van het werk van een werkelijk progressistisch jeugdschrijver. In welk genre ook. Want zelfs de avonturenverhalen en sprookjesvertellingen zijn tenslotte een afspiegeling van wat er in het leven plaatsgrijpt. Het komt er op aan wat ze de lezer leren en hoe ze op hem inwerken.

En hier begint de discussie. "Een waarachtig beeld van het leven weergeven" wil zeggen dat de wereld van vandaag moet getoond worden zoals hij is, ook met zijn minder fraaie kanten, met oorlog, uitbuiting en verdrukking, honger, discriminatie en racisme, aantasting van het leefmilieu, enz. Dat is geen ideaal beeld; dat is zelfs geen mooi beeld. Maar zo zal het kind voorbereid worden om later, als volwas-

sene, in die onvolmaakte wereld te leven. En zal het misschien gesensibiliseerd worden om die wereld een beetje volmaakter te maken...

Er zijn mensen - ouders, maar ook jeugdschrijvers en zelfs opvoeders - die het houden bij "brave", probleemloze boeken, zoethoudertjes. Zij menen, dat het kind zolang mogelijk "kind" moet blijven, in zijn gave, zonnige en zorgeloze kinderwereld, dat het niet moet lastig gevallen worden met al die lelijke dingen van het "echte" leven, want daar krijgt het nog altijd veel te vroeg mee te maken. Ze menen ook dat het jeugdboek niet "aan politiek" mag doen. Dat is natuurlijk de reinste struisvogelpolitiek en de reinste hypocrisie.

Kinderen leven niet in een ivoren toren. Als ze b.v. altijd maar het traditionele rollenpatroon voorgeschoteld krijgen, als ze lezen dat de mannen op avontuur gaan, terwijl moeder thuis aan de vaat staat, dan worden ze voorgelogen en in verwarring gebracht. Ze zien toch dat er in die kleine wereld rondom hen dingen zijn die verkeerd lopen, dingen die ze niet begrijpen en waarover ze meer zouden willen weten. Zo is er de problematiek rond drugs, aids, homoseksualiteit, abortus, migranten, onvolledige en gebroken gezinnen... En ook over de geslachtsverhoudingen en -verwachtingen willen kinderen wel wat meer weten.

Sommige van die ouders en auteurs houden het bij helden, bij ridders, bij cowboys en Indianen... De Indianen verschuilen zich nog steeds in de prairie en de dappere cowboys achtervolgen hen op hun mustangs.

Maar ondertussen zitten de Indianen reeds lang opgesloten in hun reservaten en hebben de cowboys hun paard verwisseld voor snelle auto's...

Het jeugdboek zou niet aan politiek mogen doen... Maar de wereldpolitiek, de

onderontwikkeling in de Derde Wereld b.v., bespreekbaar maken voor kinderen, is een ladder uitgooien naar de toekomst. Een betere toekomst voor miskende volkeren en kinderen. En ook voor ons en onze kinderen. Want de problemen over de wereld hangen alle met elkaar samen. Uit "Kinderen, boeken en Derde Wereld", een uitgave van Infodok, Leuven: "Boeken die een lans breken voor de bestaande vooroordelen tegen de Derde Wereld, voor racisme, slaafse gehoorzaamheid, heldenverering, onverschilligheid, vallen bij ons door de mand. Ze bereiden de lezer erop voor om kritiekloos mee te draaien in onrechtvaardige verhoudingen, om alles te laten zoals het is. Daar tegenover stellen we dat mensen hun eigen leven moeten leren uitbouwen en zich niet afles laten opdringen. We willen stimulansen geven om steeds verder te kijken dan de eigen neus, verder dan oppervlakkige beweringen, verder dan het direct zichtbare".

Ook over fabels en sprookjesverhalen wordt er gediscussieerd. Oorspronkelijk waren sprookjes niet bestemd voor kinderen. Ze waren helemaal niet zo braaf, maar zaten vol erotiek, vol wrede en pikante tafereeltjes. Somige waren uitgesproken subversief en revolutionair - denken we maar aan onze "Reinaert". In de puriteinse 19de eeuw werden ze echter behoorlijk bijgeschaafd, naar de maat van de burgerlijke moraal van toen: ze waren immers bestemd voor de bourgeois-kindjes (niet voor de arbeiderskinderen, want die konden niet lezen). Zo werd Sneeuwvitje het modelbeeld van de vrouw, - ze doet het huishouden, de was, zegt het avondgebedje... Dat bijschaven is voor een groot deel het werk van de gekende gebroeders Grimm.

(Vervolg blz. 15 onderaan)

Demokratie is méér dan alleen verkiezingen

Wat opvalt bij de in de voorbije weken gehouden verkiezingen is het aanzienlijk aantal kiezers dat aan de stemverrichtingen niet heeft deelgenomen. Over alle continenten en regimes heen (Zweden, Portugal, Bulgarije, Colombia of Polen) is dit een verschijnsel dat niet kan worden weggeveegd. Uit de hieronder gepubliceerde gegevens over Frankrijk blijkt dat ook de Westerse democratieën aan deze ziekte lijden. Weten we bovendien niet dat in de Verenigde Staten ruim de helft van de kiezers niet naar de stembus gaat? Blijkt tevens niet, uit een recente studie dat, bij het afschaffen van de stemplicht in ons land ± 50 % van de kiezers niet aan de stemming zouden deelnemen? Wordt het niet hoog tijd dat men hierover gaat nadenken om, door het uitbouwen van meer democratische structuren, de bevolking meer inspraak te geven en zodoende het depolitiseringsproces tegen te gaan?

Frankrijk

In Frankrijk, waar geen stemplicht bestaat, merkt men dat een toenemend aantal ingeschreven kiezers aan de stemverrichtingen niet meer deelnemen.

Bij gedeeltelijke parlementsverkiezingen te St.-Nazaire die recent gehouden werden noteerde men in de eerste ronde niet minder dan 62,38 % onthoudingen en tijdens kantonale verkiezingen te Marseille liep dit zelfs op tot 79,08 %.

In vroeger gehouden nationale verkiezingen bedroegen het aantal onthoudingen 21,63 % (gemeenteraden in 1983) 43,30 % (Europese verkiezingen in 1984) 21,53 % (Parlementsverkiezingen 1986 - 1ste ronde) 18,6 % (Presidentsverkiezingen 1988 - 1ste ronde) 34,26 % (Parlementsverkiezingen 1988 - 1ste ronde) 26,90 % (gemeenteraden - 1ste ronde) 62,96 % (referendum over Nieuw Caledonië 1989).

De talrijke financiële schandalen waarbij politieke verantwoordelijken en rechtse oppositie betrokken waren is zeker niet vreemd aan de afwijzende houding van de kiezers. Is het niet hoog tijd dat diegene die zich opwerpen als de grote verdedigers van de democratie zich hierover enkele vragen gaan stellen?

Zweden - Parlement (15/9/91)

Partijen	%	zetels
Sociaal Democraten	37,9 (- 5,3)	188 (- 17)
Linksen (ex K.P.)	4,7 (- 1,1)	17 (- 4)
Konservatieven	21,7 (+ 3,4)	79 (+ 13)
Liberalen	9,2 (- 3)	34 (- 10)
Centrum (boeren)	8 (- 3,7)	29 (- 13)
Kristen Democraten	7,3 (+ 6,6)	27 (+ 27)
Nieuwe Democraten (populisten)	6,6 (+ 6,6)	24 (+ 24)
Groenen	3,4 (- 2,1)	0 (- 20)

uitgebrachte stemmen: 85,4 %

In Zweden bestaat er een minimumgrens van 4 % van de uitgebrachte stemmen om aanspraak te kunnen maken op verkozenen. De Groenen verloren dus met 3,4 % al hun zetels. De nieuwe democraten zijn een „poujadistische partij“ die zowat alles verwerpt. Zo zijn ze o.m. tegen de immigranten en de Zweede ontwikkelingshulp aan de derde wereld. De tot heden bestaande regering van Sociaal Democraten, gesteund door Links, verliest zijn meerderheid.

Oostenrijk - (Deelstaat) (22/9/91)

De deelstaatverkiezingen in Stiermarken gaven volgende uitslag.

OVP (Kristelijke conservatieven): 44,2 % (51,7 % in 86); SPO

(sociaal-democraten): 35 % (37,6 % in 86); FPO (rechtse liberalen) 15,5 % (4,6 % in 86); Grüne Alternative: 2,8 % (3,7 in 86); „Die Grünen“: 1,7 %.

Globaal komt dit neer op een achteruitgang van de traditionele partijen en een aanzienlijke vooruitgang voor uiterst rechts.

Duitsland -Deelstaat Bremen (29/9/91)

SPD - 38,8 % (50,5 % in 87); CDU - 30,7 % (23,4 in 87); FDP - 9,5 % (10 % in 87); Grüne: 11,4 % (10,2 % in 87); DVU (uiterst rechts): 6,2 % (3,4 in 97); Republikaner (uiterst rechts): 1,5 % (1,2 in 87).

Ook hier is een vooruitgang van rechts en uiterst rechts opvallend.

Portugal (Parlement 6/10/91)

De rechtse liberale regeringspartij P.S.D. veroverde opnieuw de meerderheid en dit met 50,4 % van de stemmen en 132 op de 230 zetels.

De socialistische P.S.P. van President Soares, waarvan men gedacht had dat deze de absolute meerderheid van Premier Casaco kon bedreigen, behaalde met 29 % een stemmenwinst van 6 %. Dit gebeurde ten koste van de Linkse Alliantie - waarin de K.P. de belangrijkste rol speelt - die met 8,84 % voor de eerste maal onder de 10 % van de stemmen valt. Andere verliezers waren de C.D.S. (uiterst rechts) die met 4,4 % ter plaatse trappelt en de P.R.D. van gewezen President R. Eanard die uit het Parlement verdwijnt.

Het fenomeen dat echter ook hier tot nadenken stemt zijn de 31,8 % onthoudingen en blanco stemmen wat tien procent meer uitmaakt dan in 1987.

Bulgarije - Parlement (13/10/91)

De Unie van democratische krachten (UFD) een samenbundeling van allerhande oppositiebewegingen haalde met 34,38 % van de stemmen een nipte overwinning.

De Socialistische Partij (PSB) voorheen de Kommunistische Partij kwam met 33,11 % van de stemmen op de tweede plaats. De Beweging voor rechten en vrijheden (MDL) - die de Turkse minderheid vertegenwoordigt bekwam 7,56 % van de stemmen. Geen enkele van de tientallen andere politieke partijen slaagde er in de drempel van 4 %, noodzakelijk om verkozenen te hebben, te overschrijden. De UFD behaalt 120 zetels (op 240) de PSB 106 en de MDL 24. Gezien de meerderheid 121 zetels bedraagt zal de UFD, die in het verleden steeds weigerde met de PSB samen te werken, op de steun van de MDL moeten een beroep doen.

Zwitserland - Parlement (20/10/91)

De verdeling van de zetels in de Nationale Raad ziet er nu als volgt uit: Radikalen 44 (- 7), Socialisten 43 (st.q.), Kristen-Demokraten 36 (- 6), Centrum-Demokraten 24 (- 1), Ekologisten 14 (+ 3), Autopartij 8 (+ 6), Extreem rechtse partij 5 (+ 2), Arbeiderspartij (ex.-KP) 2 (+ 1) plus nog enkele verkozenen op kleine regionale lijsten.

Amper 50 %, in sommige kantons zelf 40 %, van de ingeschreven kiezers namen aan verkiezingen deel. De bestaande coalitie van de vier grootste partijen, die 14 zetels verloor, blijft echter behouden gezien ze met 147 op de 200 zetels over een ruime meerderheid beschikt. De vooruitgang van de extreem rechtse en de autopartij stemt wel tot nadenken.

Turkije - Parlement (20/10/91)

De Moederlandpartij van President Ozal, die zelf in 1989 voor 7 jaar verkozen werd kende nu een grote nederlaag. De Centrum-rechtse partij van het Juiste Pad van de veteraan S. Demirel behaalde 27,4 % van de stemmen. De Moederlandpartij volgde hierop met 23,9 %, de Sociaal Democratische Volkspartij met 20,6 % terwijl de Democratische Linkse Partij van een vroegere premier Bulent Ecevit amper de 10 % overschreed. Uitgebreider informatie over de uitslagen zijn niet bekend zodat het ook niet geweten is wat het aantal kiezers was. Opvallend is wel dat op nationaal vlak een minimum van 10 % van de stemmen noodzakelijk is om verkozenen te hebben, voor de provincie bedraagt dit zelfs 20 %.

Polen - Parlement (27/10/91)

De Diète telt 460 volksvertegenwoordigers. Er waren bijna 60 % onthoudingen. Deelname: 43,2 %. Blanco stemmen: 669.347. Uitgebrachte stemmen: 11.218.602.

Partijen		% van de stemmen	zetels
Demokratische Unie	(1)	12,31	62

Linkse Demokratische Unie	(2)	11,89	60
Katholieke Aktie	(3)	8,73	49
Boerenpartij	(4)	8,67	48
Nat. Konf. Onafh. Polen	(5)	7,50	46
Centrum Alliantie	(6)	8,71	44
Liberaal Kongres	(7)	7,48	37
Boerensolidariteit	(8)	5,46	28
Vakbond solidariteit	(9)	5,05	27
De Biervrienden	(10)	3,27	16
Duitse minderheid		1,27	7
Kristen-Demokraten		1,11	4
Partij X	(11)	0,47	3

De negenentwintig andere zetels worden verdeeld onder een tiental andere partijen of regionale groepen.

(1) Partij van gewezen Premier Mazowiecki; (2) ex-Kommunisten; (3) gesteund door de Kerk; (4) aanleunend bij de KP; (5) nationalistisch-uiteerst rechts; (6) gesteund door Walesa; (7) Partij van Premier Bielecki; (8) gesteund door de Kerk; (9) wat overblijft van Solidarnosc waarvan men beweerde dat deze 10 miljoen leden telde; (11) Partij van de gewezen presidentskandidaat die destijds tweede eindigde. Het ziet er naar uit dat de kiezer de onderscheiden regeringen heeft willen afstraffen voor de catastrofale economische hervormingen waarvan de bevolking het slachtoffer is.

Colombia - Parlement (27/10/91)

Succes voor de liberalen van President Cesar Gaviera die met 56 zetels op de 102 in de senaat een volstrekte meerderheid behalen terwijl ze er voor de Kamers 78 op de 161 bekomen. De Konservatieven, volledig uiteengespat, behielden in de senaat nog 15 van hun 41 zetels. (Hierbij moet toch gemeld worden dat het aantal zetels van 114 tot 102 werd afgeslankt.) De afgescheurde lijst van de ex-Burgemeester van Bogota haalde 10 zetels. De M-19 een voormalige guerrillabeweging bekwam 9 senaatszetels. Het meest opvallend is zeker dat tweederde van de kiezers niet is komen opdagen.

Opvoeden tot vrede

Wie leest die blijft

(vervolg blz. 13)

Eric Hulsens, bekend recensent van kinderliteratuur, over sprookjes: "Ik ben ervoor om sprookjes te gebruiken als kinderliteratuur, omdat ze lang niet zo infantiel zijn als veel kinderverhalen en omdat ze boordevol volwassenenwerkelijkheid zitten, gebracht op een manier die voor kinderen begrijpelijk is. Struktureel zijn ze heel geschikt als kinderverhaal en psychologisch ook, maar dan moeten we wel terug naar de bron, naar de echte verhalen, en Grimm ver onder de tafel schoppen".

Waar staan we nu vandaag met het jeugd- en kinderboek? Er is een groeiende interesse. Sinds enkele jaren bestaan er gespecialiseerde kinderboekhandels,

die zich bezig houden met de verspreiding van het betere boek (dus niet van Jommeke en Rode Ridders). Rond sommige scholen vormen zich oudergroepen die boekenlijsten samenstellen en ervoor zorgen dat de schoolbibliotheek op een behoorlijk peil staat. Jeugdschrijvers geven lezingen in scholen en kulturele groepen. Jeugdbibliotheken worden goed bezocht. Maar daar tegenover blijkt het, dat uitgeverijen van jeugd- en kinderboeken het niet zo best doen. En dat veel ouders niet graag zien dat hun kinderen zitten te lezen. "Leg nu eindelijk dat boek eens weg en ga eens wat voetballen", zeggen ze. En op school, waar men het lezen leert, wordt het goede boek

niet altijd naar waarde geschat. En de grootste kwaliteit van een prijsboek - waar die nog bestaat - is vaak zijn prijs...

Het is duidelijk dat het propageren van het goede jeugdboek en het scheppen van een gunstig leesklimaat daar moet gebeuren waar aan opvoeding wordt gedaan: in het gezin en in de school. Natuurlijk moet daar de intentie voor aanwezig zijn. De eindejaarsfeesten - Sinterklaas, Kerstmis, Nieuwjaar - zijn misschien het geschikte moment om met die goede intentie te beginnen. Of ermee voort te gaan...

Jan Van Calsteren

"Het vernietigend gelaat van de interest"

Dit is de titel van een recent uitgegeven brochure door de vzw Muntkollektief. In een tijd dat het kapitalisme hoogtij lijkt te vieren, belicht dit werkje enkele zwarte keersijden van datzelfde systeem. Op kritische wijze wordt stilgestaan bij het feit dat geld en de daaraan verbonden interest een eigen leven zijn gaan leiden. Sterker nog, hoe het oorzaak is geworden van een geldstroom van arm naar rijk en mee aan de basis ligt van onze milieubelastende groei-ekonomie.

Geld van arm naar rijk

De derde wereldlanden staan bij ons in het krijt. Zij hebben schulden, vragen hulp en wij geven hen geld. Zo wordt het tenminste voorgesteld. Cijfers tonen aan dat het niet zo is. Als je de kapitaalstroom tussen Noord en Zuid analyseert, blijkt dat het afgelopen decennium 420 miljard dollar méér van het Zuiden naar het Noorden is gevloeid dan omgekeerd! Grote oorzaak van deze éénrichtingsgeldtransfers is "de interest". Een ander voorbeeld van dit onevenwicht dichtert bij ons: een Duitse studie van '82 leert ons hoe 90 % van de gezinnen 5.000 Duitse mark betaalde aan 10 % van de huishoudens met het hoogste inkomen, terwijl deze hoge inkomensgroep 34.000 Duitse mark aan netto rente-inkomsten ontvingen.

Milieu-belastende groeiekonomie

De ekonomie staat onder voortdurende groeiwang. Een bedrijf dat geld leent om te starten moet "ekstra" produceren om de interest terug te betalen. Deze interest komt steeds terug bij een kleine groep mensen die dat geld opnieuw investeren. Deze geld-interest-spiraal zorgt o.a. voor kunstmatig hoge prijzen die wij allemaal meebetalen. Want de eindprijs van producten bestaat voor gemiddeld 25 % uit "verborgen interesten"! Deze groei-ekonomie put het milieu ook snel uit. Er dient immers steeds meer geproduceerd te worden om interest-lasten te kunnen betalen. Door de konkurrentie is er de dwang om zo goedkoop mogelijk te produceren, wat vaak betekent "schadelijk" en dus "duur" voor het milieu.

Deze brochure maakt duidelijk hoezeer het leven van mensen en milieu door interest bepaald en vaak bedreigd wordt. Toch wilde het kollektief niet alleen beschrijvend blijven. Want er zijn ook mogelijkheden om geld in circulatie te houden

zonder interest als motor. Een aantal voorbeelden van vroeger en nu over "anders omgaan met geld" bieden perspectief en worden voorgesteld. Meteen klinkt dit als oproep om deze initiatieven mee te ondersteunen en verder uit te bouwen.

HET VERNIETIGEND GELAAT VAN DE INTEREST

kost 150 fr. (+ 50 fr. verzendingskosten) en kan besteld worden bij het Muntkollektief, Droomland 10, 2288 Bouwel, tel. (014) 51 35 43, reknr. 001-1650994-33.

Hoed af voor Abie Nathan

Abie Nathan, een joods pacifist, is op 9 oktober te Tel Aviv voor de tweede maal de gevangenis ingegaan. Deze maal voor achttien maanden. Zijn misdad? Het overtreden van een wet uit 1948 die in 1986 werd geamendeerd waarbij ieder contact met leden van een "terroristische" organisatie verboden is.

Hiermede is natuurlijk de P.L.O. bedoeld. Maar Abie Nathan, gewezen piloot van de Britse Royal Air Force tijdens de oorlog en later van het Israëlische leger heeft daar een andere mening over. Als verantwoordelijke van het radiostation "Voice of peace" dat uitzendingen verzorgt in het Hebreeuws, Arabisch en Engels gaat hij er van uit dat menselijke contacten van fundamenteel belang zijn om de vrede te bevorderen.

In 1988 had Nathan een eerste contact met Yasser Arafat waarvoor hij tot 6 maand gevangenisstraf veroordeeld werd. Dank zij soldartaaltesakties en een hongerstaking kwam hij vroegtijdig vrij maar had, kort na zijn vrijlating in juni j.l. opnieuw een onderhoud met Arafat. En, als ik morgen vrij kom zal ik opnieuw vertegenwoordigers van de PLO ontmoeten omdat persoonlijke contacten de belangrijkste weg naar de vrede zijn. Tweehonderd Franse universitaires en wetenschappers hebben aan de Israëlische regering een protestpetitie overgemaakt waarin de onmiddellijke invrijheidsstelling van Abie Nathan wordt geëist.

Intussen gaat Israël verder ... zo werden de Palestijnse delegatieleden die aan de Konferentie te Madrid deelnemen op 26 oktober door de militaire administratie in de bezette gebieden ter verantwoording geroepen. Men werd medegedeeld dat zij onder geen enkele voorwaarde contact mogen hebben met de PLO, zo niet zullen ze voor de overtreding van hogergevoemde wet worden vervolgd en veroordeeld worden. Hoelang zal de internationale gemeenschap dergelijke arrogantie blijven aanvaarden?

Over woorden en daden

Uit de op 1 oktober door de OESO (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling) gepubliceerde cijfers bereikte de hulp van de geïndustrialiseerde landen aan de ontwikkelingslanden in 1990 een gemiddelde van 0,35 % van het BNP (Bruto Nationaal Produkt). Met deze werd hetzelfde percentage bereikt van in 1977.

We staan dus nog heel ver van het objectief van 0,70 % van het BNP waartoe de geïndustrialiseerde landen zich jaren geleden verbonden hadden.

Per land ziet dit er als volgt uit:

Noorwegen: 1,17 %; Nederland: 0,94 %; Denemarken: 0,93 %; Zweden: 0,90 %; Finland: 0,64 %; Frankrijk: 0,55 %; België: 0,45 %; Canada: 0,44 %; Duitsland: 0,42 %; Australië: 0,34 %; Japan: 0,31 %; Zwitserland: 0,31 %; Groot-Brittannië: 0,27 %; Oostenrijk: 0,27 %; Nieuw-Zeeland: 0,22 %; Verenigde Staten: 0,21 %; Ierland: 0,16 %.

Het volume van deze hulp steeg wel van 46,7 miljard dollar in 1989 naar 54,1 miljard dollar in 1990.

Irak door hongersnood bedreigd

Zes Britse humanitaire organisaties: Oxfam, de Christelijke hulp, Quakers e.a. hebben een oproep gedaan om dringende hulp voor de Iraakse bevolking.

Ook UNICEF en de FAO, organisaties van de Verenigde Naties hebben hierop de nadruk gelegd. Zo wijst UNICEF er op dat 340.000 kinderen, door het gebrek aan voedsel en geneesmiddelen met de dood bedreigd worden.

Door de Veiligheidsraad werd aan Irak de toelating verleend om 1,6 miljard dollar petroleum te verkopen. Bij de verdeling van de inkomsten door de VN zou er echter slechts 933,7 miljoen dollar voor humanitaire doeleinden voorzien zijn.

De uitgaven van Irak voor de import van voedingsprodukten en geneesmiddelen belooft echter per jaar van 2,5 tot 3 miljard dollar! Volgens een vertegenwoordiger van de VN zou er tot heden slechts om 200 miljoen dollar van hogergenoemde produkten ingevoerd zijn.

In februari werd door UNICEF een speciale oproep gedaan om 49 miljoen dollar samen te brengen voor het uitvoeren van dringend noodzakelijke werken aan de watervoorziening. Slechts 28 miljoen dollar werden hiervoor tot heden samengebracht. Is het dus geen hoog tijd dat alle democratische krachten zich inzetten om de stopzetting te eisen van het embargo van Irak dat hoofdzakelijk de bevolking, in bijzonder de kinderen treft?

Een dood spoor!?

De vrienden van "Vrede" hebben me gevraagd te zeggen wat ik denk over "de recente gebeurtenissen in de Sovjetunie". Mijn eerste reactie was om terug te vragen: zijn er recent nog geweest, ik bedoel gebeurtenissen in de Sovjetunie, en ik bedoel niet enkel in het genre van "het laatste nieuws"? Het ziet er toch naar uit dat de stagnatie, volgens Gorbatsjov ingezet ten tijde van het bewind van Bresjnev, nog steeds rustig blijft aanslepen, indien ze tenminste niet voor goed is omgeslaan in een gestadige achteruitgang, wat dan eigenlijk zou betekenen dat er nóg minder gebeurt.

Ziehier enkele uittreksels uit een toestandsbeschrijving, onderschreven door de laatste voltallige ploeg van Gorbatsjov zelf:

"De hervormingspolitiek (...) is om allerlei redenen op een dood spoor beland. Het enthousiasme en de hoop van het begin zijn vervangen door een gebrek aan geloof, door apatie en wanhoop. Het gezag op alle vlakken heeft het vertrouwen van de bevolking verloren. (...) Elke burger voelt een groeiende onzekerheid over morgen en een diepe angst voor de toekomst van zijn kinderen. De machtskrisis heeft een katastrofaal effect op de economie. Het chaotische en ongecontroleerde afglijden naar de markt heeft een explosie van egoïsme veroorzaakt - regionaal, departementeel, op groepsniveau en individueel. (...) Het resultaat is een scherpe daling van de levensstandaard van de grote meerderheid van de Sovjetburgers en de bloed van de speculatie en de zwarte economie..."

Zo te lezen in een "Oproep tot het volk" van 19 augustus 1991, verspreid door een "Komitee voor de Noodtoestand" dat gedurende enkele dagen heeft getracht de macht over te nemen van president Gorbatsjov (1).

Die poging is wel mislukt, maar wordt daardoor soms die toestandsbeschrijving van de Sovjetunie anno 1991 weerlegd?

Maar inderdaad, bijna was ik het al vergeten: die putsch, was dat dan geen opvallende "gebeurtenis"? - Hoezo? Die

putsch is toch mislukt, en er is toch bijgevoegd niets gebeurd? - Maar indien hij nu geslaagd was! - Hoezo? Is "indien" nu ook al een "gebeurtenis"? - Maar serieus: wat zou er gebeurd zijn indien de putsch dan toch zou gelukt zijn? - Ik zie niet in wat die mensen hadden kunnen doen wat ze niet zoal hadden kunnen doen in de voorbije jaren, zoals gezegd en bekend vormden ze toch zelf de laatste voltallige beleidsploeg van president Gorbatsjov. De noodtoestand uitroepen, alle! Alsof die niet óók reeds bestond, ook zonder "uitgeroepen" te worden. - Maar wat is er dan niet allemaal gebeurd tengevolge van de putsch en zijn mislukking? Voornamelijk werd de Kommunistische partij praktisch opgeheven, ontbonden of zelfs verboden. Dat zou inderdaad een zwaarwegende gebeurtenis geweest zijn indien niet ten laatste net bij die gelegenheid zou gebleken zijn dat die partij in feite al lang had opgehouden te bestaan. Reeds sinds jaren heeft niemand nog ooit iets van die partij, van haar ideeën of daden, mogen vernemen. Haar enige woordvoerder was sinds jaren één enkele man, en die heeft bijna van meetaf aan uitdrukkelijk verklaard dat zijn "hervormings"-plannen, hoewel volgens hemzelf "revolutionair" van aard, "geen uitstaans hadden met het kommunisme".

Enkel één idee - als men dat een "idee" wil noemen - was en is nog steeds in de Sovjetunie alom tegenwoordig: het idee van een terugkeer naar de markteconomie; en daarbij nog een beetje het idee van meer democratie, terwijl net het idee van zo'n terugkeer naar de markteconomie nooit werd onderworpen aan een - rechtstreekse of, langs verkiezingen om, onrechtstreekse - volksraadpleging. Ondertussen lijkt het invoeren van zo'n markteconomie op enorme moeilijkheden te stuiten omdat ze dreigt enkel in voordeel van enkelen en erg in het nadeel van de meesten uit te lopen. Men lijkt echter volstrekt vergeten te zijn dat zo'n markteconomie nooit bedoeld was als een doel op zichzelf maar net als een middel om het welzijn van alle leden van de maatschappij te bevorderen.

Overigens had men ook op voorhand kunnen weten dat daartoe een markteconomie - althans zoals ze in het Westen bedreven wordt - zeker niet het meest geschikte middel is.

Blijft de heropleving bij vele naties in de Sovjetunie van een of andere vorm van nationalisme en separatisme. Ook dat is echter eigenlijk geen "recent gebeuren", en ook niet enkel omdat het aan de putsch vooraf ging en er één van de aanleidingen toe vormde. Het is in feite ook maar een stuk achteruitgang. Het oude Russische rijk was het resultaat van een imperialistische expansiepolitiek van de Tsaren. Reeds in 1917 is het uiteengevallen. Toch zagen de latere Sovjetrepublicen zich na de revolutie genoopt om een unie te vormen, de Sovjetunie. Toen nu steeds duidelijker bleek dat die unie niet langer in iedereens voordeel werkte, trokken haar deelstaten zich natuurlijk opnieuw eruit terug. -

Wat zal er nu gebeuren? Wellicht nog steeds: niets? Ik ben verleid om uit een gedicht van 1921 van Bertolt Brecht te citeren:

Von diesen Städten wird bleiben: der
durch sie hindurchging, der Wind!
Fröhlich machet das Haus den Esser:
er leert es.
Wir wissen, dass wir Vorläufige sind,
Und nach uns wird kommen: nichts
Nennenswertes. (2)

Niet dat ik dat zou geloven (zomin als, zelfs toen, Brecht). Maar we moeten ons bewust blijven van het feit dat we het ook niet kunnen uitsluiten. Niets waarborgt een betere toekomst.

Sommige lezers zullen zich afvragen: schrijft dat de man die tegelijkertijd aankondigt dat hij in de eerstkomende winter te Gent en te Antwerpen seminaries zal houden over "De aktualiteit van het Leninisme"? (3). Inderdaad blijft Lenin in mijn ogen de grootste politieke denker van deze eeuw; wat óók betekent dat hij niet zomaar "marxist" was. Marx heeft het inzicht verworven dat alle rijkdom nergens elders kan vandaan komen dan van een "akkumulatie": door "hoopjes te maken" ("cumulus" heet "het hoopje") van wat men van elders bijeen raapt. Maar Marx zag dit op de eerste plaats, indien niet uitsluitend, gebeuren in de verhouding tussen de "werkgevers" en hun "werknemers"; terwijl hij toch ook wel reeds zag dat de "uitbuiters" nog geen cent winst had gemaakt alvorens het product van het werk van zijn "werknemers" ook nog te kunnen (met winst) verkopen.

Lenin heeft als de eerste het inzicht opgedaan dat de rijkdom van de ontwikkelde landen - een betrekkelijke voorspoed van hun arbeidersklasse inluit - in feite vooral afkomstig was van een "uitbuiting" van de "rest" van de wereld.

In feite heeft Lenin daarmee ineens ook een verklaring geleverd voor het feit dat socialistische landen die aan zo'n "imperialistische" uitbuiting niet hebben deelgenomen, nooit ertoe in staat waren vergelijkbare rijkdommen te vergaren. Tragisch genoeg heeft Lenin nooit de kans gekregen om uit dit inzicht de nodige conse-

kwenties te trekken voor een economische opbouw van het socialisme in zijn land. Niemand heeft ze tot nog toe getrokken.

Laten we dus seminaries houden. Een "seminarium" is een plaats waar zaadkorrels ("semina") worden uitgestrooid.

Rudolf Boehm

(1) De verdienste om als enige periodiek in Vlaanderen - en wellicht in geheel West-europa - uittekoets te hebben afgedrukt

uit deze Oproep van de "putschisten" behoort toe aan "Solidair". Men vindt ze terug in een lezenswaardig artikel door Ludo Martens in het nummer van 28 augustus 1991.

(2) Vertaling: Van deze steden zal blijven: de wind die er doorheen gaat. Hem die eet, maakt het huis vrolijk: hij zal alles opeten. We weten dat we voorlopige-voorlopers zijn. Na ons zal komen: niets noemenswaardigs.

(3) Op 27 november, 4, 11 en 18 december, telkens om 20 u., in Eicker-Ik Gent (Gewed 15); vanaf 8 januari in Eicker-Ik Antwerpen (Brughelestraat 31).

Via een staatsgreep naar de RKSB*

(*) (Russische Kapitalistische Statenbond)

Nauwelijks terug van reis en met de vakantie nog in het hoofd en de lenden wordt de wereldopinie opgeschrikt door een heuse, door iedereen gevreesde staatsgreep in Moskou in de te vroege maandaguren van 19 augustus. De wereld houdt even zijn adem in. De meesten zien beelden die hun aan Praag '68 herinneren. Het Westen heeft het traditiegetrouw over een aanslag op vrijheid en democratie. Sommigen hopen op een andere politiek en praktijk, die komaf maakt met de lege winkels en de nationalistische conflicten. Dit artikel heeft niet de bedoeling een gedetailleerd feitenrelaas te geven, laat staan de geschiedenis van de coup te schrijven. Wij willen hier enkel een aanzet tot politieke analyse maken, uitgaande van een klassenonderzoek.

De grote problemen van de USSR

Dat het in de Unie van Socialistische Sovjetrepublieken niet meer rond draaide wisten we reeds lang. Nadat Gorbatsjov met de stijl van euforische zelfbegoocheling gebroken had werden meer en meer de aard en de omvang van de problemen duidelijk. Op elk onderdeel van de toenmalige officiële staatsnaam boterde het niet meer.

Nationalistische stromingen kregen dankzij Gorbatsjovs open hervormingspolitiek meer en meer weerklank bij de mistevreden massa's. De Unie stond letterlijk op uiteenvallen. Gorbatsjov wist slechts via een ultimatum, maar te laat referendum (17 maart) en de belofte de letter van de grondwet, waarin van oudsher een vrijwillig samengaan van onafhankelijke republieken stond, in praktijk te brengen, de kohesie te bewaren, met uitzondering van de drie Baltische staten (1).

Wij hebben vroeger reeds uiteengezet dat het opbloeiend nationalisme vooral politiek-economische grondslagen kent (1). Gorbatsjovs perestrojkapolitiek ver-

schoof meer en meer van een geïnproviseerde zoektocht naar economische stimuli, via een hoop op de invoering van een markteconomie vanuit zichzelf beruipende, autonome produktie- en distributie-eenheden volgens Joegoslavisch model, naar een kapitaalwaarin zowel het buitenlandse kapitaal als de privé-eigendom van fabrieken, distributiebedrijven en diensten de motor van de economie zouden uitmaken (2). Daarmee verdwenen de socialistische principes zowel uit de economie als uit de politiek. Volgens het marxisme-leninisme kan het enige alternatief voor het verkopen en winst maken op de arbeidskracht enkel de gezamenlijke eigendom van de produktie- en distributiemiddelen zijn. Het laagste of kleinste niveau waarop deze kollektivering moet gebeuren is een nationaal, geplande staats-economie, democratisch beheerd en gecontroleerd op alle vlakken van de samenleving, d.w.z. zowel op lokaal of fabrieks-niveau als op regeringsvlak. Arbeiders die op lokaal vlak hun fabriek beheren, maar economisch nog steeds afhankelijk zijn van een niet-geplande, ongeorganiseerde of bekonkurreerde verkoop of afzet zijn nog steeds een speelbal van anderen, en dus geen eigen-

aar van hun eigen arbeidskracht. Wij willen hier niet ingaan op de oorzaken van het failliet of de vroegere fouten van de socialistische sovjet-economie (3). Feit blijft dat de socialistische principes verlaten werden.

Deze economische omschakeling bracht ook politiek structurele veranderingen teweeg. Het sovjet- of raden-karakter van het Russisch socialistisch experiment, dat de hoeksteen was van de diktatuur van het proletariaat, werd vervangen door een halfslachtig parlementair systeem onder presidentiële staatsmacht. Zowel op economisch als op politiek bestuurlijk vlak werden de socialistische principes op de helling gezet. Hierdoor kwam er meer plaats vrij voor een egoïsme dat zich zowel op republikeins (nationalisme) als op economisch vlak (privé-winstprincipe) uitte. De Unie van Socialistische Sovjetrepublieken brokkelde dus zienderogen af, zowel op unieniveau als wat het socialistische en het sovjetkarakter betreft.

Waarom de coup toen kwam (1): de verbrokkeling van de unie

Kenners en volgers konden reeds vooraf de mogelijkheid van een staatsgreep onderkennen. Bij zijn aftreden had ex-minister van Buitenlandse Zaken, **Eduard Sjvardnadje**, reeds gewaarschuwd voor een putch van "behoudsgezinde" communisten.

De vorige jaren doken vooral groeperingen en scheuringen op die Gorbatsjov verweten niet ver genoeg te gaan. Zo is er het "**Demokratisch Platform**", het hervormingsgezinde "**Marxistisch Platform**", de groep "**Demokratisch Rusland**" rond Boris Jeltsin en de "**Demokratische Kommunisten**" van de Russische vice-president Roetskoj, die de nationale "**Beweging voor Democratie en Hervorming**" oprichtte terwijl ook Sjvardnadje zijn "**Beweging voor Demokratische Hervormingen**" had.

Vanaf begin dit jaar waren het vooral behoudsgezinere anti-Gorbatsjov-groepen die gevormd werden of zich luider manifesteerden (4). Het schrappen van de leidende rol van de KP uit de grondwet en het steeds gewelddadiger en separatistischer optreden van de nationalistische alarmeerden heel wat mensen. Op 23 juli nog richtten 12 bekende burgers de "**Patriottische Volksbeweging**" op, die meteen het leger opriep "het land van de vernedering te redden" (5). Het is een reactie op Gorbatsjovs knieval tegenover de rijkste, kapitalistische landen op hun G-7 top in Londen (15 juli) en Jeltsins ongrondwettelijk dekretal verbod op kommunistische samenwerking. De oprichting is ondertekend door generaal **Varennikov**, de vice-minister van Defensie, generaal **Boris Gromov**, de "generaal van Afghanistan" en vorige winter door Gorbatsjov zelf tot vice-minister van Binnenlandse Zaken benoemd, enkele Russische schrijvers en een van de leiders van de reeds bestaande, conservatieve Sojoez-beweging.

Half augustus werd door ongeveer 500 afgevaardigden nog het "**Bolsjevistisch Platform**" opgericht, dat Gorbatsjovs aftreden wou, omdat hij het kapitalisme wil herstellen. Het staat onder leiding van **Nina Andrejeva** uit Petersburg (ex-Leningrad), die reeds in 1988 Gorbatsjovs hervormingen openlijk in de pers bekritiseerde. Ondertussen hadden de Russische anti-Jeltsin-krachten zich vorig jaar reeds gevonden in de Russische KP, opgericht tegen Jeltsins **Republikeinse Partij** en Roetskoj's "**Demokratische Beweging van Kommunisten van Rusland**".

Op de vooravond van 19 augustus waarschuwde **Aleksandr Jakovlev** in een interview met Novosti precies voor een staatsgreep vanuit de KP (6). De vroegere raadgever van Gorbatsjov en lid van het Politburo stond op het punt samen met Sjvardnadje en Volski de "**Beweging voor Demokratische Hervormingen**" tot een nationale partij te vernieuwen. Precies daarom opende de KP-kontrolekommissie een uitwijzingsprocedure bij zijn oel op 16 augustus. Jakovlev wachtte daar niet op en trad zelf met het waarschuwende interview uit de partij. Hij maakte daarin gewag van een "**invloedrijke Stalinistische groepskule die zich binnen de leiding van de partij gevormd heeft en zich openlijk tegen de politieke lijn van 1985 uitspreekt**" (6).

Zijn politieke etikettering even terzijde latend kan gerust gesteld worden dat midden augustus de tegenstellingen tussen hervormers en traditionalisten of principiëlen, in beide kampen een bonte mengeling van allerlei bewegingen, groe-

pen en opvattingen, naar een klimaks groeiden. De reden daarvoor is tweevoudig.

In de eerste plaats had Gorbatsjov na het uniereferendum er in Novo-Ogariovo, de plaats van zijn residentie even buiten Moskou, werk van gemaakt een **nieuw unieverdrag** ondertekend te krijgen. Na 4 informele vergaderingen (23.4, 24.5, 2.6 en 23.7) met de "9+1" republieken bleek een blauwdruk van een nieuw akkoord klaar te zijn (7).

Volgens dat ontwerp werd het federale aspect van de unie doorgetrokken. Het bedeede de bodemrijkdom en haar economische exploitatie toe aan de deelrepublieken. Zo kon Jeltsin de volledige controle verwerven over de rijke Russische olie- en steenkoolreserves, die 70 pct. van de totale reserves uitmaken, en die hij voornemens was (en is) zo vlug mogelijk te privatizeren. Alleen al omwille van zulke onderlinge economische afhankelijkheid hoopte Gorbatsjov het nieuwe unieverdrag vlug ondertekend te krijgen. Het verdrag voorzag trouwens uitdrukkelijk in een systeem waarin de deelrepublieken onderling economische akkoorden konden afsluiten. De 3 republieken die slechts genoegen namen met een centrale macht die nog zo weinig mogelijk te zeggen zou hebben (Rusland, Oekraïne en Kazachstan) gingen trouwens voordien reeds onderhandelingen aan, buiten het centrum om. De week voor de staatsgreep sloten ook de 5 Centraal-Aziatische republieken (zie kaart) al een onderling economisch samenwerkingssakkoord. En de dag voor de coup kondigde Jeltsin en de Kazachstaanse president **Nazarbajev** een bijeenkomst van de 15 presidenten, zonder Gorbatsjov, aan.

Daaromtrant voorspelde **Viktor Gerasjenko**, de behoudsgezinde voorzitter van de nationale bank, enkele dagen voor de putch dat het nieuwe unieverdrag de finale doodsteek zou betekenen van de zieke sovjetekonomie. Hij begreep maar al te best dat de ondertekening het einde betekende van een gecontroleerde, volgens hem te vlugge, voor anderen te trage, overgang naar een kapitalistische vrije-markteconomie. Premier **Valentin Pavlov**, ex-minister van Financiën en vooraanstaand lid van het staatsgreepcomité, verklaarde 2 dagen voor de coup dat het nieuwe unieverdrag een gevaarlijk "machtsvacuüm" zou creëren (9). Volgens Pavlov moest de nationale regering de macht blijven behouden over bijvoorbeeld de voedselproductie en -distributie

en de energievoorziening. Net als de vakbonden vreesde hij - wellicht terecht - dat de konsumenten tijdens de in het nieuwe akkoord voorziene overgangperiode van decentralisatie nog met een grotere schaarste zouden gekonfronteerd worden.

Maar er is meer. Het "machtvacuüm" dat Pavlov vreesde had niet enkel een economische basis. Volgens het ontwerp zouden de deelrepublieken ook een grotere inspraak krijgen in het centrale beheer van de staatszaken. Een week voor de staatsgreep beweerde Jeltsin trouwens dat dat reeds een voldoende reden was om het nieuwe verdrag te ondertekenen. En hij voegde er uitdrukkelijk aan toe dat hij op die manier de regering Pavlov wou dwarsbomen.

Daarbij komt nog dat het ontwerp ook een nieuwe grondwet in het vooruitzicht stelde, waarin vrijwel zeker vrije, rechtstreekse presidentsverkiezingen zouden vooropgesteld worden. Die verkiezingen, die zelfs nog niet in de VS bestaan (ze zijn daar onrechtstreeks!), werden voor de zomer van '93 verwacht. Nu waren de voorbije vrije verkiezingen elke keer op een belangrijke terugval of zelfs nederlaag van de KP uitgemond. Wanneer we dan nog weten dat de eerste handtekeningen (Rusland, Kazachstan, Wit-Rusland en Oezbekistan) precies op die beruchte 19 augustus onder het nieuwe unieverdrag zouden geplaatst worden, is het niet moeilijk te besluiten dat het in de eerste plaats dit verdrag was, dat zowel politiek-staatskundig als politiek-economisch vergaande hervormingen zou inluiden en dat volledig buiten zowel het nationale als de deelparlementen tot stand was gekomen, dat een doorn in het oog was voor vele politiek en economisch geëngageerde Sovjetburgers.

Waarom de coup toen kwam(2): de macht en de rol van de KP

Er was echter meer dat een staatsgreep naar voren schoof. Want precies om de macht en de politieke lijn van de KPSU zou het komende partijcongres, dat Gorbatsjov voor november had samengeroepen, gaan. Sinds hij in maart '86 aan de macht kwam is de KP-macht al flink afgeslankt. Voordien viel de staatsmacht (het parlement of de Opperste Sovjet, maar in werkelijkheid de regering) in de praktijk

samen met de partij. De eerste minister was meestal ook de secretaris-generaal van de KP. De sovjets werden zonder concurrentie en vroom van lokaal tot nationaal niveau door de partij verkozen en gedirigeerd. De Opperste Sovjet kwam tweemaal per jaar bijeen, vlak na de zittingen van het centraal partijkomitee. Let op: er gebeurde niets onwettelijks. Volgens de grondwet was de KP de enige en leidende politieke kracht in de sovjetmaatschappij.

Vorig jaar werd dat grondwettelijk recht geschrapt. In 1988 reeds werd de oude Opperste Sovjet ontbonden en werd een nieuw **Kongres van Volksafgevaardigden** verkozen, waarin 1500 rechtstreeks, democratisch verkozenen en nog 750 zetels voorbehouden werden aan "sociale organisaties", waaronder de partij. Dat Kongres koos op zijn beurt een president en vice-president en werkte veel meer dan in het verleden als een waardig controlerend en wetgevend parlement. Daarnaast bleef nog de van oudsher bestaande **Kamer van de Republieken** overeind, die door het toenemend nationalisme en het onafhankelijkheidsstreven in de parlementen van de deelrepublieken in belang toenam.

Door de versterkte en democratischere werking van de staatsorganen werd de macht van de partij reeds verminderd. Gorbatsjov probeerde ook de partij te demokratiseren. Vanaf de partijconferentie van 1988 werd er gedeeltelijk in geslaagd de afgevaardigden democratisch door hun basis te laten kiezen. Daarbij komt nog dat de partijorganen en de partijwerking flink geparaliseerd werden door toenemende rivaliteit en fractievorming. Het was vooral binnen het leger, de politie en de geheime dienst dat de partijcellen nog veel invloed hadden. Vandaar dat het niet verwonderlijk is dat Jeltsin niet enkel aan een eigen tegenpartij werkt, maar ook aan een eigen republikeinse veiligheidsdienst en er zelfs mee dreigt een eigen leger op de been te zetten. Nog voor 19 augustus verbodde hij trouwens per dekreet en onwettelijk de aanwezigheid en werking van partijcellen op de werkplaatsen.

Op het komende partijcongres, voor de coup voor november gepland, wou Gorbatsjov de ideologie en de werking van de partij grondig aanpakken. Terzelfdertijd verenigden de principiëlen en behoudsgezinden zich voor wat Jakovlev "de machtsgreep van de konservatief-reak-

tionalre partijvleugel" noemde. Jakovlev, die amper 3 weken voor de staatsgreep ontslag nam als presidentieel raadgever, precies omwille van aanslepende meningsverschillen met Gorbatsjov over de toekomstige rol en aard van de partij, dacht toen nog dat die machtsgreep op het geplande kongres zou plaatsgrijpen en "Gorbatsjov er de volgende zou zijn die uitgezuiverd wordt" (6).

Gorbatsjov zelf maakte er sinds een maand geen geheim meer van dat hij er niet zou van schrikken dat "een belangrijke, ortodokse minderheid het programma niet zou aanvaarden en de partij zouden verlaten" (5). In zijn ontwerp worden immers marxistische principes, zoals over de klassenstrijd, de privé-eigendom van produktie- en distributiemiddelen en de aard van de godsdienst ("opium voor het volk") zonder meer over boord gooid. De toekomstige KP zou volgens het ontwerp een "sociaal-democratische en humanitaire partij" worden, die louter handelt in het kader van een "parlementaire en pluralistische democratie" (10).

Dat de confrontatie inderdaad hevig en fundamenteel zou zijn kan met zekerheid gezegd worden wanneer we zulke voorstellen lezen. Op het vorige partijplenum had Gorbatsjov de krachtlijnen van zijn nieuw unieverdrag goedgekeurd gekregen dankzij een coalitie met Jeltsin en de gematigde nationalist, die lange tijd verkeerdelijk als zijn aartsvijand gedoodverfd werd. Na het KP-verlies in de eerste vrije Russische presidentsverkiezingen van 12 juni en de oprichting van de "Democratische Beweging van Russische Kommunisten" door Roetskoj op 2 augustus riep de Russische KP, vorig jaar opgericht door Russische KPSU-leden, publiekelijk op tot maatschappelijke weerstand. Jeltsin bleef immers weigeren de partij officieel te registreren. Roetskoj verklaarde op 23 juli zelfs te vragen de partij wettelijk te verbieden, omdat ze tot "burgeroorlog" zou oproepen. Wetende dat de Russische KP meer dan de helft van de toenmalige 16 miljoen KPSU-leden telde, was toen reeds duidelijk dat een splitsing nakende was. Evengoed was duidelijk wat zou gebeuren indien heerschappen als Roetskoj en Jeltsin het voor het zeggen kregen... Op 25 juli begon het plenum van het 412 leden tellende centraal comité van de KPSU met de studie van Gorbatsjovs voorstel tot "omvorming van de partij tot een sociaal-democratische en humanitaire" (10).

Het mag dus duidelijk zijn dat zowel op het vlak van het nationaliteitenvraagstuk en de al dan niet blijvende integraliteit van de Sovjetunie, als op politiek-staatskundig, politiek-ekonomisch en fundamenteel ideologisch vlak, het half augustus tot een confrontatie zou komen, waarbij de behoudsgezinden geen tijd te verliezen hadden, gezien de nakende ondertekening van het nieuwe unieverdrag en de komende partijtweeden rond het afzweren van de marxistische ideologie en de leninistische staatsstructuur zoals die historisch in de Sovjetunie ontstaan en gegroeid was.

De politieke samenstelling van het noodkomitee

Rond half augustus hadden zich dus twee politiek tegengestelde blokken gevormd. Enerzijds hadden de hervormers, nu duidelijk aansturend op een versnelde invoering van het kapitalisme, in meerderheid de partij verlaten en samen met de separatistische nationalistische, die al even vlug een kapitalistische ekonomie wensden verwezenlijkt te zien, één kamp gevormd. Anderzijds en zodanig hadden ook de behoudsgezinden zich verenigd in en om de partij, waar zij nu een verbroke meerderheid van uitmaakten. Beide zijden bestonden en bestaan uit een bont afgeaarte van allerlei strekkingen en fracties.

Het hervormingsgezinde, pro-kapitalistische blok bevat zowel rechtse separatisten, religieuze obscurantisten en tsaar-fanaten, imperialistische nationalistische à la Jeltsin, fabrieksdirecteuren en avonturiers die het gat schoon zien om in zo kort mogelijke tijd zo rijk mogelijk te worden, als goedgegelovige democraten die menen dat een versnelde invoering van een kapitalistische markteconomie en een westers, burgerlijk parlementair systeem de enige overlevingskans voor het land of de deelrepubliek is.

Wat ook wij gemakkelijkshalve het behoudsgezinde blok genoemd hebben leit zowel overjaarse Stalinisten, die zijn wandaden en fouten nooit verwerkt of aanvaard hebben, carriëristen die onder Breznev via de partij en het staatsapparaat naar boven geklommen zijn enkel om persoonlijke voordelen binnen te rijden en niet in dienst te staan van het volk, militairen die de aftakeling van de Sovjetunie als wereldmacht en/of als een eengemaakte

natie niet kunnen verkroppen, als oprechte kommunisten die inzien dat de ingeslagen weg alles behalve naar een oplossing leidt.

Deze overtuigde en kritische kommunisten zien in dat wel degelijk iets moest veranderen en dat uit de fouten van het verleden andere lessen moeten getrokken worden dan het afzweren van de marxistisch-leninistische principes. Zij steunden aanvankelijk Gorbatsjov in zijn glasnost- (openheid) en perestrojka- (hervormings)politiek, maar erkennen nu dat zijn politiek via besluitloosheid niet enkel geen verbetering gebracht heeft, maar ook uitgemond is in een anti-kommunistische lijn. Het zijn deze mensen die noch terug willen naar een afremmend monolithisch staatsapparaat dat de opkomst van carriëristische "apparatsjiks" bevorderde, noch terug naar een loodzware bureaucratie die de ekonomische inspanning en arbeid niet genoeg beloofde. Maar zij verzetten zich even principieel tegen een verarmend kapitalisme dat de arbeid via loon en prijs uitbuit of een zwalpende laissez-faire politiek in een slechts woordelijk gemengde ekonomie, waar een parallelle zwarte markt kan ontstaan en de producenten, boeren en arbeiders, meer kunnen verdienen door de bevolking niet te bevoorraden en hun produkten aan maflose privé-verdelers te verkopen. Het zijn deze mensen die nog onder en met de gewone mensen werken, die het best hun stijgende noden en ongemakken kennen, en hopelijk ook nog door hen gerespekteerd en verkozen worden, ook al noemen ze zich nog fier "kommunisten", een woord besmet door het misbruik door carriëristen en dito politici. Zij zijn dus tussen al de woordkramenij moeilijk te vinden in één welbepaalde organisatie of groep en hebben het in de toegenomen polarisatie rond Gorbatsjov moeilijk een uitgesproken pro of contra tegenover de hele lijn van beide blokken te formuleren. Zij zijn slechts te herkennen aan hun daden voor en met de gewone man. Zij worden dan ook meestal over het hoofd gezien, zowel door de heethoofdige nationalistische en kapitalistische als de verbeter, hardhartige Stalinisten, laat staan de op sensatie beluste media.

De konservatieve dagbladuitgever Alexander Prokhanov vermeldde ze wel als deel uitmakend van het anti-Gorbatsjovfront in zijn pamflet dat een week voor de

staatsgreep oplet "om de macht bij de keel te grijpen" (6). Maar Jakovlev was zo eerlijk ze niet te vermoeden als element van de "opwraakzucht beluste reaktionaire partijfractie", die volgens hem in zijn waarschuwend interview bestond uit "de apparatsjiks, de dirigenten van het militair-industrieel kompleks, legerofficieren en topfunctionarissen van de politie en de KGB" (6).

Marxist-leninisten hadden trouwens al lang ingezien dat men geen stap verder zet met een staatsgreep, waarvan de leiders misschien terecht de invoering van het kapitalisme willen stoppen, maar onterecht het democratisch streven van de deelrepublieken, de dringende noodzaak aan ekonomische hervormingen en de onomkeerbare politiek van openheid en politieke (verkeerde) bewustwording bij de bevolking in de praktijk stopzetten. Voor dat alles was het immers niet enkel te laat. Ook de manier waarop deugde niet. Men kan immers weinig oplossen, zowel op korte als lange termijn, via een staatsgreep uitgaande van mensen die eerder terug willen naar een autoritair en bureaucratisch Breznev-tijdperk dan naar een open, levendig, dynamisch, maar dus ook risikvoller socialisme vol politieke discussie en ekonomische stimuli.

Het politiek platform van het noodkomitee

Tot dat besluit komt men ook wanneer men er het politiek installatiekommunikee en de vraaggesprekken van het staatskomitee voor de Noodtoestand in de USSR met de Journalisten op na-pluist (11).

Het komitee begint met de terecht konstatering dat "het gezag op alle vlakken het vertrouwen van de bevolking verloren heeft" en dat "alle staatsinstellingen boosaardig bespot worden". Daaruit trekt het het juiste gevolg dat "de machtskrisis een katastrofaal effect op de ekonomie heeft" en "het chaotische en ongecontroleerde afglijden naar de markt een explosie van egoïsme veroorzaakt heeft - regionaal, departementeel, op groepsniveau en individueel". Verder bemerkt het komitee de opkomst van "kriminele elementen" en "prefektoren, burgemeesterschappen en andere illegale structuren die op een steeds willekeuriger manier de door het volk verkozen Sovjets vervangen". Van daar dat de putchisten "degenen die, ter-

wij ze de grondwet van de USSR flagrant met de voeten treden", beschuldigen van "het plegen van in feite een anti-constitutionele coup" en van "het streven naar een ongebreidelde persoonlijke diktatuur". Tot daar wellicht enkele juiste vertrekpunten.

Samen met een beklemtoning van "de verwoesting van de eengemaakte machinerie van de nationale economie" en "een scherpe daling van de levensstandaard van de grote meerderheid van de Sovjetburgers" nemen ze dan ook het voornemen hun "aandacht te concentreren op de verdediging van de belangen van de breedste lagen van de bevolking, zij die het meest geleden hebben onder de inflatie, de desorganisatie van de produktie, de corruptie en de misdaad". Aanvankelijk bezorgde dit alles hun enig krediet bij de gewone Sovjetburger, zeker buiten de steden, die hoopte opnieuw in volle winkels te kunnen kopen en zijn familie niet in etnische conflicten te zien onder gaan.

Het comité stelde dan ook voor "onverwilt de legaliteit, de wet en orde te herstellen". Toch wordt verschillende malen nadrukkelijk als reden daarvoor niet enkel een economische en sociale verbetering vooropgesteld, maar vooral "de trots en eer van de Sovjetburger (in het buitenland)". Zo wordt beloofd: "Wij zijn voor een echt democratisch proces en een samenhangende hervormingspolitiek die tot een vernieuwing van ons vaderland leidt en tot zijn economische en sociale welvaart, zodat het weer een waardige plaats bekleeft in de wereldgemeenschap der naties". Als dat de belangrijkste reden is om een andere politiek met een coup door te voeren, dan kan men zich voorstellen dat het vernieuwde unieverdrag, dat diezelfde dag ondertekend zou worden, de eerste aanleiding voor de putchisten was. Met de ondertekening was het uittreden van de Baltische staten en de vermindering van de centrale macht in het algemeen immers definitief. Maar als aan de gevaarlijke noodrem moest getrokken worden hoofdzakelijk om chauvinistische en grootmachtsoverwegingen, dan getuigt die politiek niet enkel van een sterke greep van conservatieve legerofficieren op het noodcomité, maar evenzeer van een verkeerde analyse. De weerklank en het gewicht dat een land in de hoofdzakelijk kapitalistische wereld heeft wordt in de eerste plaats bepaald door haar militaire en economische macht. Dat is wel een van de grote lessen uit elk ontstaan van een socialis-

tisch land, of dat nu de Sovjetunie is in 1917, of Viëtnam, of Cuba, of Nicaragua later.

Nu zijn het precies vooral delen van de legertop die heimwee hebben naar de toestanden van vóór de jongste ontwapening en ontspanning, wanneer Oost-Europa nog militair een socialistisch Sovjetmodel voorgehouden werd en elk nieuw wapentype een hogere stap op de bewapeningsspiraal inluidde. Toch schrijft het comité: "Wij zijn een vredelievend land en zullen alle verplichtingen die wij hebben aangegaan streng naleven". Wetende dat het pas afgesloten START-verdrag wel erg eenzijdig negatief voor de Sovjetunie uitvalt (12), wijst deze belofte erop dat het comité niet alles uit de Gorbatsjov-tijd wou of kon omkeren.

Hetzelfde geldt trouwens voor de eenheid van het land. Enerzijds wordt kortdaat verklaard "dat de schending van onze soevereiniteit, onafhankelijkheid en territoriale integriteit op geen enkel ogenblik en door niemand zal gedoogd worden". Anderzijds wordt "een breed nationaal debat over de opstelling van het nieuwe unieverdrag" beloofd, waarin duidelijk "de resultaten van het nationale referendum over de eenheid van het moederland" niet "genegeerd" mogen "worden".

Het lijkt dus dat in het Staatscomité voor de Noodtoestand wel degelijk verschillende anti-Gorbatsjov-strekkingen vertegenwoordigd zijn. Sommigen willen (of moeten) echter een eind weegs met Gorbatsjovs hervormingen. Dat is niet zo verwonderlijk wanneer we weten dat de meeste putchisten door hem zelf aan de leiding gebracht zijn. Verder erkennen de meesten dat zijn hervormingen slechts gedeeltelijk en zeker niet plots omkeerbaar waren. Trouwens in het begin wordt de hervormingspolitiek "als een middel om de dynamische ontwikkeling van het land en de democratisering van het maatschappelijk leven te verzekeren" geprezen. Er wordt enkel – terecht – gekonstateerd dat "het entoesiasme en de hoop van het begin door een gebrek aan geloof, apatie en wanhoop vervangen zijn".

Het is dus niet zo dat het comité louter uit oud-Stalinisten of Breznev-adepten, zelfs niet uit orthodoxe kommunisten bestond. Het is trouwens opvallend hoe ze menen de economie te kunnen herstellen en dus weer waren in de winkels te brengen, niet via een heropbouw van een socialistisch produktie- en

distributieplan, maar door het herstel van een autoritair centraal gezag, door "het ontwikkelen van het gemengde karakter van de nationale economie", waarin ze dus "ook het privé-ondernemerschap zullen steunen en het de nodige kansen geven tot ontwikkeling in de produktie- en dienstensektor". Behalve door grote buitenlandse leningen en het aantrekken van veel buitenlands kapitaal à la Gorbatsjov tegenover de G-7, willen de putchisten dus de privatizering verder zetten, niet om tot een louter kapitalistische privé-economie te komen weliswaar, maar een strikt geleide, gemengde economie. Ook dat kan bezwaarlijk stalinistisch, zelfs niet marxistisch-leninistisch genoemd worden.

De hoofdbedoeling van de coup blijkt dus het herstel van het centrale gezag over het hele Sovjetgrondgebied en via een autoritair centrum de economie en de veiligheid herop te bouwen, zodat de Sovjetunie opnieuw de grootmacht wordt die ze internationaal was. Voor de rest werd geen afstand genomen van de Gorbatsjov-hervormingen, zowel de democratische als de anti-socialistische. Het comité blijkt dus dichter bij Gorbatsjov te staan dan moedwillig voorgesteld werd en lijkt enkel om het herstel van autoriteit te willen terugkeren naar het Breznev-tijdperk. Daanuit blijkt niet enkel hoe het comité uit verschillende politieke en klasse- of groepenvertegenwoordigers samengesteld was. Ook het gemis aan een duidelijk marxistisch-leninistisch alternatief op economisch vlak toont spijtig genoeg hoe ver de politieke chaos in de Sovjetunie doorgedrongen is.

Daarbij komt dat de manier waarop het centrale gezag trachtte hersteld te worden zich tegen de putchisten zelf keerde. Men kan woordelijk geen verdere democratische debatten en hervormingen beloven, terwijl men de invoerder van die politiek terzelfdertijd aan de dijk stelt. Het is daarom dat Jeltsin en co., die wellicht ondemokratischer te werk gaan dan Gorbatsjov of de KP, er na een tijdje in slaagden de (stedelijke) massa's ervan te overtuigen dat de coup opnieuw een strikt Stalinregime zou invoeren. De manier waarop de coup de politieke realiteit wou veranderen leek er spijtig genoeg inderdaad teveel op.

Een van de andere, fundamentele lessen uit de recente geschiedenis van de

socialistische experimenten is wel degelijk dat het deel de middelen niet meer heiligt. Ook al meent men dat het socialisme objectief het beste maatschappelijke systeem is voor het volk, het kan niet tegen de wil van de meerderheid van dat volk opgedrongen of in stand gehouden worden. De recente gebeurtenissen in Oost-Europa bewijzen dat zelfs goedbedoelende en oprechte communisten dan vroeg of laat het dekkeel op de neus krijgen en het volk dat denkt te lijden onder een repressief of autoritair regime zich splijtege illusie maakt over het kapitalisme. Marxisten die tot deze kritische konklusie gekomen waren zaten niet in het "Staatskomitee voor de Noodtoestand" en kunnen de coup noch formeel, noch inhoudelijk goedkeuren, wat de media ons ook mogen voorhouden.

De nasleep (1): Jeltsin versus Gorbatsjov

Anderzijds beweren dat de coup door verdoken Jeltsin-aanhangers en buitenslands kapitaal zou georkestreerd zijn, zoals de PVDA suggereert (13), is de werkelijkheid teveel geweld aandoen. Ook al draaide de mislukking van de onsamenhangende en geïmproviseerde staatsgreep uit op een duidelijke en objectieve versteviging van hun posities.

De feitelijke nasleep is genoegzaam bekend. Na een machtsstrijd tussen Gorbatsjov en Jeltsin, die voor 2 taktisch verschillende strekkingen staan van dezelfde pro-kapitalistische hervormingspolitiek (enerzijds de democratische hervormers op een geleidelijkere, langzamere en dus sociaal minder schokkende invoering van een kapitalistische markteconomie en anderzijds de rechts-nationalistische, autoritaire tot racistische, populistische die zo vlug mogelijk uit eigenbelang het kapitalisme willen ingevoerd zien) hebben de laatstgenoemden het pleit gewonnen. De KP werd zonder meer gelijkwaardig, is het niet gewelddadig dan zeker dekretaal en politiek. Daarbij werd nogmaals niet het minste onderscheid gemaakt tussen de verschillende strekkingen, waarvan slechts een minderheid de coup uit wanhoop goedgekeurde, ook al kon een meerderheid zich waarschijnlijk gedeeltelijk in het platform van de putchisten terug vinden. De stem van de partijleden werd echter helemaal niet gevraagd.

Dat ook de regering geen vertrouwen meer kreeg was te verwachten. Het feit dat het parlement echter zichzelf ontbond getuigt niet enkel van een definitieve rush naar het kapitalisme van boven opgelegd, maar evenzeer van een uitgebreide likwidatiepolitiek midden luidruchtige verademing en politieke chaos.

Ook op het vlak van de unie toont Jeltsin zich minder democratisch dan Gorbatsjov, die de deelrepublieken, of zelfs de autonome gebieden, zelf wil laten beslissen over het al dan niet ondertekenen van het herovergenomen unieverdrag. Jeltsin spreekt echter dwingend en oorlogszuchtige taal naar de niet-Russische volkeren in "zijn" Russische Federatie en de buurrepublieken met Russische minderheden. Hij volgt trouwens een duidelijk imperialistische koers daar waar hij niet enkel aanspraak maakt op de Russische grond- en bodemrijksdommen, maar sommige van het hele Sovjetgrondgebied onder controle wil krijgen.

Het is trouwens tekenend hoe zijn pendeldiplomatie naar de ruime deelrepublieken, zoals het Balticum en Oekraïne (waar president Leonid Kravtjoev na de coup plots van partij-ideoloog overstapte naar de ferverste nationalist) geen kalme en overleg kon brengen. Volgens Islam Karimov, president van Oezbekistan, op het 5de buitengewone Kongres van Volksafgevaardigden (het nieuwe, uitgebreide parlement), is het trouwens mede dankzij Jeltsins agressieve politiek dat ook Oezbekistan en zelfs het vroeger volgzaam Kirgizische parlement de onafhankelijkheid uitspraken.

De nasleep (2): het einde van de USSR

Uiteindelijk is het door Gorbatsjovs nieuwe gesprekken met de deelrepublieken dat een nieuw unieverdrag rond kwam. In feite is het 7-puntenakkoord een lossere verderzetting van het in Novo-Ogariovo besloten verdrag, maar deze keer met nog veel verdere concessies op alle vlakken van de USSR's.

Het eerste punt bepaalt precies dat de republieken onafhankelijk zijn en ook soeverein bepalen welk unieverdrag ze uitwerken, het huidige is slechts een blauwdruk, en in welke vorm zij participeren.

Als tweede punt wordt een onmiddellijke,

economische overeenkomst vooropgesteld, over "de samenwerking binnen het kader van een vrije, gemeenschappelijke ruimte". Willen de meeste deelrepublieken immers niet van vandaag op morgen economisch failliet zijn, dan kunnen ze niet anders dan economisch samenwerken. Het is dan ook opvallend vlug dat op 18 oktober reeds 8 republieken en Gorbatsjov hun handtekening onder een economisch verdrag zetten. Op het laatste ogenblik besloten Azerbeidjan en Oekraïne, Georgië en Moldavië (en uiteraard de 3 Baltische Staten) te volgen, omdat ze de tekst eerst grondig willen lezen en democratisch beslissen in hun respectievelijke parlementen, iets wat het akkoord trouwens uitdrukkelijk voorziet.

Het derde punt handelt over de toekomstige staats- en machtsstructuren. Het voorziet in de oprichting van een Raad van 20 volkvertegenwoordigers per republiek en een Staatsraad van topfunctionarissen uit de republieken rond Gorbatsjov om in de huidige overgangperiode beslissingen te nemen. De presidentiële macht wordt dus nogmaals beperkt, die van de republieken vergroot. Verder stelt het punt een nieuwe grondwet in het vooruitzicht, die eerst in de parlementen van de deelrepublieken moet besproken en goedgekeurd worden, vooraleer het een nieuw kongres van gevormde republieksafgevaardigden kan aannemen.

Het punt voorziet eveneens in een inter-republieke economische komitee, belast met vergaande economische hervormingen. Meteen is duidelijk dat de mislukking van de coup aangegrepen wordt om versneld het kapitalisme in te voeren. Gorbatsjov heeft tegenover de Britse premier Major en zijn G-7 club van de rijkste kapitalistische landen reeds als loopjongen dienst gedaan. Anders dan op hun vorige top in Londen stemden ze nu in Bangkok toe in een versnelde toetreding tot het Internationaal Monetair Fonds (IMF), het mekka van het imperialisme dat op wereldschaal de zwakkere landen een strikt monetair en anti-sociaal beleid oplegt en hen zo de das omstrikt en hen aan zich bindt. Dat die ook in de nieuwe Sovjetunie zal ingevoerd worden leidt geen twijfel. Een van de 4 experts die pas benoemd is als lid van het nieuw centraal economisch komitee is Grigory Yavlinsky. Hij stelde eerder als co-voorzitter samen met Harvard-ekonomen een radicaal schema op voor de omvorming van de sovjetekonomie tot een markteko-

nomie. Daarin wordt een oproep voor massale Westerse hulp gekombineerd met een schoktherapie in 3 fazen, die te vergelijken valt met wat de afgelopen 2 jaar in Polen toegepast is. Gorbatsjov had het plan eerder reeds verworpen, maar Jeltsin heeft het nu aanvaard. Zijn jongste redevoering, van 28 oktober, is trouwens bijna letterlijk uit het plan afgeschreven.

Punt 4 stelt een noodzakelijk akkoord over defensie en kollektieve veiligheid in het vooruitzicht. Het ontwerp voorziet in het behoud van een eengemaakt leger en een "militair-strategische ruimte". Verder worden er radicale hervormingen binnen het leger, de KGB (inmiddels door de staatsraad op 11 oktober ontbonden), het ministerie van Binnenlandse Zaken en dat van Openbaar Nut in aangekondigd, alles speciaal rekening houdend met "de belangen van de republieken". Ondertussen dreigde Jeltsin, nochtans de eerste ondertekenaar van het 7-punten-akkoord, echter met de oprichting van een eigen, Russisch leger, indien hij nog maar eens zijn zin niet krijgt.

Het vijfde punt belooft alle internationale verplichtingen en verdragen, zowel inzake wapenvermindering als economie, strikt na te komen. Het is duidelijk dat zonder deze clausule de door het Westen geëiste budgettaire bezuiniging op militair vlak niet enkel geen doorgang zou vinden, maar het nieuwe land ook haar kredietwaardigheid in het Westen zou verliezen zijn.

Punt zes voorziet in een aan te nemen verklaring over de eerbiediging van de rechten en vrijheden van de burgers, ongeacht hun nationaliteit, woonplaats, lidmaatschap van een partij of politieke opvatting, ook die van etnische minderheden.

Tenslotte belooft punt zeven de parlementaire steun aan de republieken die hun erkenning bij de Verenigde Naties aangevraagd hebben. Terloops dient opgemerkt dat de Europese landen en Gemeenschap de Baltische staten, in tegenspraak met het Helsinki-verdrag dat de bestaande staatsgrenzen erkent, reeds voor ze wettelijk onafhankelijk waren erkenden. Ook de VN had met hun erkenning blijkbaar minder moeite dan bijvoorbeeld met die van de wettelijke Cambodjaanse regering van Hun Sen.

Een konfliktrijke, maar sociaal arme toekomst

Dat bovenstaand ontwerp van de nieuwe Sovjetunie op heel wat discussie in het parlement stuitte hoeft ons niet te verwonderen. In feite wordt de oude Unie van Socialistische Sovjetrepublieken immers naar de geschiedenis verwezen. **De unie wordt nu eerder een konfederatie of statenbond van volledig onafhankelijke, maar wel van buiten en bovenaf opgelegde kapitalistische staten, waarin de centrale macht van de president en het overkoepelend parlement sterk afgenomen is ten gunste van de parlementen en vertegenwoordiging van de republieken.** Het ontwerp werd dan ook formeel maar als discussiebasis door het parlement aanvaard, maar door de ondertekening door de republikeinse presidenten en een gebrek aan alternatief en de huidige politieke krachtsverhoudingen lijkt de ingeslagen weg op korte termijn uitgestippeld.

Ook het socialistische aspect van de ex-USSR behoort tot het verleden. Economisch was het socialisme door de leiding reeds voordien afgezworen. Nu wordt, in elk van de republieken vlugger als het unitair volgens hen niet vlug genoeg gaat (zie Jeltsins rede van 28.10), het kapitalisme om ter rapst en meest winstgevend ingevoerd. Niet enkel de onderlinge economische afhankelijkheid, maar ook de sociale gevolgen, zullen lang genoeg stof opleveren voor nog felle botsingen en een oplopende klassenstrijd.

Ook politiek wordt een naar het socialisme strevende, eengemaakte partij vervangen door de erkenning van een veelpartijensysteem. Op die manier wordt een reeds bestaande werkelijkheid erkend, maar wordt ook de deur opengezet voor clowneske tot gevaarlijk racistische, re-vanchistisch-nationalistische en/of fascistische partijen, zoals die zich de jongste tijd in Oost-Europa manifesteren. Polen is opnieuw de beste waarschuwing hoe dit evenzeer tot gevaarlijke situaties kan leiden gaande van politiek immobilisme tot militaristische reflexen.

Tenslotte is ook de basis van de directe democratie, de macht van de Sovjets, verworpen tijdens de revolutie, aan de kant gezet. In de plaats daarvan komt een burgerlijke democratie, waarin de kiezers eens per zoveel jaar een bolletje mogen

kleuren voor een partij of een afgevaardigde die voor de rest geen verantwoordelijkheid moet afdragen en zich vooral kan toelagen op hoe zich populair te maken om opnieuw verkozen te worden in een parlement, waarvan de macht beperkt is door een economische realiteit gedirigeerd door binnen- of buitenlands winstbejag. Opnieuw genoeg stof dus voor ellenlange twisten en woordenkramerij.

Op die manier zijn noch de staatsgreep, noch haar nasleep in een nieuwe, Russische kapitalistische statenbond een stap vooruit in de geschiedenis van de mensheid. De nieuwe realiteit zal zowel intern als extern een blijvende bron van mogelijke conflicten zijn, hopelijk niet gewapend. Het zal de echte kommunisten nog heel wat inzicht en werk vragen om opnieuw een sociaal, politiek, economisch en militair vooruitstrevend, rechtvaardig en vredesvol bestel op te bouwen.

L. Bollaert
28.10.91

Noten:

- (1) L. Bollaert, "Valt de SU uiteen?", Vrede nr. 289, mei '91.
- (2) L. Bollaert, "De veranderingen in Oost-Europa", Vrede-dossier/werkdokument.
- (3) Een eerste opsomming van enkele oorzaken is terug te vinden in bovenstaande publikaties. Ondertussen zijn reeds enkele interessante boeken hieromtrent verschenen (Leo Michiels, Jackie Nagels en Ludo Martens bijvoorbeeld), die we hopen later te bespreken.
- (4) Zie o.a. "The Empire Strikes Back", TIME van 18.2.91.
- (5) Le Monde van 26.7.91.
- (6) Le Monde van 18.8.91 en De Morgen van 19.8.91.
- (7) De "9+1" omvatten naast de 1 van de unie (Gorbatsjov) de deelrepublieken van de Russische Federatie, Wit-Rusland, Oekraïne, Oezbekistan, Kazachstan, Azerbeïdjan en de doorgaans behoudsgezinde Turkmenië, Kirgizië en Tadzjikistan. De 6 separatistische republieken, zijnde de 3 Baltische staten Litouwen, Letland en Estland plus Georgië, Moldavië en Armenië, waren nooit uitgenodigd, alhoewel de laatstgenoemde als observator wel op de laatste samenkomst aanwezig was en de president zich positief uitsprak (zie 8).
- (8) Sophie Shibab, "Un entretien avec le président de l'Arménie", Le Monde van 26.7.91.
- (9) De Morgen van 20.8.91.
- (10) Le Monde van 25 en 26.7.91.
- (11) De integrale tekst verscheen in De Morgen van 20.8.91. De perskonferentie met vragenstelling werd uitgezonden door CNN op 21.8.91.
- (12) L. Bollaert, "START: sluitstuk of begin?", Vrede nr. 230, sept. '91.
- (13) Solidair van 28.8.91.

De nieuwe veiligheidsraad

De Algemene vergadering van de Verenigde Naties heeft op 16 oktober, voor een periode van twee jaar, vijf nieuwe niet permanente leden van de Veiligheidsraad verkozen. De Kaapverdische eilanden, Japan, Marokko, Hongarije en Venezuela zullen vanaf 1 januari de Ivoorkust, Jemen, Zaïre, Roemenië en Cuba vervangen. Rekening houdende met het vertrek van Cuba en Jemen zal, volgens de meeste diplomaten, de Veiligheidsraad nog meer onder de controle staan van de Verenigde Staten. Niettemin heeft Venezuela reeds verklaard te zullen ijveren voor de afschaffing van het vetorecht van de vijf permanente leden. Venezuela wijst er op dat dit een voorrecht is dat voortvloeit uit de na-oorlogse toestanden dat vandaag, door de wijziging van de internationale verhoudingen, volledig verouderd is.

Het masker valt af

Hitler, Mussolini, Franco en Peron stonden vooraan op het „Nationalistisch Agenda“ dat op het feest van het Franse „Front National“ van Le Pen op 15 okt. jl te Parijs werd verkocht voor 100 FF. Het voorwoord in dit agenda was van de hand van Leon Degrelle, oprichter van Rex, stichter van de S.S. divisie „Wallonie“ waarvan hij Obersturmbahnführer was. Degrelle brengt hierin hulde aan Jeanne d'Arc die „tijdens de donkere jaren van 1944, tijdens de terugtocht van de Duitsers, de Europese krijgers ondersteunde in hun strijd voor de menselijke waarden“ (!). Het agenda geeft alle details over het Hitler en Francoregime. Het onderschrijft de waarden van het OAS (de groep die zich verzette tegen de onafhankelijkheid van Algerije) en brengt hulde aan een zekere J.M. Bastien-Thiry die na zijn aanslag op Generaal De Gaulle terdood veroordeeld werd. Verder worden de data van de oprichting van alle extreem rechtse organisaties geciteerd en wordt Jean Marie Le Pen als de vaandeldrager van uiterst rechts in de bloemetjes gezet. De sekretaris van het Front National beweerde wel dat de verkoop van de Nationalistische Agenda verboden was maar in de Franse pers wordt er wel op gewezen dat deze op grote schaal werd verspreid. In zijn editie van 3 juni 1989 wees de krant „l'Événement du Jeudi“ er reeds op dat Le Pen te Malaga (Spanje) een lang onderhoud had met Degrelle. Terloops mag hier nog aan toegevoegd worden dat het wel opvallend is dat de

onderscheiden Belgische regeringen nooit iets ondernomen hebben om de oorlogsmisdadiger Leon Degrelle van ons land uit te leveren. Met het bestaan van een socialistische regering in Spanje moet dit zeker mogelijk zijn. Of niet?

Armoede neemt toe in de V.S.

Eind 1990 zijn, volgens het Federaal Bureau voor de Volkstelling, 2,1 miljoen Amerikanen de rangen van de armen komen vervoegen. Deze groep vertegenwoordigt op dit ogenblik 36,6 miljoen personen of 13,5% van de bevolking dit op 253 miljoen inwoners wordt geschat. Bijzonder de grote steden, o.a. New York, worstelen met ontzaglijke problemen. Naar het Bureau, dat alle jaar een volkstelling organiseert, komt de nieuwe groep armen in 1990 meestal uit de blanke en de Spaanssprekende bevolking en zijn het bijzonder de bejaarden en de kinderen die het slachtoffer zijn. Bij de kinderen is zelf het aantal armen opgelopen van 19,6 % tot 20,6 % in 1990.

Het is reeds een negen jaar dat de armoede in de V.S. trapsgewijze toeneemt. Veelzeggend hierbij zijn de gegevens van de instelling van het Amerikaans Kongres die naar de verhoudingen peilt inzake belastingen. Zo blijkt dat de verdiensten, (na belastingen) van de 1% van de hoogste inkomsten van de Amerikaanse belastingplichtigen, tijdens de Reagan periode stegen met 122%. Terzelfdertijd zagen de 5 % van diegenen die onderaan het klassement staan hun inkomsten dalen met 10 %. Hier moet nog aan toegevoegd worden dat op dit ogenblik de V.S. 8,5 miljoen werklozen heeft wat 7 % van de bevolking uitmaakt.

Dit is des te meer verontrustend als men weet dat slechts drie miljoen werklozen een vergoeding ontvangen en dit beperkt is tot tijdslimiet van zeventwintig weken. Het Amerikaan/Model dat men ons, via de media, als model wil stellen ziet er dus heel wat bedenkelijk uit.

Anders bekeken

Sinds maanden lezen we dat de ex-D.D.R. een economische puinhoop was. De economische ineenstorting, die bijzonder na de hereniging tot stand kwam heeft voor gevolg gehad dat veel wetenschappers en technici hun heil en bestaansmogelijkheden in West-Duitsland zijn gaan zoeken. Kortom een werkelijke hersenvlucht. Het aantal wetenschappers in de Oostduitse industrie zou doende

gedaald zijn van 70.000 naar 20.000. De Bondsregering heeft nu een aktieprogramma gestart van 430 miljoen mark om wetenschappers die in Oostelijk Duitsland hun job dreigen te verliezen aan een baan te helpen.

Helmut Kohn, hoofd van de dienst onderzoek en technologie van het Duits Ministerie van Economische Zaken beklemtoont nu dat de Oostduitse onderzoekers erg vindingrijk zijn, omdat ze altijd verplicht waren te zoeken naar alternatieven voor Westerse technologie waarop een embargo rustte. Bovendien zegt hij heeft de Oostduitse industrie een stevige traditie op terreinen waarop de Westduitsers nauwelijks actief waren, zoals keramische materialen.

De verbruiker de dupe

De oliemaatschappijen waren er als de kippen bij om, na de coup in de Sovjetunie, de olieprodukten dezelfde dag reeds de hoogte in te jagen. Hiervoor bestond echter geen geldig argument. Het is namelijk bekend dat de maatschappijen verschillende maanden vooraf hun olie aankopen. Tevens dat ze geen olieprodukten uit de Sovjetunie maar uit het Midden-Oosten invoeren.

Enkele dagen later, na het einde van de militaire puitsch, daalden in twee etappen de prijzen terug naar beneden. Oliemaatschappijen en regering (door accijnsen en BTW) hebben dus tijdens een paar dagen miljoenen franken onrechtmatig in hun zak gestoken.

Zo doen ze het...

Midden januari van dit jaar nam topdiplomaat Jan Hollants van Loocke ontslag op Buitenlandse Zaken als gevolg van de herrie rond de Silco zaak, meer speciaal rond de affaire van Waled Khaled aan wie een visum werd verleend om naar Brussel te komen. Hollants van Loocke en zijn collega Reyn namen hierbij ontslag terwijl Minister Eyskens, hun baas, zich de handen in de onschuld waste.

De voormalige directeur van het departement van buitenlandse Zaken bleef echter niet lang op de keien staan. Hollants van Loocke werd zo pas benoemd als adviseur van de werkgeversorganisatie Fabrimetal die de bedrijven uit de metaalsektor groepeerde. Met zijn ervaring op buitenlandse zaken en, als gewezen ambassadeur in China zal hij zijn nieuwe bazen (en zich zelf) zeker uitstekende diensten kunnen bewijzen.

Mensen geloven snel dat iets is gebeurd, wanneer het enkel begonnen is

- Praten met mevrouw Dudicq-Buch - (juriste en rechter "met rust") (deel 2)

In ons vorig nummer brachten we een eerste relaas van ons gesprek. We hadden het over haar ervaringen o.m. uit haar jeugdijaren, de vooroorlogse strijd tegen het fascisme en haar eerste jaren in het verzet tijdens de tweede wereldoorlog. Hieronder zetten we dit interessant gesprek verder.

Na de bevrijding

Op drie september 1944 heb ik iets gedaan wat mij zolang verboden was geweest. Met de tram ben ik naar de Naamse Poort gereden. Dat was feest. Daar heb ik andere weerstanders ontmoet en een vrouw, van wie de man in concentratiekampen zat en later ook niet meer is teruggekomen.

De ploeg van "Radio Moscou" verscheen in het openbaar. Ik werd verantwoordelijk voor de Belgisch-Sovjet Vriendschapsvereniging. Vlug konden we een huis aan de Naamse Poort huren. We hebben daar met een omvangrijk team berichten over de Sovjetunie verspreid. De oorlog duurde nog acht maanden voort.

Ik ben terug naar de balie gegaan. Reeds in 1946 pleitte ik zaken die verband hielden met de oorlog. Ik was burgerlijke partij in de zaak van Nothomb en Prévot, partijleden die na hun aanhouding hun kameraden hebben verklikt en aangezet om verder te verklikken. Het was een groot proces: Nothomb was de zoon van een reactionair politicus en was nog medewerker van "Le Drapeau Rouge" geweest.

Werden ze gemarteld?

In het arrest van het Krijgshof staat dat zij na slagen te hebben gekregen medewerkers van de Duitsers zijn geworden. Met veel agressiviteit hebben hun advocaten Paul Janson en Flaymot Jacquot gepleit dat ze slachtoffers waren van de partij. Hun schuld werd verworpen niettegenstaande talrijke getuigenissen. Kort na het proces werden ze vrijgelaten.

Ik heb ook gepleit tegen von Falkenhauzen, militair bevelhebber voor België en Noord-Frankrijk. Hij was verantwoordelijk voor de dood en de deportatie van gijze-

laars, Joden, zigeuners, arbeiders. Het was een zeer geladen proces. Von Falkenhauzen loochende niets van zijn daden en riep in dat hij België van de komst van de Gauleiter wilde sparen. Hij was zogezegd nog "meedogend". Ik was burgerlijke partij voor naastbestaanden van gijzelaars die door de Duitsers geëxecuteerd werden.

Sociale processen

Het jaar 1949 was sociaal een zeer geladen jaar. De havenarbeiders van Antwerpen vonden dat de vakbond niet actief genoeg was. Met honderden vormden ze een comité onder leiding van communisten. Op zeker ogenblik vernam men dat in Antwerpen Amerikaanse wapens zouden worden gelost. Het Actiecomité riep de staking uit. De eerste dag is rustig verlopen. Niemand had geantwoord op de

aanwerving door de fomen, wat wel bewijst dat het comité door z'n leden gevolgd werd. De volgende dag kwam de politie met de matrak en is het tot een handgemeen gekomen. Verschillende havenarbeiders werden in hechtenis genomen. Binnen de twee maand verschenen ze voor de Boetstraffelijke Rechtbank van Antwerpen. Men was ons te vlug af. Men had de politie, niet de havenarbeiders verhoord. Het was een strijd van weken om te verkrijgen dat onze getuigen werden aanhoord, om te bewijzen dat niet de arbeiders maar wel de politie met het geweld was begonnen. Officieel zijn we er niet in geslaagd. Van de zeventien werd een gedeelte vrijgesproken en meer dan de helft veroordeeld tot zulke kleine straffen, dat ze niets hebben moeten uitzitten. Dit bewijst dat de Rechtbank niet overtuigd was.

De koude oorlog

Er was ook een proces tegen uw broer, Henri Buch

Tijdens de oorlog was hij een tijdlang kaderverantwoordelijke, daarna nationaal commandant van de partizanen. In juli 1944 werd hij aangehouden en via Breendonk en het Nederlandse Vught naar Oranienburg gedeporteerd. Hij hield er een hartkwaal aan over, waaraan hij in 1972 bezweek. Het heeft veel moeite gekost om de erkenning te krijgen dat die gevangenschap de oorzaak was van z'n hartkwaal.

Hij werd lid van de Raad van State en het was bekend dat hij kommunist bleef. De Koude Oorlog was radicaal voor mensen van zijn soort. Men wilde hem uit z'n functie verwijderen. Aanleiding hiertoe was dat hij in Hasselt en Oostende voor een kleine kring mensen lessen gaf in

marxisme. Tijdens het gerechtsgeding voor het Hof van Cassatie vroeg de procureur-generaal zijn afzetting omwille van het feit dat hij zich als magistraat "onwaardig" had gedragen. Het was een tuchtzaak, behandeld achter gesloten deuren. De weerstand en de progressisten hadden gemobiliseerd, maar de mensen mochten niet binnen. De verdediging werd waargenomen door Jean Fonteyne en Henri Simont. Mijn broer werd zes maanden geschorst omdat hij zich zogenaamd als magistraat niet had gehouden aan de regels van terughoudendheid. Het Hof oordeelt dat door het geven van lessen die de kommunistische gedachte verspreiden hij was opgetreden als actief agent van een politieke partij. Henri keerde terug naar de Raad van State. Hij was zeer gekend als specialist van administratief recht. Dit leidde tot een professoraat aan de U.L.B. Hij werd veel aangezocht voor congressen en schreef verschillende boeken.

Het ontstaan van de naoorlogse vredesbeweging

Wanneer bent u in de vredesbeweging gestapt?

Allen hebben we gemeend dat we de terugkeer van de oorlog moesten beletten. Met zeer velen hebben we in 1950 de oproep van Stockholm gesteund en helpen verspreiden. Het ontstaan van de NATO was zeker niet geruststellend. Ik ben actief geweest in de BUVV (Belgische Unie voor de Verdediging van de Vrede, waaruit Vrede ontstond) en heb daar André De Smet en zijn vrouw teruggevonden. Ik ben ook actief geweest in de Vrouwenbeweging voor de Vrede.

De koningskwestie

Leidde de koningskwestie niet tot het proces van uw leven?

België was verdeeld in twee kampen, voor of tegen de terugkeer van de koning, die in Zwitserland verbleef. Na de oorlog was de strekking tot uitbreiding van de democratie zeer sterk. Zij die meenden dat het gedrag van Leopold III niet onberispelijk was, dachten ook dat hij zich voor de oorlog voorstander had getoond van een autoritair regime. Zij die voor de terugkeer waren werden geleid door personen die voor een autoritaire regering waren geweest. Op 12 maart 1950 ging een nationale volksraadpleging door met

als enige vraag: "meent u dat Koning Leopold III zijn koninklijke prerogatieven mag hervatten?". De uitslag gaf een meerderheid aan ja-stemmers in Vlaanderen, in Wallonië het omgekeerde. Het duurde nog maanden voor hij terugkwam, in juli 1950. Grote manifestaties vonden plaats voor het paleis van Laken. In Grâce Berleur (Seraing) werden verschillende personen door de rijkswacht neergeschoten. De omgeving van de koning werd overtuigd dat hij zijn plaats moest overlaten aan zijn zoon. Die werd van 1950 tot 1951 Koninklijke Prins en in 1951 besteed hij dan de troon. Bij de eedaflegging van 1950 riep de kommunistische volksvertegenwoordiger Julien Lahaut "Vive la République" en werd de maand daarop vermoord.

In welke processen van de Koningskwestie bent u dan opgetreden

In dat van Antoine Dudicq. Hij werd overreden door een vrachtwagen van de leopoldisten om 7 u 's morgens voor het gemeentehuis van Schaarbeek, de dag van de Volksraadpleging. Beide kampen waren tijdens de nacht actief geweest in het schilderen, plakken en afrukken van affiches. Er ontstond tumult en de aanrijding gebeurde. In het proces ging het er om te bewijzen dat dit een opzettelijke daad was en geen onwillekeurige. Advocaat Jules Chomé en ik zijn daar in geslaagd.

De Belgische Liga voor de verdediging van de rechten van de mens

Hoe kwam u bij de Liga terecht?

In de zestiger jaren werd ik actief in een nieuw comité tegen racisme, MRAX, in het Nederlands BRAX (Beweging tegen Racisme, Antisemitisme en Xenofobie). Tijdens een vergadering stelde de voorzitter, de heer Griner, mij voor lid te worden van het Centraal Komitee van de Liga. Wijlen Mr. Georges Aronstein was toen voorzitter en ik aanzag hem als een eerlijk man, alsook z'n medewerkers. In die tijden maakten ze deel uit van het establishment. Ze hebben niet gearzeld om schendingen van mensenrechten aan de kaak te stellen en bekend te maken bij de overheid. Soms wel met resultaat. Ik heb ook deelgenomen aan de campagne ten gunste van Marokkaanse kinderen die dreigden uitgewezen te worden omdat ze niet bij hun ouders verbleven. De kinderen zijn mogen blijven.

U wordt aanzien als de moeder van de wet Glinne.

Zestien jaar lang hebben we gestreden voor een wetsvoorstel dat toen door volksvertegenwoordiger Glinne bij de Kamer was neergelegd ter beteugeling van racistische daden. Ik had veel contact met de heer Glinne en heb teksten voor hem opgesteld. Tenslotte behandelde het Parlement niet zijn voorstel maar een gelijkaardig nieuw ontwerp van de regering. In de schoot van de Liga hebben we onder mijn verantwoordelijkheid een Commissie tegen Racisme opgericht.

Wat was toen verschillend met nu?

Het was de tijd van de "nieuwkomers". Mensen die zeer slecht werden opgevangen, met taalmoeilijkheden op school, zwartwerkers. Die werden geapprecieerd door het patronaat! We hebben gestreden voor onthaal in de gemeenten, inhaalcursussen en dergelijke. In de jaren zestig-zeventig zelfs dachten migranten nog aan terugkeer zodra ze over voldoende geld zouden beschikken. Dit bleek een droom. Racistische daden waren toen geweldiger en "eenvoudiger". Huidige problemen liggen bij weigering consumpties te verkopen, overmachtigen in een hotel, scheldwoorden. En men laat dat uitschijnen als een politiek gegeven waarbij het leven in België moeilijker zou worden.

En Vorst en Molenbeek een paar maand geleden?

Dit zijn uitbarstingen tegenover een bestuur dat geen rekening houdt met de gegevens van de samenleving. Het zijn protesten tegen strakkere en willekeurige politiek. Vreemdelingen moeten wel 's een vermederende behandeling ondergaan. Het is deze algemene houding die bedoeld wordt. Vandaag zijn het meer de politieke houdingen.

Toch met slaande argumenten...

Dat is de top van ijsberg. Vandaag is er sprake van integratie. Men is zover gekomen dat de Vlaamse en de Franse Gemeenschap over diensten beschikken die zich bezighouden met deze problematiek. Ze beheren b.v. de materie van onthaal, opvoeding, huisvesting en tewerkstelling en moeten aan hun personeel de nodige opleiding geven. Na zoveel jaren beloften is men overgegaan tot de benoeming van een Koninklijk Commissaris die

zeer verdienstelijk werk verricht. Haar rapporten wachten soms wel op toepassing. De toestand is zeker niet rooskleurig. De tegenstellingen doen zich op een meer verkapte wijze voor. Bijgevoeg is er een heel andere strategie om infrastructuren en de mentaliteit van de mensen te veranderen.

Terugkomend op de strafwet van 1981, kan ik zeggen dat slechts een beperkt aspect behandeld wordt en dat ze zeer weinig wordt toegepast. De Liga doet hierover haar beklag. Veel seponeringen, weinig straffen.

In de rechtersstoel

Op het eind van uw beroepsleven werd u rechter

Voor mij indrukwekkend. In mijn jeugd wilde ik niet in het gerechtelijk apparaat geraken. Ik was voorstander van de onafhankelijkheid van de advocaten.

Ik heb ondervonden dat men als rechter onafhankelijk moet zijn.

In 1970 werd ik benoemd tot Rechter aan de Arbeidsrechtbank. Het was een nieuwe rechtbank in opvolging van de Werkrechtersraad. We moesten daar alles nieuw creëren en hebben dat ook gedaan. Ik zetelde met twee niet-professionele rechters, de ene voorgesteld door de werkgevers, de andere door de vakbonden. Men kende mekaar niet. De verstandhouding kwam echter snel. De voorzitter speelde een belangrijke rol, de raadgevers hadden evenveel beslissingsrecht. Iedereen heeft kunnen vaststellen dat onze kamer haar vonnissen goed motiveerde. Ik heb veel achting genoten. Nooit heb ik in beroep de sanctie van niet-toepassing van de wetten gekend. Er is een keuze in de redenering en in de wetten.

De gebeurtenissen in de vroegere socialistische landen

Wat betekenen voor u de gebeurtenissen in de vroegere socialistische landen rekening gehouden met uw jeugdjaren?

Ze zijn mij een zware klap geweest en ik meen naïef geweest te zijn. Al de naoorlogse gebeurtenissen hadden er mij moeten op attent maken dat alles er op gericht was het de socialistische landen onmogelijk te maken. Vooral omdat ik idealiste was, dacht ik dat het stelsel na zo lange jaren gevestigd was. Ik heb niet

ingezien dat de overheid niet voldoende attent was op de mentaliteit van de bevolking, dat de bevoordelingen en de bureaucratie aan de macht werden gelaten.

Dan is er het probleem van de samenleving van diverse volkeren. Men kan op het nationalisme kloppen zoveel men wil, feit is dat het bestaat zoals mensen overal mensen zijn. Ik hield er geen rekening mee dat historische fenomenen zich niet in éénmaal voordoen. In de Sovjetunie ontstond het socialistisch systeem door een revolutie en werd in andere Europese landen ingevoerd na de overwinning op Hitler.

En China?

Ik ken weinig over China, maar ik meen dat het socialisme daar niet teloor is gegaan.

Ik heb het over Europa. Veel anderen en ikzelf hebben zeer zwaar onder deze ervaring geleden. De vraag rees of ons leven nutteloos was geweest, of we ons vergist hadden. Persoonlijk kom ik tot het besluit dat mijn leven niet nutteloos was omdat ik mij niet heb vergist. Verkeerde toepassingen zijn niet te wijten aan verkeerde basisgedachten. En de rijke landen hebben hun best gedaan voor de mislukking. Nogmaals moet men beseffen dat de historische ontwikkeling zich niet in een rechte lijn voordoet. Ik meen dus dat het marxisme in de tijd dat het werd verkondigd juiste analyses bevatte of juiste methodes.

Het marxisme beweerde nooit een afgesloten leer te zijn...

Precies. De evolutie stelt de problemen van onze westerse maatschappij met bepaalde schakeringen, b.v. voor het begrip van één arbeidende klasse. De vreemdelingen, de gepensioneerden, de vrouwen, de jongeren, de werklozen bieden een meer genuanceerd veld. Des te meer dat de patronale politiek zeer zorgvuldig meer en meer de arbeiders differentieert. Zodus meen ik dat het marxisme zal evolueren zonder van de basisbeginselen af te zien. Ik weet dat sommigen denken dat deze leer stug moet blijven. Ik ben ervan overtuigd dat het streven naar het socialisme niet de kop werd ingedrukt en de pogingen zich zullen voortzetten.

In hoeverre is men het product van z'n familiale afstamming?

Mijn Joods-Russische wortels zijn geves-

tigd gebleven. Het romantisch idealisme van mijn kant is zeer Joods en zeer Russisch. Ik kende talrijke illusies omdat ik niet naar de stem van de rede wilde luisteren. Anderzijds ben ik totaal ingelijfd in de levenswijze hier. Ik heb trouwens nooit in Oost-Europa geleefd. Ik kan betreuren dat ik niet vroeger met beide voeten op de grond stond, anderzijds zou ik niet gedaan hebben wat ik deed.

Het belang van de vrede

De plaats van de vredesgedachte in uw denken van vandaag?

Ik ben ervan overtuigd dat vrede het belangrijkste is voor de mensheid. De Golfoorlog, die had kunnen vermeden worden, toont nog maar 's hoeveel dood en ellende oorlog veroorzaakt. Een leger is maar tevreden als het vernield heeft... Dat is het wat oorlog betekent: vernieling. Het staat gelijk met het vernietigen van de moraal. Natuurlijk weet ik heel goed dat er oorlogen geweest zijn om zich te bevrijden. Ook nu nog.

In deze tijd stuurt alles aan op overleg, concertatie, van gedachten wisselen. Er komen nog zeer moeilijke ogenblikken maar de vredesbeweging zal steeds een grotere rol spelen. De mensen geloven snel dat iets reeds gebeurd is, wanneer men eigenlijk nog slechts met iets begint. Vooral dat men tegenstrijdige belangen aan mekaar diert aan te passen, die soms water en vuur zijn.

Wat is uw mening over Vrede vzw

Vrede vzw is een bijzonder eerlijke beweging en dat imponeert mij ten zeerste. Ik ken iets van politiek in de brede zin van het woord. Egoïstische doeleinden bestaan absoluut niet in "Vrede". Daarom mijn vertrouwen. Een verstandig beleid is de tweede reden. Men kan niet tegen een vijand - wij hebben vijanden - strijden wanneer men onhandig is. Men moet dus zeer gewetensvol de argumenten kiezen en de werkwijzen. Ook de vastberadenheid van Vrede vzw lijkt mij voorbeeldig.

Dank u voor deze vriendelijke woorden en voor dit lange gesprek.

Opgenomen door Jan Oisen, van wie ook de tussentitels zijn.

Zaire: Koloniale stuiptrekkingen

Op het ogenblik dat we dit schrijven leven nog zo'n 3500 Belgen in onze ex-kolonie, waarvan ongeveer de helft missiewerkers. Lang niet alle Belgen wensen het land te verlaten. Toch neemt de evacuatie-opdracht van onze efficiënte para's ongeveer 2 maanden in beslag.

Minister Eyskens is de laatste maanden binnen de VN een vurig pleitbezorger van het "humanitaire interventierecht". Net als in Rwanda wordt dat "recht" ook nu weer zonder schroom toegepast. De para's worden onmiddellijk uitgestuurd om de Belgische landgenoten te beschermen tijdens een eventuele evacuatie. Het is een koloniaal trekje waarvan men blijkbaar moeilijk verlost raakt. Niemand binnen de regering, ook de SP niet, lijkt de gerechtvaardigheid van deze militaire missie in twijfel te trekken. Hoe zou men gereageerd hebben als enkele maanden geleden Marokkaanse para's hun landgenoten waren komen ontzetten tijdens de rassenrellen in Brussel?

België, Frankrijk en de V.S. zijn de drie landen die nu het meest van zich laten horen. Niet toevallig zijn het ook deze drie die mede verantwoordelijk zijn voor de situatie waarin Zaire zich nu bevindt. Ze hebben het land volledig afhankelijk en onderontwikkeld gehouden door van in het begin materiële en financiële steun te geven aan het Mobutu, de pion die de westerse belangen in Zaire moest behartigen. Ook nu schuift men de optie Mobutu nog niet helemaal opzij. Men heeft de oppositie aangemoedigd een 'cohabitation' met le Grand Chef aan te gaan. De aanvankelijk kalmerende invloed van de para's heeft waarschijnlijk ook in het voordeel van Mobutu gespeeld.

Het is ondertussen duidelijk dat de para's niet enkel een humanitaire taak hebben, maar dat ze ook de (verminderde, maar toch) Belgische belangen in Zaire moeten vrijwaren. Blijkbaar worden ze ingezet om mijnen in Sjaba te bewaken, mijnen die altijd voor de verrijking van het Westen hebben gediend, en nooit de Zairese bevolking ten goede zijn gekomen. Ook de Petrofina-installaties worden door para's in de gaten gehouden.

Het machtsvacuüm dat nu gecreëerd is, mede door de halfslachtige houding van het Westen tegenover Mobutu, zou wel eens tot een bloedbad kunnen leiden. Volgens Belgen in Zaire moeten de para's blijven om dat te vermijden. De vraag is dan natuurlijk hoe 800 militairen een

Belgische en Franse militaire interventies in Afrika

1960: Vlak na de onafhankelijkheid van Belgisch Kongo landen Belgische troepen om Belgen te evacueren die door muitende soldaten bedreigd worden.

1962: Franse troepen herstellen de orde in Senegal, na een poging tot staatsgreep tegen president Senghor.

1964: Belgische para's komen tussen in Zaire om 2.000 Europese gijzelaars te bevrijden.
Franse para's landen in Gabon na een putch tegen president M'ba.

1966-1972: Op vraag van president Tombalbaye nemen Franse troepen deel aan de strijd tegen de opstand van Tibesti in Tsjaad.

1977: Tijdens de Sjaba-oorlog legt Parijs een luchtbrug in tussen Rabat en Kolwezi in Zaire, om Marokkaanse troepen te transporteren.

1978: Op vraag van het Zairese regime landen Franse para's in Kolwezi, tijdens de tweede oorlog in Sjaba. Samen met 1000 Belgische para's repatriëren ze 2.700 Europeanen. Frankrijk zendt versterkingen naar Tsjaad.

1979: Nadat Bokassa is afgezet, stuurt Frankrijk een legereenheid naar Bangui in de Centraalafrikaanse Republiek.

1983: Frankrijk zet in Tsjaad 'Operatie Manta' op het getouw.

1986: Frankrijk komt nogmaals tussen in Tsjaad, in het kader van 'Operatie Epervier'. 150 Franse para's worden naar Togo gestuurd na een poging tot staatsgreep tegen president Eyadema.

1989: 200 Franse militairen volgen naar Comores na de moord op president Abdallah.

1990: Na hevige rellen in Gabon evacueren Franse troepen ongeveer 1800 buitenlanders. Frankrijk en België sturen troepen naar Rwanda na de invasie van rebellen vanuit Oeganda.

bloedbad kunnen vermijden in een land dat zo groot is als West-Europa. Hoe zou België trouwens reageren als in een treffen met Mobutu's elitetroepen de eerste slachtoffers vallen onder de para's? Volgens sommige bronnen zijn er trouwens al zulke schermutselingen geweest.

Het NCOS vraagt ook dat de para's zouden blijven. En niet alleen om de Belgen te beschermen. Ook om de oppositie te steunen 'gekaderd in een multilaterale operatie'. Dat ruikt al heel sterk naar openlijke interventie, en is dus gewoonweg gevaarlijk. Weet men trouwens wel zo zeker welk vlees men in de kuip heeft met de Heilige Alliantie? Tshisekedi is nog altijd een oudgediende van Mobutu, en de Alliantie heeft de cohabitation aanvaard. Alles is natuurlijk beter dan Mobutu, maar enige terughoudendheid is toch geboden.

Eigenaardig is ook dat binnen de regering hoe langer hoe minder lawaai wordt gemaakt rond Zaire. Toen onze regering zelf in crisis was, werd Zaire op het voorplan gebracht. De wapendossiers mochten eigenlijk geen twistpunt zijn, want de eenheid binnen de regering was noodzakelijk om zich op het veel belangrijker Zaire-dossier te concentreren, zo luidde het. Sinds de knoop is doorgemaakt, en een verkiezingsdatum is vastgelegd, is het veel stiller geworden. Enkel De Rijkse heeft zich wat geroerd, misschien om de megafon van zijn kersverse ministerpost eens te testen. Ook in de oppositie blijft het verbazend stil. Op Agalev na vindt niemand het blijkbaar nodig een standpunt in te nemen. Te delicaat, nu er verkiezingen op stapel staan?

Tom Heremans
30/10/91

Ter herdenking van een honderdjarige

Centesimus Annus, de derde sociale encycliek van paus Johannes Paulus II na *Laborem exercens* (81) en *Sollicitudo rei socialis* (87), is verschenen in de maand mei van dit jaar ter herdenking van een honderdjarige. Vandaar de titel of beter de aanvangswoorden. In de maand mei was het honderd jaar geleden dat de eerste grote sociale encycliek, *Rerum Novarum* van paus Leo XIII werd uitgegeven. Toch reikt haar betekenis verder dan louter een herdenkingsencycliek te zijn. Zij heeft een drievoudige bedoeling: de tekst van Leo XIII te herlezen, de "nieuwe dingen" van vandaag te analyseren en een blik te werpen op de toekomst nu wij ons bevinden op de drempel van het derde millennium (CA 3).

Afgezien van de inleiding bevat CA zes hoofdstukken die wij achtereenvolgens in het kort willen bespreken. Wij volgen zo nauwkeurig mogelijk de tekst in Nederlandse vertaling, uitgegeven door de Stichting R.K. Voorlichting, Oegstgeest, Nederland.

1. Karakteristieke trekken van de encycliek *Rerum Novarum*

De paus noemt R.N. een onsterfelijk document. Een traditionele maatschappij viel uiteen en een andere begon zich te vormen, die vol hoop op nieuwe vrijheden was, maar ook vol gevaren van nieuwe vormen van onrecht en slavernij (CA 4). Het gevolg van die verandering was de verdeling van de maatschappij in twee klassen die door een onmetelijke kloof gescheiden waren. Het was het conflict tussen kapitaal en arbeid of, zoals R.N. het noemde, het arbeidersvraagstuk. Het was een tijd van onmenselijke uitbuiting (CA 5). R.N. bedoelde de fundamentele voorwaarden aan te geven voor de rechtvaardigheid in de economische en sociale conjunctuur, want evenals nu kon ook toen de vrede slechts gebouwd worden op de grondslag van de rechtvaardigheid. In dat licht wordt achtereenvolgens gehandeld over de waardigheid van de arbeider, het recht op privé-eigendom ook van de sociale produktiemiddelen (CA 6), het recht om beroepsorganisaties van ondernemers en arbeiders, maar ook van arbeiders alleen op te richten (CA 7), het recht op een rechtvaardig loon, toereikend voor de arbeider en zijn gezin (CA 8), op een aangepaste behandeling van vrouwen en kinderen, wat aard en duur van het werk betreft, het recht op wettelijke rust (CA 9). R.N. brengt een uitgesproken harde kritiek tot uiting op het socialisme, zachter op het liberalisme, maar altijd met bijzondere aandacht voor armen en geringen. Dit alles wordt gedragen door solidariteit, een van de grondbeginselen van de christelijke opvatting over de politieke en sociale organisatie. Het wordt door Leo XIII verschillende malen vermeld onder de naam van vriendschap (CA 10).

2. Naar de "nieuwe dingen" van nu

Door aan te geven in *Rerum Novarum* dat de natuur van het socialisme van zijn tijd gelegen was in de onderdrukking van het privé-bezit kwam Leo XIII tot de kern van het vraagstuk (CA 12). Men moet eraan toevoegen dat de fundamentele dwaling van het socialisme een antropologisch karakter heeft. De mens wordt gereduceerd tot een reeks van sociale relaties en het begrip van de persoon verdwijnt als autonoom subject van morele beslissingen en de maatschappelijke orde opbouwt. Als men zich dan nog verder afvraagt waaruit dit verkeerde begrip van de natuur van de persoon en van de "subjectiviteit" van de maatschappij voortkomt, dan moet men antwoorden dat de eerste oorzaak daarvan het atheïsme is. De ontkenning van God berooft de mens van zijn fundament en leidt erbijgevolg toe dat men de maatschappelijke orde reorganiseert met voorbijgang van de waardigheid en de verantwoordelijkheid van de persoon (CA 13). Uit dezelfde atheïstische wortel spruit ook de keuze voort van de klassenstrijd. Daarom moet niet onverschillig gelijk welke vorm van maatschappelijk geschil veroordeeld worden. Integendeel, de encycliek *Laborem exercens* heeft reeds duidelijk de positieve rol van het conflict erkend als dit de vorm heeft van strijd voor sociale rechtvaardigheid. Wat veroordeeld wordt in de klassenstrijd is het idee van een conflict dat niet het algemeen welzijn van de maatschappij nastreeft, maar een deelbelang dat in de plaats komt van het algemeen welzijn en wil vernietigen wat zich tegen dit belang verzet. Het gaat i.e. w. om de reproductie van de leer van de "totale oorlog". Klassenstrijd in marxistische zin en militarisme hebben dus dezelfde wortels: het atheïsme en de verachting van de mens-

elijke persoon (CA 14). Daarom verzet de encycliek zich tegen de nationalisering van de produktiemiddelen. Niet minder beslist wordt de opvatting bekritiseerd over de staat die de sector van de economie volledig buiten het terrein van haar interesse en actie laat. De staat heeft tot taak het juridische kader vast te stellen, waarbinnen de economische betrekkingen zich ontwikkelen om op deze wijze de eerste voorwaarden voor een vrije economie te waarborgen. Zij moet zowel direct als indirect bijdragen tot dit doel. Indirect volgens het beginsel van de subsidiariteit. Direct volgens het beginsel van de solidariteit (CA 15). Op dit laatste vlak hebben de arbeidersbewegingen een belangrijke rol gespeeld (CA 16). De klassenstrijd daarentegen berust op de opvatting over de menselijke vrijheid die zich onttrekt aan de gehoorzaamheid aan de waarheid en bijgevolg aan de plicht om de rechten van andere mensen te eerbiedigen (CA 18). Maar even sterk moeten de systemen van "nationale zekerheid" worden afgewezen, alsook de welvaarts- of consumptiemaatschappij, waardoor mensen worden gereduceerd tot het gebied van het economische en van de bevrediging van hun materiële behoeften (CA 19).

3. Het jaar 1989

Onder de talrijke factoren van de val van de regimes van onderdrukking Midden- en Oost-Europa moeten in het bijzonder vermeld worden: de schending van de rechten van de arbeid, van de rechten op initiatief, eigendom en vrijheid in de sector van de economie, maar vooral de geestelijke leegte die het atheïsme opgeroepen heeft en die de jongere generaties richtingloos gelaten heeft (CA 24). Het dient te worden benadrukt dat de val van die regimes bereikt geworden is door middel van een vreedzame strijd die uitsluitend

gebruik gemaakt heeft van de wapens van de waarheid en de rechtvaardigheid. Dit heeft een universele betekenis, aangezien er positieve en negatieve gevolgen uit voortkomen die voor heel de mensenfamilie van belang zijn, voornamelijk de ontmoeting tussen de kerk en de arbeidersbeweging. Terloops wijst de encycliek erop dat een compromis tussen marxisme en christendom tot de onmogelijkheden behoort. Wellicht een vingerwijzing voor de bevrijdingstheologieën (CA 26). De radikaal nieuwe ordening van de economie, die tot voor kort gecollectiviseerd was, brengt problemen mee en offers zoals in West-Europa ten tijde van de wederopbouw na W.O. II. Het is rechtvaardig dat de voormalige communistische landen gesteund worden door de solidaire inspanning van de andere naties. Vanzelfsprekend moeten zij de eerste zijn om hun eigen ontwikkeling te bewerken, maar dat kan niet zonder de hulp van de andere landen. Deze eis moet echter niet voeren tot vermindering van de inspanningen om de landen van de derde wereld te steunen. Aanzienlijke hulpbronnen kunnen beschikbaar komen door de ontmanteling van de enorme militaire apparaten. Zij zullen nog groter blijken te zijn als men erin slaagt om voor de oplossing van de conflicten betrouwbare procedures vast te stellen die alternatieven zijn voor de oorlog, en om dus het beginsel van de controle en van de vermindering van de bewapening ook in de landen van de derde wereld te verspreiden en om geschikte maatregelen tegen de wapenhandel te nemen. De verheffing van de armen is een grote gelegenheid voor de morele, culturele en ook economische groei van de gehele mensheid (CA 28). Ten slotte moet de ontwikkeling niet opgevat worden op uitsluitend economische wijze, maar in volledig menselijke zin (CA 29).

4. De privé-eigendom en de universele bestemming van de goederen

De encycliek beklemtoont de traditionele leer van de kerk, dat het privé-bezit van nature uit een sociaal karakter heeft en dat het bijgevolg zijn begrenzing vindt in de wet van de algemene bestemming van de goederen (CA 30). God heeft de aarde aan heel het mensengeslacht gegeven, opdat zij alle leden ervan onderhoudt zonder iemand uit te sluiten of te bevoorrechten, hier ligt de wortel van de universele bestemming van de goederen voor

de aarde. Door middel van zijn arbeid maakt de mens een deel van de aarde tot het zijne, hier ligt de oorsprong van de individuele eigendom (CA 31). Maar er bestaat ook het bezit van kennis, techniek en wetenschap. Juist het vermogen om tijdig de behoeften van de andere mensen te kennen en de combinaties van de produktiefactoren die het meest geschikt zijn om ze te bevredigen, is een andere belangrijke bron van rijkdom in de moderne maatschappij. Zo wordt de rol van de gedisciplineerde en creatieve arbeid van de mens steeds duidelijker en beslissender, alsmede de rol van het vermogen tot initiatief en ondernemingsgeest als wezenlijk deel van die arbeid. De encycliek noemt dat de economie van de onderneming (CA 32).

G. Snijkers

Zij heeft positieve, maar ook heel wat negatieve aspecten. De grote meerderheid van de bewoners van de Derde Wereld heeft geen toegang tot zulke economie, maar ook in de ontwikkelde landen komen typische derde-wereld-aspecten voor, zodat mensen gedwongen worden te leven in toestanden van semi-slavernij en men ook nu nog, moet spreken over een onmenselijke uitbuiting, even onmeedogend als ten tijde van de meest donkere ogenblikken van de eerste fase van de industrialisatie. Ondanks de grote veranderingen die plaats gevonden hebben in de meeste ontwikkelde maatschappijen, zijn de menselijke gebreken van het kapitalisme, met de heerschappij van de dingen over de mensen die eruit volgt, allesbehalve verdwenen (CA 33).

Met recht kan men dan ook spreken van strijd tegen een economisch systeem in

de zin van een methode die de absolute overmacht verzekert van het kapitaal, van het bezit van de produktiemiddelen en van de grond, over de vrije subjectiviteit van de arbeid van de mens. Aan deze strijd tegen zo'n systeem biedt zich als alternatief model een maatschappij van de vrije arbeid, de onderneming en het medezeggenschap. Deze verzet zich niet tegen de markt, maar vraagt dat zij op passende wijze door de sociale krachten en door de staat wordt gecontroleerd teneinde de vervulling te garanderen van de fundamentele eisen van de gehele maatschappij. De Kerk erkent de rechtmatige functie van de winst als graadmeter van de goede loop van het bedrijf, maar niet als enige. Naast de winst moet men andere menselijke en morele factoren in aanmerking nemen die op lange termijn minstens even wezenlijk zijn voor het leven van de onderneming. In dat verband schrijft de encycliek dat het beginsel dat de schulden moeten betaald worden zeker juist is. Maar het is niet geoorloofd betaling te vragen of te elsen, als dit in feite politieke keuzen zou opleggen die gehele volkeren tot de honger en de wanhoop drijven (CA 35).

Vervolgens wordt onze aandacht gevestigd op de specifieke problemen en bedreigingen binnen de meest geavanceerde economieën nl. het verschijnsel van de consumptiëntaliteit en de levensstijl die gericht staat op het hebben en niet op het zijn (CA 36), het verbruik van de hulpbronnen van de aarde en van zijn eigen leven op overmatige en ongeordende wijze, waardoor het zorgwekkende ecologisch probleem ontstaat (CA 37), de vernietiging van het menselijk milieu, omdat men zich te weinig inspant voor de bescherming van de morele waarden, voor een authentieke menselijke ecologie, waarvan de eerste fundamentele structuur het gezin is, gebouwd op het huwelijk (CA 38), een vorm van vervreemding, waarin de omkering tussen de middelen en de doelen te onderkennen valt, omdat mensen doof geworden zijn voor hun authentieke behoeften (CA 40), de manipulatie door die massacommunicatiemiddelen welke modes en stromingen van opinies opdringen zonder dat het mogelijk is de veronderstellingen waarop zij gebaseerd zijn te onderwerpen aan een kritisch onderzoek (CA 41).

Wil dat nu zeggen dat na het echec van het communisme het kapitalisme het winnende maatschappelijke systeem is en dat de inspanningen van de landen die proberen hun economie en hun maatschappij weer op te bouwen, daarop ge-

richt moeten zijn? Is dit het model dat men moet voorstellen aan de landen van de Derde Wereld die de weg zoeken van de echte economische en burgerlijke vooruitgang? Het antwoord is complex. De paus maakt een onderscheid tussen kapitalisme als economisch systeem dat de fundamentele en positieve rol erkent van de onderneming, van de markt, van de privé-eigendom en van de daaruit voortvloeiende verantwoordelijkheid van de produktiemiddelen, van de vrije menselijke creativiteit op economisch gebied. Dan is het antwoord positief. Van de andere kant kapitalisme als systeem waarin de vrijheid in de sector van de economie niet geplaagd is in een stevig juridisch kader, dat haar ten dienste van de integrale menselijke vrijheid stelt en haar beschouwt als een afzonderlijke dimensie van deze vrijheid waarvan het centrum ethisch en godsdienstig is. Dan is het antwoord negatief (CA 42).

5. Staat en cultuur

Leo XIII beseftte dat een gezonde leer over de staat noodzakelijk is om de normale ontwikkeling van de menselijke activiteiten te verzekeren: de wetgevende, de uitvoerende en de rechterlijke macht, wat in die tijd een noviteit was in het onderwijs van de Kerk. Iedere macht in evenwicht gehouden door andere machten, dat is het beginsel van de "rechtsstaat". Tegenover deze opvatting heeft zich in de moderne tijd het totalitarisme gesteld, dat in zijn marxistisch-leninistische vorm gelooft dat sommige mensen van dwaling gevrijwaard zijn en zich dus de uitoefening van een absolute macht kunnen aanmatigen krachtens een diepere kennis van de ontwikkeling van de maatschappij of door een bijzondere klassepositie. Hieraan moet toegevoegd worden dat het totalitarisme voortkomt uit de ontkenning van de waarheid in objectieve zin. Als er geen transcendente waarheid bestaat, in gehoorzaamheid waaraan de mens volledig zijn identiteit verwerft, dan bestaat er geen enkel zeker beginsel dat rechtvaardige betrekkingen tussen de mensen garandeert. Het belang van hun klasse, groep of natie stelt hen onvermijdelijk tegenover elkaar (CA 44). Dat verklaart ook waarom het totalitarisme probeert de kerk te vernietigen of tenminste te onderwerpen en tot een werktuig van het eigen ideologisch apparaat te maken (CA 45). De Kerk waardeert het democratisch systeem voor zover dat het medezeggenschap van de burgers in de politieke keuzen verzekert en aan de bestuurders de mogelijkheid waarborgt om hun

bestuurders te kiezen en te controleren, evenals de mogelijkheid hen op vreedzame wijze te vervangen waar dit wenselijk blijkt. Een authentieke democratie is alleen mogelijk in een rechtsstaat en op basis van een juiste opvatting over de mens (CA 46). Onze tijd wordt gekenmerkt door een levendige aandacht en zorg voor de mensenrechten. Juist daarom is het nodig dat de volken die bezig zijn hun ordeningen te hervormen, aan de democratie een authentieke en vaste grondslag geven door middel van de uitdrukkelijke erkenning van die rechten. Maar ook in de landen met democratische regeringsvormen worden deze rechten niet immer volledig gerespecteerd. Dat betreft niet alleen het schandaal van de abortus, maar ook verschillende aspecten van een crisis van de democratische systemen, welke soms het vermogen om overeenkomstig het algemeen welzijn te beslissen verloren lijken te hebben. De vragen die vanuit de maatschappij opkomen worden soms niet onderzocht volgens maatstaven van rechtvaardigheid en zedelijkheid, maar eerder volgens de electorale of financiële macht van de groepen welke die vragen ondersteunen (CA 47).

De rol van de staat in de sector van de economie bestaat in het garanderen van de zekerheid omtrent de waarborgen voor de individuele vrijheid en de eigendom, alsmede een vaste munt en efficiënte openbare diensten, in het waken over de uitoefening van de mensenrechten en deze te leiden, in het ingrijpen als bijzondere monopoliesituaties hinderpalen of belemmeringen scheppen voor de ontwikkeling en tenslotte in het aanvullen, wanneer maatschappelijke sectoren of ondernemingsstelsels ongeschikt zijn voor hun taak omdat zij te zwak of in opbouw zijn. Maar door direct in te grijpen en aan de maatschappij haar verantwoordelijkheid te ontnemen veroorzaakt de verzorgingsstaat het verlies van menselijke krachten en de overdreven vermeerdering van de overheidsapparaten, welke meer beheerst worden door bureaucratiesche logica dan door de zorg om de gebruikers te dienen, met een enorme groei van de uitgaven (CA 48). Een speciale vermelding verdient het verschijnsel van het vrijwilligerswerk dat de Kerk begunstigt en bevordert. Het is ook dringend nodig niet alleen de gezinspolitiek te bevorderen, maar ook sociale voorzieningen zowel bij de opvoeding van de kinderen als bij de verzorging van de bejaarden om te vermijden dat deze uit het gezin verwijderd worden en om de betrekkingen tussen de generaties te versterken. De

enkeling wordt nu vaak verstikt tussen de twee polen van de staat en de markt. Het lijkt inderdaad soms alsof hij alleen bestaat als producent of consument van de waren of als voorwerp van het bestuur van de staat, terwijl men vergeet dat markt en staat eigenlijk de menselijke samenleving moeten dienen (CA 49).

6. De mens is de weg van de Kerk

In de afgelopen honderd jaar heeft de Kerk het sociale vraagstuk van nabij gevolgd. Het gaat om iedere mens, omdat ieder begrepen is in het mysterie van de verlossing. Alleen dit is de inspiratie waardoor de sociale leer van de kerk gefeerd wordt (CA 53). De sociale leer is een werktuig voor de evangelisatie (CA 54). De paus spreekt in het bijzonder de wens uit dat zij bekend gemaakt en in praktijk gebracht mag worden in de verschillende landen waarin na de ineenstorting van het reële socialisme zich ernstige verwarring voordoet in het werk van de wederopbouw. Op hun beurt lopen de westelijke landen het gevaar dat zij in deze ineenstorting eenzijdig de overwinning van het eigen economische systeem zien en daarom niet zorgen voor het aanbrengen van de nodige correcties daarin. En de landen van de Derde Wereld bevinden zich meer dan ooit in de dramatische situatie van de onderontwikkeling, die iedere dag verergerd (CA 56). Voor de Kerk moet de sociale boodschap van het evangelie niet beschouwd worden als een theorie, maar voor alles als een fundament en een beweegreden voor actie (CA 57). Zij krijgt concreet gestalte in de bevordering van de rechtvaardigheid. Het gaat er inderdaad niet om alleen het overtollige te geven, maar om gehele volken die uitgesloten of gemarginaliseerd zijn, te helpen om binnen te treden in de kring van de economische en menselijke ontwikkeling. Dat zal niet mogelijk zijn door alleen uit het overtollige te putten, dat onze wereld overvloedig produceert, maar vooral door een verandering van de levensstijlen, van de produktie- en consumptiemodellen, van de structuren van gevestigde macht die nu de maatschappijen beheersen. Dit kan alleen gebeuren door internationale organisaties.

Ik heb getracht de belangrijkste thema's van de encycliek zo woordelijk mogelijk weer te geven. Zij werpt ongetwijfeld veel vragen op. Daarom zullen wij in de volgende aflevering van Vrede proberen ze zo kritisch mogelijk te bespreken.

G. Snijkers

"Allo Roberto, Franklin komt"

Gedurende 130 jaar heerste de Franse burgerij over Algerije. In de "Académie des sciences coloniales" leerde men dat Algerije Frankrijk was. "L'Algerie Française" werd als een wetmatigheid voorgesteld en van eeuwige duur. De Algerijnse bevolking waren "Les Bougnoules" wat slechts een variante is van "untermenschen" en nu nog gangbaar in rechtse middens.

Toen Frankrijk in 1939 in oorlog geraakte met Hitler-Duitsland poogde de regering Reynaud Mussolini tot een neutrale houding te brengen door hem het "protectoraat Tunesië" aan een schappelijke prijs te verkopen. Het gesjacher vond geen doorgang.

Toen in 1940 de regering Pétain aan de macht gebracht werd reserveerden de Duitsers de Franse koloniale gebieden voor zich.

Formeel werd Algerije bestuurd door de regering van Vichy. In de werkelijkheid deelde de "Italiaans-Duitse controle commissie" er de lakens uit. Die commissie hield toezicht op het "Franse wapenstilstandsleger" dat in Noord-Afrika gestationeerd was.

De voornaamste bezigheid van die commissie was de bevoorrading van de Duitse legers te verzekeren met "koloniale producten".

Men kan zich best voorstellen dat er gouden zaken gedaan werden. De koloniale grondbezitters en handelaars konden er fortuinen vergaren. De kruimels daarvan waren voor de kleine Europeaan, "le pied-noir". In elk geval was het zo dat de meerderheid van de Europese bevolking achter Vichy stond. Met Vichy werd er niet alleen verdiend maar men bleef Fransman en buiten het oorlogsgeweld.

Voor opposanten aan Vichy werden er concentratiekampen in de woestijn opgericht. Veertig Franse kommunistische volksvertegenwoordigers zaten er opgesloten. De gevangenis van Sidi-Abdalah werd als folterplaats ingericht. Joden verloren hun Franse nationaliteit.

Het is waar dat er onder de Franse militairen in Algerije zich een kleine groep, de groep "Combat", had georganiseerd waarvan René Capitant de leider was. Zij bestreden vooral de "controle-commissie". Hun verzet was echter een "affaire entre européens". De Algerijnse bevolking viel buiten beschouwing.

* *

De chef van het Franse "wapenstilstandsleger" in Algerije was generaal Juin omringd door een troep van andere generaals en officieren. Midden 1942 kwam door ook admiraal Darlan toe. Hij had zijn

post van vice-premier in de regering Pétain overgedragen aan Laval en was minister van "nationale verdediging" geworden.

Darlan had al verklaard dat de collaboratie met Duitsland de enige uitweg was voor Frankrijk. De Führer had hem zelfs al twee maal ontvangen. Darlan had ook het initiatief genomen voor de oprichting van het "Légion des volontaires Français" dat aan de zijde van de Nazi-legers zou strijden.

Algerije was een verzamelplaats voor alle slag van fascistten, reactionairen en lieden van de onderwereld. Zij hadden er zelfs hun stamcafé in het hotel "Aletti" waar gekocht en verkocht werd.

In 1942 waren de Verenigde Staten al in de oorlog getreden maar dat belette niet dat zij nog diplomatieke betrekkingen met de regering van Vichy onderhield. Een der naaste medewerkers van generaal de Gaulle schreef in zijn "Souvenirs" dat "In de rapporten die de Ambassade aan Washington liet toekomen sterk de nadruk werd gelegd op het virulente anti-communisme van Vichy en dat klonk gunstig in de oren van Washington". Maar onder druk van de gebeurtenissen en de openbare opinie en de U.S.A. zelf moest Washington wat inbinden. Het beste dat te doen viel was een opvolger voor Pétain te zoeken zonder aan het Vichy-regiem veel te wijzigen.

Met die opdracht was de heer Robert Murphy belast die speciale gezant van de U.S.A. in Algiers werd. Daar kon onder al die prestigieuze generaals die er verbleven wel zo iemand gevonden worden.

Los van al die overwegingen moest men rekening houden met de opdringerigheid van het Duitse Afrika korps dat de Engelse en Amerikaanse posities in gevaar bracht. Besloten werd een belangrijke troepenmacht naar Noord-Afrika te zenden. In verschillende konvooien werden 110.000 Amerikaanse soldaten overgevoerd. De meest gunstige plaats voor een landing was Algiers zo oordeelde men. Daar kon gerekend worden op een gunstige onthaal door de Franse generaals.

* *

In de avond van 7 november 1942 stuurde

de B.B.C. de boodschap de ether in: "Allo, Roberto, Franklin komt". Het bericht was bestemd voor Murphy die daarmee wist dat de operatie "Toorts" voor 's anderendaags was.

De Amerikaanse admiraal Nimitz schreef later dat de troepenschepen voor de kust van Algiers geraakten mede dankzij een beoordelingsfout van de Führer.

De Duitsers hadden natuurlijk lucht gekregen van de bijzondere activiteiten in de vesting van Gibraltar. Zij waren op de hoogte van al die troepentransporten.

De Duitse maarschalk Kesselring schreef in zijn mémoires dat kort voor de landing te Algiers, Goering hem telefoneerde en in naam van de Führer sprak. Goering wist Kesselring te melden dat een landing kon plaats hebben op de kusten van Zuid-Frankrijk en dat ook Kreta in het vizier kon liggen. De Duitsers concentreerden hun vloot en luchtmacht rond Sardinië en Sicilië. Daardoor kon de Amerikaanse troepenmacht haast ongebinderd door de straat van Gibraltar varen.

De landingsoperaties begonnen op 8 november maar in de plaats van de verwachte hulp van de Franse generaals werden ze met de kustbatterijen beschoten.

Generaal Juin gaf het bevel: "De invasietroepen met de uiterste energie bestrijden!".

Murphy was er onzeker van. Hij belde de staf van Juin open kreeg kommandant Dorange aan de lijn. - "Wat gaat er toch om in het hoofd van generaal Juin" vroeg Murphy en Dorange antwoordde: "de wil de orders van de regering stipt uit te voeren". Juin gehoorzaamde aan de minister van nationale verdediging Darlan en deze aan Pétain.

Darlan had zelfs Vichy om hulp geboden. De hulp kwam al in de avond van 8 november. De Duitse Luftwaffe bombardeerde de Amerikaanse landingstroepen.

Na drie dagen verwoede gevechten streken de Fransen de wapens. Langs Amerikaanse zijde telde men 3.000 doden. Langs Franse zijde waren het vooral de Legionairs die de tol betaalden maar het aantal slachtoffers werd niet bekend.

Met de overwinning van de Amerikaanse troepen werden de krachtsverhoudingen in de Maghreblanden geheel ten nadele

van Vichy omgekeerd. Het was ook het moment dat de generaals hun vest omkeerden. Met hen ging het gehele zootje van reactionairen en onderwereld zich aan de zijde van de geallieerden scharen. De eens zo begeerde Duitse Mark werd pijnloos vervangen door de dollar. De "Italiaans-Duitse controle commissie" verdween en in de plaats kwam het "Nord-African Economic Board" en het zaken doen hemam.

Van Amerikaanse zijde was men ook niet vies van de Vichy-mannen en Duitse collaborateurs.

Generaal Juin trad in dienst van de geallieerde legers en mocht nog deelnemen aan de campagne van Italië. Hij werd zelfs

maarschalk bevorderd. Over zijn actieve collaboratie, streep.

Op 20 december 1942 werd door generaal Eisenhower, die de landing had geleid, een troepenparade afgenomen. Voor het "monument aux morts" te Algiers schouwde Eisenhower de troepen en wie stond aan zijn zijde? Raad maar eens. Admiraal Darlan in hoogst eigen persoon! Hij schouwde mede.

De wetten en reglementen van de Vichy-administratie bleven in voege. De weerstandsgroepen tegen Vichy, zoals de groep "Combat" van René Capitant moest opnieuw in de clandestiniteit verdwijnen.

Geen wonder dat, geplaatst voor zulk

schandaal, een 20-jarige jonge man met de naam van Fernand Bonnier de la Chapelle, op 24 december met twee revolvershots Darlan om het leven bracht.

De jonge man werd aangehouden. Een proces vond niet plaats want dat zou politieke onthullingen hebben betekend.

Op 25 december, precies op Kerstdag, was de jonge man al gefusillieerd.

In "Le petit Larousse" kan men lezen dat admiraal Darlan op 24 december 1942 werd "vermoord". Die voorstelling deed zelfs generaal de Gaulle kwaad bloed zetten toen hij uitriep: "Neen, niet vermoord, maar terechtgesteld zoals een Heydrich in Praag".

A. De Coninck

Mensenrechten

Abraham Sarfety vrij

Met vreugde en ontroering zag ik op 12 september, in het joernaal van de Franse T.V., de aankomst te Parijs van de Marokkaanse politieke gevangene Abraham Sarfety die 19 jaar opgesloten zat in de kerkers van Hassan II, Koning van Marokko. De media in ons land hebben hierover weinig commentaar gebracht.

Koning Hassan, die nog een paar maanden voordien uitdrukkelijk had gezegd dat Sarfety, de man met het gevangenisnummer 19559, niet zou vrij komen zolang hij niet erkende dat de Westelijke Sahara integraal deel uitmaakt van Marokko, heeft dus uiteindelijk moeten buigen voor de druk van de openbare opinie en de wilskracht van een man die zich gans zijn leven heeft ingezet voor vrijheid en sociale rechtvaardigheid.

Tijdens zijn studententijd aan de Mijnschool in de vijftiger jaren werd hij reeds door de Fransen aangehouden om zijn verzet tegen de vuile koloniale oorlog in Marokko. Daarna werd hij met zijn echtgenote en kind uit Frankrijk gezet. Na de onafhankelijkheid in 1956, werd de jonge ingenieur technisch directeur van de „Société des Phosphates du Maroc". Korte tijd later zou hij, om de eisen van de stakende mijnwerkers ondersteund te hebben, echter aan de deur worden gezet. Hij nam ontslag uit de Kommunistische Partij van Marokko omdat deze achter de eis staat van Hassan II om de Westelijke Sahara in te palmen. Hierop sticht hij een nieuwe marxistische organisatie, Ilal Aman (Vooruit) dat een krachtige campagne inzette voor steun aan de Bevrijdingsbeweging van de Westelijke

Sahara, het Polisario.

Hiervoor zou hij in 1972 aangehouden worden en gemarteld, na korte tijd vrijkomen waarna hij in de illegaliteit zou gaan. Opnieuw aangehouden in 1974 zou hij pas in 1977, samen met 140 vrienden, voor de rechtbank gedaagd worden. Allen worden tot zware gevangenisstraffen veroordeeld. Voor Sarfety zou het levenslang worden.

Zijn echtgenote Evelyne, die eveneens aangehouden werd, zou in de gevangenis bezwijken als gevolg van de martelingen.

Abraham Sarfety zou hierna drie jaar in afzondering opgesloten worden na, gedurende vijftien maanden, in het beruchte

centrum Derf Mouloy Cherif te Casablanca, de gruwelijkste martelingen te hebben ondergaan: slagen op de voetzolen, opgehangen worden aan handen en voeten aan de zoldering, een vochtige doek voor de mond gebonden of een vuile zak over het hoofd getrokken. En zo ging het verder: maanden geblinddoekt en met handboeien aan het bed geketend, geen recht om te spreken of te zitten zoniet een regen van slagen om het reglement overtreden te hebben. De meeste gevangenen moesten zich, ten gevolge van de slagen op de voetzolen die wonden veroorzaken die moeilijk genezen, als dieren door de gangen slepen om naar het toilet te gaan waarbij ze gevolgd werden door een huilende bewaker met een zweep. Achthonderdvijftig politieke gevangenen leven vandaag nog in deze schrijnende toestanden in de Marokkaanse gevangnissen. Hassan II blijft intussen beweren dat in zijn land de mensenrechten geëerbiedigd worden. En de Westerse regeringen, ook de onze, die het steeds over mensenrechten hebben als het in hun kraam past, zwijgen als vermoord, en onderhouden de beste betrekkingen met Hassan II, de beul van het Marokkaanse volk. Wapenleveringen en winstgevende handelspraktijken hebben hier gewoon voorrang op mensenrechten.

Abraham Sarfety is dan toch uiteindelijk, na negentien jaar opsluiting, onder druk van de wereldopinie vrij gekomen. Met de op gang komende voorbereidingen voor de organisatie van een referendum over de Westelijke Sahara onder controle van de V.N. voelt Koning Hassan zich bovendien verplicht zekere toegevingen te doen. Nu meer dan ooit moet dus de strijd gevoerd worden voor de invrijheidstelling van alle Marokkaanse politieke gevangenen. Bij zijn aankomst in Parijs heeft Abraham Sarfety verklaard dat dit zijn eerste opdracht is. Dit is de eerste weg naar een democratisch Marokko. Is het niet onze taak aan deze strijd onze medewerking te verlenen?

A.D.S.

Veel kleintjes ...

Eens te meer zullen we versteld staan te kijken dat, tijdens de komende verkiezingen, er opnieuw tientallen miljoenen zullen tegenaan gegooid worden. Voor de partijen die in het parlement vertegenwoordigd zijn is dit niet meer zo erg. Enerzijds omdat ze nu op staatssteun kunnen rekenen en anderzijds omdat sommigen onder hen door de industrie en sociale organisaties ruim gesponsord worden. Voor een beweging als Vrede, waarin de militanten zich onbezoldigd inzetten voor belangrijke zaken als ontwapening en internationale solidariteit zijn overheid en sponsors niet zo gul. VREDE kan dus slechts op zijn lezers rekenen. Vele kleintjes kunnen echter een groot maken. Stort dus een bijdrage in ons VREDES-FONDS, of nog beter, doe zoals reeds een aantal vrienden die via hun financiële instelling maandelijks met een permanente opdracht een vast bedrag in het Vredesfonds storten (50, 100 fr. of naar gelang de mogelijkheden). Met onze oprechte dank bij voorbaat.

Vredesfonds

N.F. Antwerpen 1.000 fr.; L.V. Gent 1.000 fr.; G.R. Kontich 500 fr.; E.B. Brussel 500 fr.; J.C. Heule 100 fr.; Th.C. Oostende 100 fr.; E.C. Gent 950 fr.; A.D.S. Oostende 200 fr.; L.F. Gent 1.000 fr.; J.G. Nieuwerkerken 200 fr.; S.N. Zemst 400 fr.; L.B. Wilrijk 200 fr.; R.M. Oostende 300 fr.; H.B. Antwerpen 1.000 fr.; H.V.S. Oostende 200 fr.; M.L.V. Pollare 400 fr.; P.V.C. Maldegem 400 fr.; W.D. Brugge 500 fr.; M.M. Roeselare 200 fr.; B. St.-Amandsberg 400 fr.; M. D.G. St.-Martens-Latem 400 fr.; R.V. Ranst 200 fr.; L.V. Gentbrugge 200 fr.; C.V. St.-Niklaas 200 fr.; G.R. Kontich 400 fr.; E.D. Veldegem 200 fr.; E.V. Antwerpen 1.000 fr.; L.V. Brugge 200 fr.; L.M. Drongen 1.000 fr.; F.D.H. Zedelgem 200 fr.; A.D. Oostende 100 fr.; W.D.R. 's Gravenwezel 500 fr.; J.V.C. Antwerpen 200 fr.; V.S. Leuven 400 fr.; E.L. Oostende 200 fr.; C. D.S. Aalst 200 fr.; R. N. Keerbergen 500 fr.; M. C. Brede-ne 200 fr.; J.D.L. Aalst 200 fr.; M.V. De Pinte 400 fr.; U.C. Torhout 200 fr.; J.V. Antwerpen 200 fr.; L.B. Waregem 400 fr.; L.V. Antwerpen 400 fr.; L.E. Mechelen 200 fr.; H.D.S. Brugge 200 fr.; E.M. Gent 200 fr.; W.W. Kortrijk 200 fr.; C.D.S. Gent 200 fr.; M.V. Gent 200 fr.; M. Th. Brussel 400 fr.; J.E. Gent 100 fr.; M.T. Zwalm 1.000 fr.; E.D.B. Brugge 200 fr.; A.C. Gentbrugge 400 fr.; R.W. Brugge 100 fr.; B.P. Oostende 400 fr.; Y.G. Hoevenen 200 fr.; A.L. Gent 200 fr.; K.L. Gent 200 fr.; M.D. Gentbrugge 200 fr.; Ph.D. Assebroek 200 fr.; F.O. Oostduinkerke 200 fr.; A.M. Dilbeek 400 fr.; J.D. Luik 200 fr.; W.W. Ruiselade 1.000 fr.; P.V. Assebroek 200 fr.; J.C. Zoersel 200 fr.; R.B. Gent 400 fr.; F.V.Z. Bornem 200 fr.; N.B. Berchem 2.000 fr.; F.V.F. Gent 100 fr.
Totaal: 27.350 frank.

Dialogogavonden voor de Vrede

ANTWERPEN

Dinsdag 12 november om 20.00 uur:

"El Salvador heet van de naakt"

Inleiding: René Rodriguez - vertegenw. van het F.M.L.N. in het Vredescentrum, Unolaan 1, Deurne.

OOSTENDE

Vrijdag 15 november om 20.15 uur:

"Is er nog hoop voor de Derde Wereld" (met dia's).

Inleiding: Raf Allaert - (pas terug uit Guatemala waar hij vroeger jaren werkzaam was).

Verantw.: "Jeugd en Derde Wereld" van het N.C.O.S. - verantw. Midden-Amerika Komitees.

Trefcentrum "Het Bakken", Fortuinstraat 18.

Vrijdag 14 december om 20.15 uur:

"Cuba in de branding" (dia's).

Inleiding: Jaak Schelfout - Provincieraadslid Antwerpen in het Trefcentrum "Het Bakken".

GENT

Dinsdag 19 november om 20.00 uur:

"De gebeurtenissen in Joegoslavië"

Inleiding: Robert Stallaerts.

In de zaal "Vrede", Knokkestraat 44.

MIDDEN-AMERIKA

HAÏTI CUBA

Zaterdag 30 november

on 14 uur

VOORUIT

St.-Pietersnieuwstraat, Gent

Org. MAK-VLi.s.m. Elcker-Ik, Gent.

INTERNATIONALE GESCHENKENBEURS

**Zaterdag 30 november
van 10 tot 19 uur**

**Zondag 1 december
van 11 tot 18 uur**

Met Tea-Room

**In de zaal "VREDE"
Knokkestraat 44, 9000 Gent**

Breng uw vrienden mee!

Netwerk van Kristenen in Basisgroepen

Zaterdag 16 november van 9 u. tot 17 u. in het Sport en Recreatiecentrum te Meise.

Ontmoetingsfeest met als thema "OM DE STEMLOZEN TE HOREN".

Een ontmoetingsfeest van Kristenen die in allerhande sociale basisorganisaties actief zijn.

Inlichtingen: tel. (03) 324 96 28.

Zondag 8 december:

"Colloquium schuldenlast":

ULB auditorium P.E. Janson, Rooseveltlaan Elsene.

Met o.m. Lula (Brazilië), H. Blanco (Peru), André Gunder Frank, Gilles Perault...

Organisatie: KODEWES.

Noteer reeds

Zondag 19 januari 1992 vanaf

12 uur in het kader

van de Jaarlijkse

SERGE BERTEN

herdenking.

3de WERELDDAG in het

Ontmoetingscentrum te Menen.

Inlichtingen: tel. (056) 51 58 91.

Plus

De wereld rond met de Internationale Postcheque

■ **150.000 agentschappen in meer dan 40 landen**

Met de internationale Postcheque kunt u alle kanten uit - hij laat u toe gedrupte vragen in zo'n 150.000 postkantoren verspreid over een 40-tal landen. Of u zich nu in Joegoslavië bevindt, of in Lichtenstein, te La Escala of te Istanbul, ge u hebt u altijd bij de hand.

■ **Zekerheid door een eigen waarborgkaart**

Eigen cheques inwisselen - tot 7.000 Belgische frank in vreemde deviezen per cheque - kan u, op vertoon van uw waarborgkaart en identiteitskaart. Een dubbele veiligheid, omdat u, als enige, uw cheques zou kunnen verzilveren.

■ **Pluspunten**

American Express Travelers Cheques, Visa en Diners Club kredietkaarten. Om uw reizen te vergemakkelijken heeft uw postrekening nog heel wat te bieden. Vraag meer informatie.

■ **Ja, ik wil graag meer weten over de voordelen van de Postrekening n.g.**

1122/91
 Naam _____
 Straat _____ Nr _____
 Postcode: _____ P a a r s _____

■ Ongefrankeert terug te sturen naar
 POSTCHEQUE - Commerciële Dienst - Afd. 6.2.7 - 1100 Brussel.

POSTCHEQUE

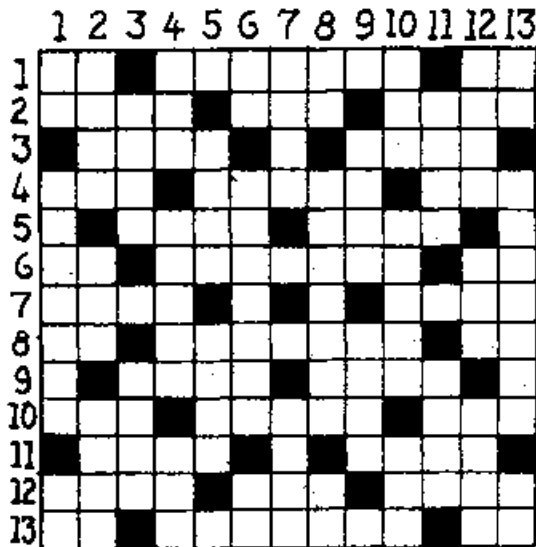
POSTREKENING PER SLOOT VAN REKENING

MARNIX

WETENSCHAPPELIJKE BOEKHANDEL

- HUMANE WETENSCHAPPEN
- INFORMATICA
- EXACTE WETENSCHAPPEN
- LITERATUUR

**ST.-PIETERSNIEUWSTRAAT 107
 9000 GENT
 TEL. 25 10 92
 FAX 23 55 56
 MA t/m VR van 8u30 tot 18u**

Horizontaal:

1. Spil - beuzelpraatjes vertellen - motorschip; 2. Uitgestoten vulkaanstof - vermetele durf - riv. in Duitsland; 3. Geneesmiddel tegen koorts - de germaanse goden; 4. Kledingstuk - houten klepper - vogeltje; 5. Profeet - woestijn in Azië; 6. Stoomschip - het brengen v. goederen - emeritus (afk.); 7. Scherts - meisjesnaam; 8. Twee versch. klinkers - uittreding - letters uit pot; 9. Tehw. - afval uit de stal; 10. Kever - lang en schraal persoon - tijdperk (Lat.); 11. Schors - sjeke wagen; 12. Mexicaanse munt - kloosteroverste - Ierland; 13. Voertuig - sierduif - volgend op.

Vertikaal:

1. Reeds - provinciehoofdstad - familiefid; 2. Japanse drank - kuuroord in Ardennen - keizer; 3. Stadje a.d. Maas - weke grond; 4. Vaatwerk - toekomstig - zeepoplossing; 5. Gezongen lied - nevel; 6. Oude lengtemaat - bijdrage in kapitaal - chem.

symb. v. zilver; 7. Onderdak in open lucht - Russische woning; 8. Autokenletters v. Finland - zelfzucht - tijdelijk (afk.); 9. Lelieachtige plant - v.e. Europees eiland; 10. Nederl. omroep - sproeitrichter - inwoner v.e. land a.d. Baltische Zee; 11. Lichte overjas - broos en gevoelig; 12. Spijskaart - eigen ik - proper; 13. De oudere - eiland v. Indonesia - chem. symb. v. natrium.

N.B.: de ij telt voor één letter.

Oplossing van ons vorig Kruiswoordraadsel:

O	P	-	K	O	N	V	O	O	I	-	V	A
P	U	L	-	B	A	L	E	N	-	R	U	M
L	I	S	T	-	T	O	F	-	C	L	I	P
E	T	-	R	B	-	O	-	Z	H	-	L	L
G	-	H	Y	P	O	T	H	E	E	K	-	L
-	C	U	P	-	C	-	A	-	F	O	K	-
B	O	M	-	S	T	O	L	Z	-	K	O	T
-	L	U	S	-	E	-	T	-	W	E	L	-
M	-	S	N	O	T	T	E	R	E	N	-	H
U	W	-	I	S	-	A	-	A	E	-	B	E
Z	I	E	K	-	K	N	S	-	K	E	R	K
E	E	N	-	F	E	E	K	S	-	G	U	L
N	R	-	D	E	I	N	I	N	G	-	I	A

Juiste oplossingen kregen we toegestuurd van:

J. Lemey uit Tielt, P. Antoine uit Deurne, G. Frederix uit Gellik, C. D'Hollander uit St.-Niklaas, P. De Coster uit Deurne, G. Syts uit Drongen en M. Willems uit Hasselt.

Als laureaat kwam C. D'Hollander uit de trommel.

Stuur uw oplossing vóór 15 december 1991 aan Leo Oostvogels, Oude Heirbaan 143 te 3620 Lanaken.

25 jaar geleden in vrede

Kan het NAVO-gevaar uitgedoofd worden?

De NAVO moet dienen "om de vrede te bewaren". Via dit sterke NAVO-bondgenootschap willen mensen als McNamara verhinderen dat de vijand ons aanvalt. Men stelt volop vertrouwen in de oude leuze "wie vrede wil, moet de oorlog voorbereiden". Langs die omweg heeft men echter tot nu toe nooit de vrede kunnen bewaren. Integendeel. Men denkt: de oorlog is thans zo wreed geworden, dat niemand het nog zal aandurven hem te ontketenen. Intussen voert het land, dat de leiding heeft in de vredesactie door oorlogsdreiging, een harde onderdrukkingsoorlog in Vietnam.

Het is geen eenvoudig probleem. Zal het ooit mogelijk zijn het oorlogsgeweld te bedwingen door de instelling van een nog groter geweld? Zo heeft men eeuwen lang geredeneerd. Alle oorlogen zijn gevoerd om tot een of andere vorm van vrede te komen. Ook de koloniale oorlogen werden als pacificatie-operaties voorgesteld.

Is er een andere weg? Wij geloven van wel. Oorlog is geen op zich staande instelling, maar houdt verband met het hele sociale bestel. Kan men dit veranderen? Het lijkt ons in ieder geval de enige weg die naar een vreedzame samenleving kan leiden.

De NAVO verkeert nu in een crisisperiode. De Gaulle's initiatief maakt de verstarde positie opnieuw tot een probleem.

De Gaulle is zeker geen man van de vrede door sociale hervormingen. Hij dwingt er ons echter toe het vraagstuk van de wereldvrede opnieuw te stellen. Die kans moeten de pacifisten grijpen. Het probleem stelt zich immers heel anders dan 20 jaar geleden. De brand in Azië, de zwoele politieke atmosfeer in Afrika, de consolidatie van de toestand in Centraal-Europa vragen nu heel andere regelingen dan direct na de oorlog.

Léo Picard

gentse

offsetdrukkerij

Pijndersstraat 28

goff

9000 GENT

- Affiches
- Brochures
- Tijdschriften
- Boeken
- Omslagen, Briefhoofden...

Snelle en verzorgde afwerking !

Tel. (091) 25 02 59

ELECTROS SKOORT 3 MAAL**KWALITEIT**alleen grote merken : PHILIPS - AEG - ACEC -
BAUKNECHT - ELECTROLUX - TOSHIBA**PRIJS**

de laagste prijzen voor elektrische huishoudtoestellen

SERVICEeigen gespecialiseerde technische dienst,
gegarandeerde herstelling van alle merken.Kleuren-TV
Hifi & Stereo
Huishoudtoestellen**Electros**de specialzaak
aan het stadhuis
van Oostende
059/50.38.23**"SPAAR BIJ DE ASLK, ZEI M'N PA."**

Min vader spaarde altijd bij de ASLK. Net als zijn vader dat ik deed. "Doe je zoal veel maar niet, zei hij. Een spaarboekje bij de ASLK, dus een beetje besparing. Hé, hé, dat spaarboekje waartje geen belasting op betaald. Kloost ik me niet meer, en nagerekend is je ruiterd meer dan 1 miljard op je boekje hebben voor de fiscus je betaald.

Wat meer is, ik kan geld opslaan waarvoor je wilt. En waar je wilt. De ASLK heeft immers 1200 agentuurpunten over heel het land en de meeste zijn ook de zaterdagpunten open. Dat is een voordeel.

Ik werd er goed aan de raad van mijn vader te volgen. Mijn vader die nu al te oud is om te sparen. Precies dank zij het spaarboekje van de ASLK kreeg ik op advies van mijn vader de reden heb ik mijn geld gespaard. Over spaarboekjes. Euro en guld en S van 5. Maar de basis, dat is mijn geld op een spaarboekje van de ASLK. Daar ga je al heel maar voordere bij hebben, zei mijn pa. En pe je had hij.

Zo kan mijn huis over de tijd pen. Het zwembad, de auto. Toegegeven, daar heb ik ook voor de tijd. En dat is waar.

AL JAREN BETER IN SPAREN. **ASLK**

De kinderen van Latijns-Amerika, de Vrije Wereld van Uncle Sam

Wanneer deze kinderen ter wereld komen zijn ze totaal kansloos. In de Dominikaanse republiek in Santo Domingo, een Centraalamerikaans eiland, satelliet en jachtgebied van Uncle Sam, kunnen ze wel coca-cola lezen en eveneens zijn ze in staat hun hongerdagen te tellen, maar daarmee eindigt hun kennis.

En toch lijkt op zekere dag het geluk hun toe te lachen als er net geklede heren hen komen voorstellen samen een lange reis te maken naar Noord-Amerika of Europa, waar rijke adoptie-ouders hen elke dag drie keer te eten zullen geven. Kostprijs? Niets! Meer zelfs, die nette heren betalen van 400 tot 1.700 dollars aan de familie! Eenmaal gearriveerd in het luitekkerland worden ze naar een privékliniek gebracht. Op de operatietafel worden hun organen weggenomen voor transplantatie, wat die nette heren enkele tienduizenden dollars opbrengt. Tot op heden werden 23 Dominicaners door de plaatselijke politie ingerekend die verdacht werden van deze kinderhandel. Maar dank zij geheime vennoten zoals de kliniekdirecties en de chirurgen zonder scrupules is het kwasi onmogelijk om ze te veroordelen en dit door gebrek aan bewijzen...

45 miljoen zwerfkinderen

Men schat het aantal zwerfkinderen in Latijns Amerika op zo'n 45 miljoen. Om te overleven plegen ze diefstallen, komen in handen van de drugmafia en de prostitutie. Ontvoering en doodslag zijn schering en inslag.

De Zuiditaliaanse mafia, de camorra, zou kinderen opkopen voor hun organen. Priester Paul Barruel stelt vast dat in Brazilië veel lijken van vermoorde straatkinderen uit Sao Paulo verminkingen vertonen die wijzen op extractie van organen. Adoptie wordt vaak als dekmantel gebruikt. Brazilië leverde 9135 visa af gedurende een periode van zes jaar voor kinderen die door buitenlanders zouden geadopteerd worden. Slechts een 1.000 tal kinderen arriveerden bij hun adoptieouders... Waar bleven de overigen?

Renée Bridel van de Internationale Vereniging van juristen voor Democratie wees er in Genève op dat de meeste adoptieverzoeken uit Napels om nadere bijzonderheden vragen met betrekking tot bloedgroep en toestand van bepaalde organen...

Massagraf

In Peru werd een massagraf van 50 kinderlijkes ontdekt in de stad Huaypetue. Ze werkten als slaafjes in de regio van Choque en Boca Colorado en dit als goudzoekers in de rivieren. Er zouden volgens de minister van arbeid, Victor Salorio zo'n 6 à 7000 kinderen werken. De werkgevers weigeren volwassenen in dienst te nemen, kwestie van de loonkost te drukken. Enganchadores ontvoeren of lokken de kinderen met valse beloften. Vluchtters worden doodgeschoten of verdronken. Het leven van zo'n kind is van geen tel. In Peru sterven er wekelijks 1200 kinderen door ondervoeding en armoede. Een mafia van advocaten, rechters en prokureurs beschermt die gruwelijke kinderhandel, want een kind kost op die „markt“ 5.000 tot 10.000 dollars!

Van 1989 tot april 1991 werden volgens de Peruaanse justitie ongeveer 800 kinderen illegaal geadopteerd als „uitvoerproduct“ en dit voor Italië, de V.S. en Frankrijk. Het is dus nog niet voldoende dat het westen derdewereldlanden hun grondstoffen plundert, nee, ook hun jeugd moet eraan geloven... Onvoorstelbaar!!!

In een vertrouwelijk rapport van de Braziliaanse politie leest men dat er tijdens de jongste drie jaar 4611 kinderen en adolescenten werden gedood. De manier waarop bespaar ik de lezer.

Het publiek reageert onverschillig, maar ze slaan wel alarm als verzetsbewegingen actief worden tengevolge deze wan-toestanden. President Collor van Brazilië beloofde in april een actie tegen de „uitroeiing“ van straatkinderen. Maar de grond van de zaak, de afschuwelijke armoede bij brede lagen van de bevolking, blijft in zijn land niet alleen bestaan maar neemt nog groteskere vormen aan... Onderontwikkeling en een keiharde vrije markt gaan hand in hand. Onverschilligheid en bewustwording verdragen elkaar niet. Daarom wantrouwt „Big bro-

ther“ de bevrijdingstheologie en worden obscure sekten rijkelijk gesteund in zijn voortuin, Latijns Amerika. Eigenlijk zijn daar maar twee klassen, zij die meer voedsel dan honger hebben en zij die meer honger hebben dan voedsel.

Indien het Witte huis zou investeren in het Latijnsamerikaanse kind in plaats van in steeds maar moderner oorlogstuig, dan zou hun „vrije wereld“ die naam waardig zijn. De „ontwapeningswedloop“ mag niet stranden bij het opruimen van gedemoederde „solden“!

René Van Nerum

Personalia

Te Deurne overleed onze vriend en medewerker Jos De Smet. Jos die jaren sekretaris was van de BUVV-Vrede voor Antwerpen en nog steeds actief meewerkte aan de verspreiding van VREDE, hebben we gekend als een sociaal geëngageerde mens en een groot humanist. Aan zijn kinderen, kleinkinderen en familie bieden we onze oprechte deelname in het zwaar verlies dat hun treft.

Bij het afsterven van haar zoon Emiel bieden we aan Mevr. Antoinette Bhone uit Brussel onze innige deelneming aan.

● Israël vierde kort geleden de 50ste verjaardag van de stichting van de destijds opgerichte Joodse terreurgroep "STERN". Het was deze groep die in 1944 de Britse Minister Lord Boyne en in 1948 de Zweedse bemiddelaar van de Verenigde Naties Graaf Bernadotte vermoordde. Rekening houdende met toenmalige omstandigheden, zegde Premier Itzhak Shamir die lid was van deze terroristenorganisatie tijdens die gelegenheid voor de radio, was het gerechtvaardigd mensen uit de weg te ruimen die mede verantwoordelijk waren voor wat het Israëlsche volk werd aangedaan. Wat de Palestijnen betreft, voegde Shamir er aan toe, hun objectief is niet gerechtvaardigd. Zij vechten voor grondgebied dat niet het hunne is. Dit grondgebied is van Israël...

● Sinds 1988, datum waarop Litouwen zijn onafhankelijkheidsproces lanceerde, werden 35.000 personen, door de USSR veroordeeld voor oorlogsmisdaden, gerehabiliteerd. Volgens de New York Times zou een derde hiervan nog in leven zijn. Sommigen onder hen maakten deel uit van een militaire eenheid die binnen het Duits Naziteger opereerde en op het proces van Nurenberg werden aangeklaagd voor de moord op duizenden Poolse en Sovjet-burgers. De woordvoerder van het Staatsdepartement Richard Boucher verklaarde dat de V.S. hoopte dat Litouwen zou handelen volgens de principes van zijn democratische wetten en de schuldigen van moorden op burgers hun misdaden niet zou kwijtschelden. Het ziet er wel naar uit dat de nieuwe "demokratische" Litouwse leiders zich hieraan weinig storen.

● Gevolg gevende aan een oproep van de vakbonden AFL-CIO betoogden op 31 augustus te Washington 300.000 Amerikanen tegen de voortdurend slechter wordende sociale toestanden. Ook de Amerikaanse Bisschoppen protesteerden in een gemeenschappelijke verklaring tegen de de escalatie van de levensvoorwaarden van de bevolking. Onze media die er als de kippen bij zijn als elders een paar duizend mensen op straat komen om te protesteren - uitgenomen als het ons land betreft - bleek hierover geen informatie te hebben.

● Begin dit jaar werd door de Tsjechoslovaakse overheid een uitwijzingsbevel overgemaakt aan het Wereldvakverbond, de Internationale Organisatie van Journalisten en de Internationale Unie

van Studenten, die alle drie in Praag hun sekretariaat hebben. Na hiertegen protest te hebben aangetekend werd hen, begin maart, door Premier Calfa medege-deeld dat ze verder in de Tsjechische hoofdstad mochten blijven. Na de recente gebeurtenissen in de Sovjetunie kwam er opnieuw een uitwijzingsbevel waartegen eind augustus beroep werd aangetekend. De volgelingen van President Havel lijken er blijkbaar een zonderlinge mening op na te houden voor wat democratie betreft.

● De muur van Berlijn is gevallen. Goed ... maar er blijven nog muren die mogen neergehaald worden maar waaraan onze goedgeïnformeerde pers geen aandacht schenkt. We hebben het hier over de meer dan 200 km lange betonnenmuur die door de V.S. tussen Noord- en Zuid-Korea werd opgetrokken. En dan is er ook de beruchte stalen muur tussen de V.S. en Mexico die kort geleden in Texas werd gebouwd om de Mexicanen te verhinderen naar het "vrije" Amerika te komen. Zonderling dat daarover zelden of nooit iets in de pers komt...

● Volgens Eurostat, het Bureau voor statistiek van de Europese Gemeenschap, bedraagt het aantal armen in de EEG-lidstaten 50 miljoen. Als drempel voor de armoede worden, in ieder land, de uitgaven van een gezin bepaald op 50 % van het nationaal gemiddelde. Volgens deze berekeningen bereikt het aantal armen in Portugal 33 % van de bevolking, in Ierland 20 %, in Griekenland en Groot-Brittannië 18 %. In cijfers geeft dit voor Frankrijk 9 miljoen, voor Spanje 7,5 miljoen, voor West-Duitsland 6,1 miljoen, voor Italië 9 miljoen en voor Nederland 1,7 miljoen. Het gaat hier dus om gegevens over 1985 waarbij iedereen weet dat de armoede sinds die periode aanzienlijk toegenomen is. Deze resultaten van onze kapitalistische welvaartmaatschappij stemmen dus zeker tot nadenken.

● Boris Jeltsin, de Russische President, heeft in een dekreet de toelating verleend aan Radio Liberty, een Amerikaanse zender die sinds het begin van de koude oorlog in München is gevestigd en noodzakelijk bemand met Oosteuropese dissidenten, zich op Russisch grondgebied te vestigen. Tevens wordt bekend gemaakt dat het Stadsbestuur van Moskou de nodige lokalen zal ter beschikking stellen en de journalisten van radio Liberty als dusdanig zullen erkend

worden. Het is een publiek geheim dat radio Liberty, zoals tevens radio Free Europe, die hun uitzendingen op Oost-Europa richten, onder controle staan van de C.I.A. en door het Amerikaans Congres worden gefinancierd. In Jeltsin's dekreet zegt deze de rol van deze Amerikaanse radio "voor wat de objectieve informatie van de burgers en zijn bijdrage tot het democratiseringsproces" te erkennen. "Ongelooflijk maar waar. Om je haren ten berge te doen rijzen"...

● De Westduitse C.D.U. gaat in de vroegere D.D.R. verder met zijn salamipolitiek. Hun mannetjes die zich actief voor de hereniging hebben ingezet en zich door Kohl hebben laten manipuleren worden nu op hun beurt aan de kant gezet. De laatste DDR-premier, Lothar de Maisière die, als beloning, bij de samensmelting van de beide C.D.U.'s tijdelijk onder-voorzitter was, heeft nu ook de spons geworpen en zijn ontslag ingediend. Enkele tijd geleden verklaarde hij nog dat de Westduitse C.D.U., na de samensmelting met de Oostduitse C.D.U., miljoenen marken van deze laatste in haar zak stak. Volker Rühle, rechterhand van Kohl, heeft de opdracht gekregen de aanval in te zetten tegen Kristen-Demokratische leiders van verschillende Oostduitse C.D.U.-Federaties. Opdracht van de operatie: eigen mannetjes uit de Westduitse C.D.U. in de plaats zetten...

● In 1953 werd in West-Duitsland, voor de likwidatie van het machtig chemisch imperium van I.G. Farben, onder de titel IG Farben Abwicklung, een nieuwe maatschappij opgericht. IG Farben is bekend geworden door de levering van zijn beruchte Zyklon B Gas aan de S.S., gas waarmee miljoenen mensen in de concentratiekampen werden vermoord. De maatschappij wil ook de destijds genationaliseerde bezittingen in de ex-D.D.R. recupereren. IG Farben die in de tentoonstellingshallen van Frankfurt zijn aandeelhoudersvergadering wilde houden, kreeg uiteindelijk verbod van het Stadsbestuur nadat een breed protest was losgekomen tegen de vroegere Nazi-medewerkers.

● Er was een tijd, niet zo lang geleden, dat President Mobutoe een graag gezien gast was op het Koninklijk Paleis bij Koning Boudewijn. En wat het niet Premier Martens die, na een bezoek aan Zaïre, verklaarde "Ik hou van dit land, zijn volk en 'zijn' leiders". 't Kan verkeren zei Brederod!